

**dünya
poturunu
çıkartıyor**

**NIKOLAY
HAYTOV**
bilgi yayınevi

DÜNYA POTURUNU ÇIKARIYOR

Nikolay Haytov

Çeviren: Naime Yılmaz

HİKAYE

BİLGİ YAYINLARI

1972

İÇİNDEKİLER

1_ DÜNYA POTURUNU ÇIKARIYOR	___2
2_ İBRAM ALİ	___9
3_ AYICI	___17
4_ DERVİŞ TOHUMU	___25
5_ PATİKACI	___31
6_ FIÇI	___38
7_ VİCDAN	___44
8_ ERKEK ZAMANLAR ___58	
9_ KARATAVUK	___64
10_ KORKU	___69
11_ ORMANDAKİ RUH	___74
12_ TREN DÜDÜĞÜ	___80
13_ DÜĞÜN	___86
14_ MERAK	___92

DÜNYA POTURUNU ÇIKARIYOR

Kimi savaştan zarar görmüş, kimi de karıdan dert çekmiştir. Beni de «Bakiş»* yedi. Hem öyle birdenbire değil; lokma lokma yiyip, canımı çıkardı. Ta başından anlatayım.

***Bakiş: Bulgaristan'da bir pabuç fabrikasının ismi.**

Kunduracıydım. Kunduracı dediysem siz onu pabuççu anlamayın. Pabuççular sonra öyle çoğaldılar ki elimizden ekmeğimizi aldılar. Ama onlardan önce çarşıya biz hükmediyorduk. Dükkânlarımız, şehrin göbeğinde şadırvanın çevresinde sıralanmıştı. On sekiz dükkân yanyana tespih gibi dizilmişti. Kunderaları dışarı çıkardık mı dükkânların önü alacalanırdı, beyaz, kara, kahverengi ve kırmızılarla panayır yerine benzerdi.

Çeşit çeşit kunderalar yapardık. Eğer çalımlı gezmek istiyorsan Mora tipi olanlardan alırdın. Uçları gaga gibi kıvrılmış ve de ipek püsküller iliştirilmişlerden. Bu pabuçlar yana eğilmiş şapka ve bele sokulmuş kama ile birlikte giyilirdi. Kalın pençeli, küt yuvarlak burunlu pabuçlar da vardı. Ama halk için yemeni daha yatkındı. Bunlar sarı tespihle astragan kalpağa yakışırdı. Bir başka cins pabuçlar da vardı ki deme gitsin; iki burunlu alçak kenarlı yumuşak, güvercin gibi hafifti. Bunlara salcı pabucu denirdi. Daha çok Meriç kenarındaki salcılar alırdı; adları ordan gelmişti. Ama güzele meraklı olanlar, salcı olmasa da, ondan alırdı. Tulumbacı pabuçları da vardı. Bunlar yangın söndürenler için yapılırdı. Astarlı, çabucak tutup giymek için arkada kulpları da vardı. Daha ne çeşitler yoktu ki: Çıraklar için, ustalar için, deliler ve akıllılar için, bekârlar ve evliler için. Kimliğe gerek yoktu; pabucuna bak her şeyi belli olurdu: Kim kaç yaşında, akli ne kadar, parası var mı ya da meteliksiz mi geziyor? Sakin biri mi yoksa tehlikeli mi, ne iş yapar ve hangi mahalleden? Ambelinos, Jablitsa ya da Metoş'dan. Ama şimdi ne oldu? Pabuçların hepsi aynı. Git de öğren bakalım. Kim nereden ve neyin nesi?

Anlamadığım bir şey de insanlar neden fabrika pabuçlarına saldırırlar. Daha mı güzel? Hayır! Onlarla bu pabuçlar kıyaslanabilir mi? Bari daha ucuz olsalar neyse. Hayır! Daha da fiyatlıydılar. Ama gene de üstün geldiler. Önce bir pabuççu geldi. Nereden bilmem. Sonra bir tane daha. Böylece iki oldular. Öyle bir satış uğraşları da olmadı ama herkes onlara koştu ve bu bizim çekiçler paslandı.

Ne yapacağımızı konuşmak için eski ve genç ustaları topladık. Biz gençler kızgındık. İki pabuççuyu dereye atıp korkutmak istiyorduk. O zaman kaçacaklarına inanıyorduk. Yaşlılar buna yanaşmıyorlardı. Hele yaşlı biri buna karşı koyuyordu: Ali. Ali adamakıllı yaşlı bir Türk'tü. Apak bir sakalı ve iğri bir boynu vardı. O, iki pabuççunun dereye atılmasına şiddetle karşı koyuyordu:

«Ustalar,» diyordu, «iş kundurada ya da pabuçta değil. İş dünyada. Eğer dünya pabuçları çıkarmaya başladıysa karşı koymağa imkân yoktur. Eğer dünya poturlarını çıkarıyorsa çıkaracaktır. Pabuççulara sataşmayın. Genç olanlarınız yemeniyi bırakıp pabuç yapmaya bakın.»

Herkes Ali'nin üstüne saldırdı. Bir gürültüdür koptu. Az kalsın pabuççular yerine onu dereye atıyorduk. Ona, «Satılmış, küflenmiş» dediler. Daha neler neler söylediler. Sonunda gençler nasıl istedilerse öyle karar aldık. Beş yemenili ve kamalı seçildik. Gece pabuççuları yakalayıp dereye attık. Ardından da Sarı Petra'nın meyhanesine gittik. Siyah şarap ısmarladık, birde laterna tuttuk; başladık eğlenmeye: Şafak sökene kadar şarkılar söylendi, şarap su gibi aktı, bardaklar dişlerle parçalandı. Kimse bunun son yemeniciler eğlencesi olduğunu düşünmedi bile. Tam dağılacağımız sırada kilise çanları yangın için çalmaya başladı. Ne olup bittiğini anlamak için dışarı çıkınca hemen ayıldık. Yemeniciler çarşısı yanıyordu. Bre! Bakır bakır su. Bre, ıslak yaygılar, bre tulumbacılar! Ama şu kadarcık fıçıyla, kav gibi kurumuş eski dükkânlar için bu ne olurdu ki. Yalnızca yangın karşısında göz yaşları. Çarşı yanıyor, duvarlar çöküyor, deriler kendiliğinden ateş alıyordu. Yemeniler ise ateş içinde canlıymışlar gibi ses çıkarıyordu.

Bu pabuççular tam Arnavut inatçıydılar. Biz onları dereye attık. Onlar da bizi ateşe verdiler. Ödeştik. Onları tepelemek için tüm kasabayı aradık ama yok olmuşlardı. Bir kez daha göremedik.

Yangından sonra birçok yemenici dağılıp zanaatı bıraktı. Bir ikisi yeni dükkân bulup yerleşti. Ben ise tek başıma hem dükkânsız hem de meteliksiz kaldım. Şuraya buraya başvurdum, hiç bir yerden umut yoktu. Sonunda kasap Kolü Pipkay'la karşılaştım.

«Kosta, anladığıma göre sen hâlâ dükkânsızsın.»

«Öyle.» dedim.

«Madem öyle.» dedi Koli, «ben kasap dükkânımı sana parasız vereceğim. Ama bir koşulum var: Belediye başkanından eskisi gibi ellerimi dükkânın dışına, çengellere asmak için izin al. Böyle yapabilirsem dükkân bana yalnız geceleri gerekli olur. Gündüzleri de sen içerde yemenilerini çekiçlersin.»

Bu umut samanına iki elle yapıştım ve Belediye başkanının yanına damladım.

«Sen ana, ben baba, kurbanın olayım, istediğini getireyim sana. Eğer Ripka'ya çengellerini dışarıya asmasına izin verirsen ben de dükkâna yerleşeceğim. Yangından sonra bana yardım etmeniz gerekli.»

Belediye başkanı direniyordu.

«Veterinerin buyruğu varken nasıl olur da Ripka'nın etlerinin dışarıya çıkarılmasına izin veririm? Onu bıraksam hepsi dışarıya fırlayacak. Ondan sonra da temizlikten hayır bekle.»

Yalvardım, yakardım. Yazın lağamı kazmaya söz verdim ve belediye başkanı razı oldu.

«Pekâlâ. Ama Tarator'u da razı etmen gerekli.»

Tarator, yönetici belediye meclisinin hem etkili üyesi hem de başka şeyiydi.

«Şöyle şöyle.»

Ama o:

«Hayır, hayır ve hayır.»

Hemen zayıf yanını yakaladım:

«Yakında seçimler olacak değil mi?» dedim. «Bizim soyumuz kırk beş kişi. Levon'un kilerle Kalekova'lar da cabası. Elli altmış kişiyi sana oy vermek için getirebilirim. Sözle de seni destekleriz. Partinin bayrağı ile onları hep beraber çarşının içinden geçirtebilirim. Buna karşılık sen benim işimi gör. Hani şu küçücük çengel işini. Rica ederim.»

Yanaştı.

Ripka, daha o gece dükkânın önündeki açıklığa direği dikti. Ertesi gün dükkândaki bütün çengelleri eskisi gibi dışarıya astı. Veteriner direkleri sökmeğe cesaret edemedi. Ve kasap çarşısı da eski yerine yerleşti.

Ödünç bulup bir «Singer» makine, yeni kalıplar, deriler, gönler aldım ve zanaatıma başladım. Her türlü kunduralar yaptım. Sandalcı, tulumbacı, beyaz, kırmızı, siyah, tek burunlu, iki burunlu ve başkaları.

Alacalı iplerle bağladım onları dükkânın önüne. Geçenler durup bakmaya başladı. Kimi yalnızca bakıyor, kimi de alıyordu. İş yoluna girdi galiba. Yangından önce nişanlanmıştım—cesaretlendim—.Evlendik. Boş bir oda kiraladık. İki sandalye, bir de masa koyduk. Ama çekiç elimdeydi. Ev için de para kazanmayı umut ediyorum. Minder için, öteberi için de para arttırmayı umuyordum. Ama şans bu «Bakiş» gelmedi mi.

Bir sabah Ripka'ya seslendim:

«Abe Bay Kolyü, sen eti ver, ben zerzevatı alayım da bir güveç pişirelim.»

«Olur,» dedi Ripka. «Neden olmasın? Parayı ver de sebzeyi alayım.»

Parayı verdim, pazara gitti. Oyalandı. Bir zaman sonra döndü. Patates, soğan ve maydonoz almıştı. Daha uzaktan seslendi:

«Pazara git Kosta. Bir harika gör. Bir çarıklar sergilemişler ki deme gitsin. Hem de bedava »

İçimden bir şey «hop» etli. Sanki küçük dilimin altından bir şey vurdu beni. Çekiçleri bırakıp gittim. Pazar bir mahşer yeri, adamdan geçilmiyor. Millet tepeleme bir serginin çevresini almış. Bir çarık alıp altını çevirip okudum: «Bakiş Lastik fabrikası filan falan.»

Satıcıya:

«Çifti kaç?» diye sordum.

«Sana uygun olanı on. Üç çift alırsan sekizden veririm.» dedi.

Çarıkları şöyle bir elleyip baktım. Nerede benim beyaz sandalet kunduralarım. Onlar tüy gibi, nerede bu topuz gibi ağır pabuçlar. Lastikler ağır. Ama bunları ben söylüyorum. Milletin hafif, ağır baktığı yok. Basit insanlar toplanmışlar serginin çevresine, yağma ediyorlar gibi almıyorlar mı? Alıyorlar. Hem de eski çarıklarını hemen atıyorlar. Lastiklerini giyip birer alaminüt resim çektirmek için fotoğrafçıya gidiyorlar. «Bakiş»lerinin de gözükmesi şart. Lastikler ise kepezelik, ne el emeği, ne güzellik, ne de ustalık var. Amma millet sergiden fotoğrafçıya.

Aralarından güzelliği gören bir tek göz çıkmadı.

Dükkâna döneceğim yerde Sarı Petro'nun meyhanesine gitmiş ve öyle kafayı çekmişim ki eve nasıl götürdüklerini bile hatırlamıyorum. O günden sonra işler ters gitmeye başladı.

«Bakiş» köylü müşterilerimizi topladı ve alışveriş durdu. Kunduraların fiyatlarını indirdik. «Bakiş» de aynısını yaptı. «Bakiş» peşin parayla satıyordu, biz kredi ile verip onu yenmeyi düşündük. Tüm ahali veresiye almaya başladı, kimse peşin para vermiyordu. Biri, «Aylık alınca ödeyeceğim» diyor, ötekisi, «üzümleri satınca» vereceğini söylüyor, bir başkası borcunu harmanı kaldırınca sileceğini vaat ediyordu. Beşincisi, altıncısı daha neler neler söylüyordu. Avantacıları ise hiç sormayın, polisler, maliye memurları ve jandarmalar alıp giderken bir teşekkür bile etmiyorlardı. Biri dayak tehdidi, ötekisi kalemle korkutuyordu. Belediye memurları da başka bir yol bulmuştu. Onlar da kasapları dükkânlarına sokma tehdidinde bulunuyordu. Ve durmadan alıyorlardı. Kimi ninelerine, kimi karılarına, kimi de çocuklarına. Hepsi aynı şeyi söylüyordu: «Maaşa kadar.» Ama kimse tek kuruş vermedi, borcunu

ödemedi.

Veresiyeden öyle battım ki, kiliseye gitmek için, tek pabucu kim giyecek diye kayınvalide, karı ve ben sıralanıyorduk.

İflâsın eşiğinde olduğumu anlayınca kesin kararımı verdim: «Hiç kimseye veresiye yok. Para vermezse gökten Tanrı inse geri çevireceğim.» Hatta yemin bile ettim. Diz çöktüm ve mırıldandım: «Tanrım bundan böyle veresiye verirsem kör olayım.» Haç çıkarmış tam doğruluyorum ki içeriye babamın bir arkadaşının geldiğini gördüm. Kozonova'dan Mityö-Nlityö Gugata. Ağzı kulaklarında sırtıyordu. Omzunda da bir torba vardı. Daha kapıdan girmeden seslendi:

«Kosta. Kosta, hayırlı iş var. Düşüncüler için otuz kundura alacağım. Ver bakalım ölçelim »

Ve torbasından bir demet çubuk çıkardı. Giydireceği düşüncülerin ölçüleri. Ve ölçmeye başladı. Hemen hemen tüm sergimi topladı. Torbalara sıkıştırdı.

«Ya paralar, Guka.»

«Paralar harmanda,» dedi Guka. «Veresiye yaz.»

«Öyle mi, ver kunduraları geriye.»

Şaşaladı. Dükkândan çıkmağa davrandı. tuttum Bayağı boğuştuk. Torbası aklını ve silkeledim. Sonra da Kipka'dan satırı alıp kıyma gibi kıymaya başladım kunduraları. Tüm çarşı başıma Toplandı.

«Dur be Kosta, yapma be Kosta.»

«Dur yok. yapma yok. Sanatına da. kunduralarına da. pabuçlarına da. Bakış'in çarıklarına da, beni dolandıran müşterilere de, nereye gittiğini görmeyen kör dünyanın da a..... »

Küfredip doğradım, doğrayıp küfrettim. Tüm kunduraları kıyma edinceye dek. Sonra da satırı atıp yürüdüm, ama eve değil dere kıyısına doğru, kafam kızmıştı, insanları görmek istemiyordum. Dere kıyısına oturup, başımı ıslattım ve biraz hafifledim, kendime geldim. Artık veresiye yok, vergi tahsildarı yok, avantacılar yok, jandarmalar yok, beni parti parti boğan Bakış yok. Yok, yok. yok ...

Bunlar yok ama evde karı var. Boş ev var, kayınvalde de evde. Yalnız ellerime bakıyor, ekmele mi dönüyorum, ekmezsiz mi? Sonra gözlerini karı diyor: «Gördün mü?» Zamanında kızını on sekiz dönüm bahçesi olan hacı Fani'nin torunu ile evlendirmeye çalışmıştı. Minka da beni seçmişti. Annesi ise bunu asla bağışlamadı. Şimdi karımın gözlerine nasıl bakacaktım. Cebimde metelik yoktu. Daha iyi... Bu işi dere bitirmeliydi.

Daha derin bir yer bulmak için dere boyunda dolaştım. Sonra da uygun yeri seçince haç çıkarıp kendimi suya attım. Daha derine batmak, işi daha çabuk bitirmek için ileri gitmek istiyordum ki elime bulaşık bir şey deydi. Gözlerimi açıp baktım: Bir kedi leşi. Tiksendim ve acele kıyıya yüzdüm ve kurunmak için bir taşın üstüne oturdum. Sonra da insanca düşünmeye başladım. Neden boğulacaktım? Minka'yı Hacı Fanitsa'lara bırakmak için mi? Amerika'ya gidip, bir değil iki bahçe için para kazanacaktım ki kaynana parmaklarını ısıracaktı.

Bir rastlantı olarak savaştan önce Bulgaristan için çarpışmak üzere Okyanusu aşmış Detroitli Amerikalı iki tanıdık vardı. Bunlar aslen Çeşnegirliydi.* Onları Yüzbaşı Çolbov'un bölüğüne vermişlerdi. Bir yürüyüşte çamurları çiğniyorduk. Biri yüzbaşının yanından geçerken üzerine çamurları sıçratmış. Yüzbaşı, kamçısını kaldırıp haykırdı. «Ulan yanıma öyle ne sokuluyorsun it oğlu it ben senin ananın...» Ve çalacamçı Amerikalının ensesine. Ötekisi askerlik görmemiş, askerî disiplinin ne olduğunu bilmiyor ve dönüp yüzbaşıya cevabı yapıyor: «Ben de senin ananı...» Çelbov, vurmak için tabancasını çekince, zor zaptettik. Amerikalıya yirmi beş sopa cezası verdi.

* **Çeşnegir: Bulgaristan'da bir ilçe.**

Çelbov'un emireriydim, yalvardım yakardım, bu cezanın bölüğün önünde değil de çadırda verilmesini, Bulgaristan için ölmeye gelen bu çocuğun böyle rezil edilmemesini istedim. Yüzbaşı beni dinledi ve cezayı benim uygulamamı buyurdu. Amerikalıyı çadıra soktum ve haykırmasını söyledim. Başladım: Up, up diye değnekle sırt çantasına vurmaya. Amerikalı da bir haykırıyor ki sanki etinden et koparıyorlar. Ben vuruyorum, o haykırıyor. Yirmiye sayıncaya kadar. Yalnız beş tanesini ete vurdum, hiç değilse bakarlarsa bir iz kalsın. O zamandan sonra Amerikalı gözümün içine bakıyor. Benim için ateşe koşmaya hazır. Terhis olduk; vedalaşırken bana şöyle dedi:

«Kosta, burada bu çobanların yanında yalanmaz. Benimle Amerika'ya gel. Para kazanırsın, sonra istersen yeri dönersin.»

Onun bu sözlerini ansıdım ve karar verdim: Amerika'ya gidecektim. Orada birçoğları durumunu kurtarmıştı, bende kurtaracaktım.

Eve neşeyle döndüm. Kadınlara da hiç bir şey söylemedim. Oturdum, Çeşnegirliye mektup yazdım. Bir buçuk ay sonra cevap geldi:

«Gel, bekliyorum» diyordu mektubunda. «Seni krallar gibi karşılayacağım.»

Pasaport çıkarttım. O zamanlar pasaport çıkarmak oyuncaktı. Kariya ise bir şey sezdirmedim. Ağlayacak, sızlayacak. İşin yoksa çek sonra. Karar verdim: sessizce gideceğim. Ona Amerika'dan yazacaktım. Günü de saptadım: Yirmi ağustos. O gün kariya güveç pişirttim, yedim ve kalktım. Yola koyuldum. Yürümeye başlayınca içime bir gariplik çöktü. Kendi kendime «Karınla

vedalaşmadın ama bari şehirle vedalaş» dedim. Trene daha zaman vardı. Çarşıdan aşağıya, çınardaki subaylar kulübüne doğru yürüdüm. İçerisi aydınlıktı. Pencereler alçak olduğu için başımı uzatıp baktım. Bu tembel adamlar bir masanın çevresine sıralanmışlar ve ortaya koydukları bir fiçidan ellerindeki bardaklara sarı köpüklü bir şey koyup içiyorlar. Kendi kendime, «Bu bira» dedim. Böyle bir içki olduğunu duymuştum ama ne içmiş hatta ne de görmüştüm. Subaylarsa içiyor ve bardak tokuşturuyorlardı. Bense seyrediyordum.

Birden Ali ustanın sözlerini ansıdım:

«Dünya poturlarını çıkarmaya başladıysa onu kimse durduramaz. Daha kimbilir neler.» İşte sana yeni bir moda: Sarı çiş gibi bir şey ama bazıları çekip duruyorlar. Yenilik diye. Bu kez ben de çişin kaynağını yakalayacağım. Ne olursa olsun.

Karar verdim: Amerika kaçmıyor. Pasaport da bekleyebilir. Yolu tuttum — doğru Pranga'ya— doğduğum köye.

«Baba» dedim bizim ihtiyara, «beni bir kez var etmişsin bir kez daha varet.»

«Abe Kosta» ihtiyar şaşırıldı. «İnsan iki kez yaratılır mı?»

«Olur» dedim. «Üç kez de olur, büyük bahçedeki hissemi verirsen, satıp düşündüğümü yaparım.»

Ve ona bulduğum damarı anlattım. Benim ihtiyar jandarmada görev yapmıştı. Uyanık adamdı. Aşağı yukarı durumu kavradı. Tanrı günahlarını bağışlasın. Rازی oldu. On napolyonu mendile bağladım. El öpüp sevgi vergisini ödedim, Filibe'den bira, buz sandığı, kebab için ızgara, iki tabak ve bira kadehi getirttim. En sonunda da İkona ressamı Vangelaki'ye San Georgi'nin bir resmini yaptırttım: At üstünde, bir elinde bira bardağı öteki elinde şiş; ucunda da kebab takılı. Resmin altına şöyle, kocaman siyah harflerle sarı zemin üzerine şu yazıyı yazdırttım: «Buzlu bira. Memur birası.»

Aktı mı millet. Vay anam vay... Millet koştı mu? Durduramıyorsun. Bira acıymış, ziyanı yok, salakları etkilemiyor. Bazıları neden memur birası olduğunu soruyorlar:

Cevabı yapıştırıyorum:

«Öyle gönderiyorlar.»

Fotoğrafçı, milletin nasıl aktığını görünce makinesini serginin yanına koydu ve başladı San Gcorgi'nin önünde meraklıların resmini çekmeye. Kiminin eline bira bardağını tutuşturuyor, kiminin de başımı sarı itfaiyeci miğferi giydirdiyordu. Akşam üzerine kadar her şeyi tükettik. Çekmeyi parayla doldurdum. Vange'e:

«Abe bu azizlerle neden uğraşıyorsun? Görmüyor musun artık onları ipleyen yok. Neden ortaklık etmiyoruz? Sen kebab pişirirsin ben de bira doldururum.» dedim.

«Olur» dedi. «Bu kentte zaten resimden anlayan yok. Madem kebab için beni beğendin, sorun yok. Üstelik ben heykeltraşım da. Onları iyi keserim. Nasıl gerekirse öyle.»

İzbek'liden bir öküz alıp kıyma ettik. Vangel uzun parmaklarıyla bir kebablar yapıyor, kirman gibi. On fıçı da bira getirttim. Bir alışveriş başladı ki «Bakiş» beni kıskanabilirdi. İş gelişti. Paralar yağmur gibi akmaya başladı. Geceleri bir torba birikiyor; kimsenin canı saymak istemiyordu.

«Sen say. -Vangel torbayı bana uzatıyordu-. Çok yorgunum.»

«Sen say -Ben de onun eline tutuşturuyordum-. Ben de bitkinim.»

Sonunda anlaştık. Bir gece o sayacak, bir gece ben.

Kazançtan cesaretlenip karıya ipek kumaş aldım ve kentin en pahalı terzisinde diktirmesini söyledim. Karı, kumaşı anasına gösterip öğünmüş, terziye de diktireceğini söylemiş. Analık açmış gözlerini:

«Kız sen aptal mısın? Kocan ancak ekmek parası çıkarıyor. Sense saltanat satacaksın. Sanki Hacı Fanitsa...»

Devresi gün karıya elbiseyi neden diktirmediğini sordum.

«Daha diktirmedim» dedi ve anasının sözlerini aktardı.

«Annene söyle, yarın akşam yatmasın, beni beklesin.»

Ertesi gece paraları topladım bastım torbaya ve saymadan sırtladım doğru eve. Karı ve anası beni bekliyorlardı. Karıya:

«Yaygıyı yay» dedim.

Hanım yaydı yaygıyı, ben de paraları döktüm üstüne. Şangırtılar saçıldı da kaynananın aklım aldı.

«Hadi» dedim. «Ana meci yapalım da şu paraları sayalım. Sen sade altınları say. Minka, sen beşlikleri. Ben de kâğıt paraları ayıracağım.»

Ananın dili tutuldu da üç kez gözlerini uğuşturdu. Rüya gördüğünü sanıyordu. Sonra saymaya koyuldu. Saydık da saydık. Hepsi bitince iki avuç kayme kapıp karının kucağına koydum:

«Al hanım. Bu..» dedim, «terzi için. Bu da...» İki avuç da kaynananın kucağına döktüm. «Bu da sana dünyanın poturlarını çıkardığını unutmaman için.»

Ali'yi de unutmadım. Onu da gündelikle, maşayı şakırdatması için tuttum. Çünkü gözümü o açmış ve beni «Bakiş»ten kurtarmıştı.

Ali, maşayı çok güzel vuruyordu. Boynu eğri, sarığı ise saçak saçaktı. Ama ne yaparsa merakla yapıyordu. Sadece iyi bir şekilde «Buzlu» diyemiyor, kendine özgü bir şekilde bağıırıyordu:

«Puzlu, puzlu... Puuuuuzlu...»

İBRAM ALİ

Aslan gibi erkekti. Her ne katlar eşkıya olduğunu söylerlerse de yine yiğit adamdı. Ekmek istemek için barakama geldiğinden pek çok kez görmeme karşın her seferinde çevikliğine şaşmışımdır. Burnunun dibine gelir, söz gelişi üstüne basar da, ne ayırt ederdin, ne de köpeklerin haberi olurdu. Delisirko'nun avlusunda, dört tane köpek vardı ama o, avludan geçip Delisirko'nun odasına girdi, kızgın saçayağını başına geçirip gitti de köpekler hav bile diyemediler. Bu olaydan sonra, kendisine haber vermedikleri için kızan Delisirko köpekleri zincire vurup çiftteyle gebertti.

Bir kez Ali'ye sordumdu:

«Abe kardeşlik, ne yapıyorsun da bu köpekler seni duymuyorlar?»

«Teke husyesiyle yağlanıyorum da kokum yok oluyor.»

Şaka mı yapıyordu, gerçek mi söylüyordu bilmiyorum. Şaka ettiğini anlamayasın diye asla gülmezdi. Yüzünün anlatımı hep aynıydı. Yalnız bir kez, yakalanıp da Delisirko'nun paralarını eve getirip getirmediğini anlamak için anası ile yüzleştirdiklerinde, dişlerini gıcırdattığını duymuştum. Anne inkâr ediyordu, Fınıdıklı bekçi, kadını saçlarının örgüsünden tutup yere vurdu. Ali, sıkıca bağlıydı ama bir kıpırdanmasıyla üç jandarmayı yere devirip bekçiyi dizinin üstünde havada döndürdü.

Daha sonra bu bekçinin karakolda Ali'nin ensesini yakıp, ayaklarını kırmaya çalıştığını söylerler. Tüm bu gaddarlık ne içindi?

On lira için.

Ali, Delisirko'nun ırgatıydı. O da Ali'yi on lirasını çalmakla suçlamıştı. Kapatmışlar ırgatı karakola, dayak ha dayak -affedin— kığının derisini yüzmüşler. Dayağı bırakın, iki yada üç hafta adamı karakoldan karakola sürüklediler. Ta ki bir kez fırsat buluncaya dek. Dereden geçiyorlarmış, Ali, jandarmayı dereye itip dağı tutmuş.

Ali'nin kaçıışından bir süre sonra Delisirko' nun oğlu Marin'in on lirayı alıp bir şarkıcı ile yediği anlaşıldı. Dönüşünde; neler olduğunu öğrenip insafa gelmiş ve gerçeği babasına anlatmış. Ali hâlâ karakoldaymış. Delisirko'nun hatası, Aliyi bıraktırıp özür dileyeyeceği yerde, oğluna susmasını öğütlemek olmuş.

Ali'nin ilk kurbanı ayaklarını kırmak isteyen bekçi oldu. Irmağın yanındaki tarlasında yakalayıp tepeledi onu. Sonra Delisirko'ya bir pusula gönderdi. Kendi okuma yazma bilmezdi ama bir oduncuya yazdırmış.

«Beni bekle!» Parmağını kesmiş ve imza yerine de kanlı parmağım basmış.

Delisirko, kendini darda buldu ve ağa değil mi kodamanlardan dostları vardı. Tüm polisi Ali'yi bulmak için seferber etti. Ali'yi yakalayamayınca anasını tutukladılar. İstediler ki kadın oğlunu ele versin, ta ihtiyar kadıncağız ölünceye kadar da oraya buraya sürüklediler. Delisirko'ya gereken cezayı verselerdi belki Ali sakinleşecekti. Ama anası ölünce dünya ile son bağlantısı da koptu ve vahşileşti, sözün gelişı delirdi. Delisirko'nun harmanını tutuşturdu, barakasını yaktı, çobanlarını dövdü, mandrayı alt üst etti. Sürülerinden iki yüz koyunu çevirip sınırı aşırđı. Sonra başkalarını da soymaya başladı, ama yoksullara dokunmazdı. Yollar güvensizleşti, yöneticiler şaşkına döndüler ve o zaman paranın kıymetli olduğu o devirde başına beş bin lira biçtiler.

Delisirko da kendiliğinden bin ekledi ama. kimse kendinde Ali'yi ne aramaya ne de öldürmeye yürek buldu. Bir tek çoban —paragöz biri— Ali'yi ele vermeyi denediyse de sonu öldürölmek, oldu. Ali, onu can çekişir durumda karınca yuvasına sokmuş. Hayvanlar etlerini kemirsinler diye.

Bu arada beni, ona ekmek vermekle suçladılar. Benim gibi her anın ormanda geçse ve onun bıçağının korkusu altında yaşısan sen ne yaparsın? Vereceksin değil mi? Vermek ne söz, göbek bile atarsın. Sonra onun aslında eşkıya olmayıp Delisirko yüzünden bu duruma geldiğini de bilersen. Üstelik Ali'nin kimsede olmayan güzel bir sesi de vardı. Hele bir şarkısı vardı: «Rusanka hasta yatıyor.» Bu şarkıyı tutturdu mu sesi tarla ve çayırlara yayılırdı da orakçılar işlerini bırakıp dinlemeye koyulurlardı. Bu sesle pek çok yürek de yaktı. Bunların arasında Kozluca'dan Cinci'nin Fatma'sı da vardı. Kız onu seviyordu ama babası onu bir ırgata vermezdi. Babasının izni olmamasına karşı Fatma, Ali'ye kaçacaktı, gününü, saatini bile kararlaştırmışlardı, doğaldır ki kaderin Ali'ye «Siyah gözlü Fatma» yerine sopa ve kamçı yemeyi kararlaştırmış olduğunu bilmiyorlardı.

Ali eşkıya oldu, onu çalı ve saman altında çok aramalarına karşı şarkı söylemeyi bırakmadı. Onun şarkısını çok kişi duyuyordu. Hatta Belitsa'lı çavuş onu şarkısından izini bulup yakaladığını, hatta öldürdüğünü söylüyordu. Sözlerine kanıt olarak da Ali'nin kanlı gömleğini ve deriden yapılmış mavi boncuk işlemeli çantasını göstermişti. İçinde de otuz napolyon altını vardı. Eğer canını kaybetmese Ali böyle bir çantayı bırakır mıydı?

Çavuş bunu herkese' böyle anlatıyordu. Delisirko da aynı oyuna düştü ve çavuşa bin kâğıdı sayıp rahat yaşamaya başladı. Eve girip çıkıyor, kiliseye gidiyor, kürkü ile belediyede görülüyor, sanki başından hiç bir şey geçmemiş gibi ırgatlarını azarlayıp, küfrediyordu... Yavaş yavaş bizde, Alı'nın aldığı ağır yara yüzünden öldüğüne inanmıştık. Çünkü o günden sonra ne odunculara ne de çobanlara görünmüştü.

Bu durum bir sabah Ali'nin Delisirko'nun evine girdiği söyleninceye kadar sürdü. En önemlisi de kimse işin aslını öğrenemedi. Delisirko'nun yarası beresi yoktu. Onu, Ali'nin içeri girdiği söylendiği günden iki hafta sonra avluda görmüştüm. Dimdik yürüyordu. Topallamıyor, inlemiyor ama yalnız yere bakıyordu. O günden sonra kimse, onun ne bağırdığını ne de küfrettiğini duydu. Yalnız köpeklerini tepeledi.

Bir ay kadar bir odada üç kişi ile yaşadı. İki beklerken biri uyuyormuş. Ama Delisirko'nun kendisi bir gece bile uyuyamamış —Böyle anlatıyorlardı—. Kestirmeye başlayınca bir şeyden ürkep yerinden sıçırıyor ve döşemenin üstünde, «Burada, geliyor!» diye haykırarak sürünüyor.

İrgatlar, ne kadar «Kimse yok ağam» derlerse desinler, o, «Burada!» diye kendi bildiğine haykırıyormuş.

Bir gece, ırgatlara çamaşır değiştireceğini söyleyerek dışarı çıkmalarını istemiş. Döndüklerinde asılmış bulmuşlar.

Delisirko'nun ölümünden sonra büyük bir soygun oldu ve Ali'yi ikinci kez yakaladılar. Keço Popvasilev anlatıyordu: Soygun sırasında o da bulunmuştu. On kişi kadarmışlar, çoğu celepmiş. Karamuzitsa'ya hayvan almaya gidiyorlarmış. Karakulas'ta su içmek için duraklamışlar. Tam o sırada kırmızı şal giymiş iki kişi yerden biter gibi fırlamış:

«Eller yukarı, kıpırdamayın!»

Birinin elinde piştov, ötekinin bomba varmış. Tabancalı olan Ali'ymiş. Buyrukları o veriyormuş: Kasapları teker teker yoklayıp tüm paralarının alınmasını söylemiş.

«Bunlar» demiş, «yoksulların paraları, hayvanlarım ucuz ucuz kapattığınız zavallıların.»

Ali ikisini geçmiş, beşinciye geçmiş, altıncısını geçerken, celep kese yerine kamasını çıkarıp Ali'ye saldırmış. Aralarında korkunç bir boğuşma başlamış. Celepler eli bombalı şekilden, şekil de celeplerden korkuyormuş. Kasap, Ali'nin donunu parçalayıp, hayalarına yapışmış ve burmaya başlamış. Ali, donla kalınca yardımcısına haykırmış:

«At» demiş, «ikimizi de temizle!»

Arkadaşı bombayı ikisinin üzerine savurmuş. Bomba patlamış, dumanlar dağılınca celepler, kasabın yerde yattığını görmüşler. Ali ise sapasağlam ayaktaymış. Yalnız bir parça kalçasına saplanmış. Soygundan on gün sonraydı, bu yarayı gördüğümde dişlerim birbirine vurdu.

Ağıla dönmüş, koyunları kapatıp sütü sağdıktan sonra kaynatmak için kulübenin önüne oturmuştum. Birinin bana seslendiğini duydum:

«Beçooo!»

Birinin içerde saklanıp saklanmadığını anlamak için kulübeye girdim. Kimse yoktu. Koyunlar sakindi, köpekler tekmeden yiyeceklerini yiyor ve aldırış etmiyorlardı. Ne yalan söyleyeyim, içimi korku kapladı. Tam o sırada başımın üstünde bir şey hışırdadı ve «Tup» önüme İbrahim Ali düştü. Piring tokalı deri silâhlığına, iki üç bıçak sokulmuştu. Başında örme bir şapka vardı. Sarı bıyıkları öylesine bükülmüştü ki sanki çenesinin altında birleşecekti. Bir tabancası omzuna asılıydı, öteki ise silâhlığında duruyordu. Güneşten yanmış, biraz da zayıflamıştı. Birden öyle irkildim ki ne «iyi geceler», ne de «Hoşgeldin» diyebildim.

«Sen korktun galiba?» dedi.

«Gökten iner gibi geliyorsun, nasıl korkmayayım.»

«Sen, çama gök mü dersin? Oturur ateş yakar, süt kaynatırsın da çamda ne var diye neye bakmazsın?»

Benim, onun gibi eşkıya değil de çoban olduğum için, aklıma ağaçlara bakmamın gelmediğini söylemek geldi içimden, ama şakalaşmamayı daha uygun buldum.

«Bana süt verecek misin?» diye sordu.

Sütü bakraçla uzattım. Tabancasını bana doğrultarak:

«Bana bu koyun yakala» dedi.

«Tabancasız da yakalarım.»

«Senin için tabancalı olması daha iyi» dedi. «Yarın köye inip buraya geldiğimi ve silâh zoruyla koyunu aldığımı söylersin. Bana yataklıkla suçlamasınlar seni. Benim yüzümden belâya girmeyesin.»

Tüm gece koyunu pişirdik. Pişirirken de hep koyundan konuştuk. Bana çingiraklarını sordu. Güzel ses çıkarıp çıkarmadıklarım, nereden aldığımı sordu.

«Şu ve şu çanı değiştir, ötekilere uymuyor. Ötekim biraz incelt, ses berraklaşır.»

Çamda gizlenirken tüm çanları incelemiş ve kusurlarını anlamış.

«Sana» dedi, «iki yeni çan gerekli. Biri, birinci deve kalın sesli, öteki altıncı deve, sesi biraz kumuşlu. İkisi hem güzel seste yarışacak hem de işe yarayacaklar. Benim için kötü bir şey varsa büyük çanı şişman koça takarsın, karnına da ısırğan dalarsın ki kaşınısın. O kaşınırken çan çalacağı için ben de anlar senin yanına gelmemem gerekli olduğunu anlarım. İkisi birden çalarsa her şey yolunda demektir. Eğer bir iş için ben sana gerekirse altıncı deveyi bir katıra takar, üzerine biner ve buradan çamlığa kadar sürersin. Eğer sağ salımsem, çanın beni senin yanına çeker.»

Ona:

«Eşkiya olmak zor mu?» diye sordum.

«Eğer şarkı söylenebilirse zor değil. Haydi, sana şarkı söyleyeyim ama kısık sesle.»

Ve söylemeye başladı. Ali'nin gözleri çakırdı, bakınca sanki göbeğine bir şeyler saplanır gibi olurdun. Ama şarkı söylemeye başlayınca sakın ve yumuşacık bir adam oluyordu.

«Böyle alçak sesle şarkı söylemek» diyordu, «güzel bir kadının yanında elleri bağlı yatmaya benziyor.»

Bunlar son sözleriydi. Ormana dalıp gözden kayboldu. Köye haber vermedim, ama iki çan konusunda söylediklerini yaptım. Anlaştığımız gibi ikisi birden çalarlardı. Ali anlaştığımız gibi gelmedi Sınırı geçtiğine ve orada öldürüldüğüne dair söylentiler yayıldı.

Eşkiyaydı, öyleydi şöyleydi, ama bayağı meraklandım. Altıncı deveyi alıp büyük koça bağladım, karnına da ısırğan çaldım ve sallaması için saldı. Sıçradı mı sana koç «Lungur-u-u-u-ur» o yamaçta, «lungu-u-u-ur.» karşı yamaçta, tarlalarda çayırlarda «lungu-u-u-u-ur.» derelerde, tepelerde, alçalarda, yükseklerde tüm gün çalıp durdu çan. Dağında, ormanında İbram Ali'nin yok olduğunu anlayıncaya dek. (İbram, Ali'nin eşkiya adıydı ya, bazen ikisi birden söylenirdi.)

Sonra yaşantımda büyük acılar oldu. Yirmi üçte ihtilâl oldu, kılıçtan geçirdiler bizi, dayaklar yedik. Sonra büyük kriz bastırdı. Kuzu derisi kuzudan fazla ediyordu. Koyunları tüketip iki katır aldım ve ekmeğimi kira ile kazanmaya başladım. Yukardan aşağıya tahta götürüyor, aşağıdan da yukarıya tuz ile gaz getiriyordum.

Bir sabah sabun yüklemek için Stanimaka istasyonunu iniyordum. Kendi kendime, «Bir trene rastlasam da çocuklara neler olduğunu anlatsam.» diyordum. Tren geldi. Seyre daldım: Şapkalı kokonalar indi, kelli felli adamlar. Bense ağzım ayık bakıyordum. Birden omzuma bir el indi. Döndüm: Bıyıklı astragan başlıklı, çakır gözlü biri. Tanıdım, dizlerimin bağı çözüldü sanki.

«Yavaş,» dedi, «bu istasyonda ne arıyorsun?»

Poturularım elledim gerçek potur. Rüya değil Yüzüne bakıyorum, ta kendisi: İbram Ali.

Kentin dışına çıkınca sordum:

«Abe, sen öbür dünyadan mı dönüyorsun?»

«Sr» dedi. «Daha ilerde söylerim sana.»

«Nereye ?»

«epelli'ye »

Bizim köye demek. Dilim kurudu sanki.

«Tanımayacaklar mı seni?»

«Bekle biraz.» dedi. «Ama arkanı dönme.»

Katırdan indi. Bir süre sonra merak ettim de ne oluyor diye artık arkamı döndüm. Ne gördüm dersin? Örgü Şapkalı siyah sakallı babayani bir adam iki adım ilerde dikilmiş duruyor. «Vay anasını sattığımın!» dedim. «Bu da nesi, bu adam da yerden mi bitti?»

«Kimsin sen yahu?»

«İbrahim.»

«İbrahim.» dedikten sonra güldü de ben de Ali olduğunu anladım. Sakalını çıkarınca inandım. Nereden bilebilirdim ki uydurma sakal taktığını.

«Böyle» dedim, «epelli'ye değil de PaŐmaklı karakoluna gidip komiserle kahve içersin de o bile kim olduğunu anlayamaz.»

Sakalını çıkarıp torbasına koydu ve ancak epelli'ye yaklaşınca taktı. Bu arada Edirne'den trenle geldiğini anlattı. Daha nce Yunanistan'daymıŐ, oradan da Türkiye'ye geçmiş. Ve hep aynı Şeyi yineliyordu. «Rasgeldi de istasyonda sen bulundun.» İŞi yleymiŐ ki elinin altında sadık bir adamın olması gerekiyormuŐ.

«Yalnız,» dedim, «kanlı işler istemiyorum.»

«Senden yalnız bir Şey istiyorum,» dedi, «parası ile beni köye gtrmeni. Sorarlarsa, Őumnitsa'dan, Stoyo'nun khyası olduğumu söylersin Topalım da onun için beni katırla götürüyorsun İŞim kısa sürecek ve kanlı olmayacak »

«Evime mi götüreyim seni?»

«Hayır. Eve yalnız yakınlar götürülür Bu yüzden de beni handa bırakacaksın.»

Ağaçların yanından geçerken körpe dalları koparıp çiğniyordu.

«Memlekette dallar bile çevirme gibi. Bazı yerlerde ilâç için ağaç yok. Sular ise batacak.»

Akarsu görünce durduk.

Katırdan indi ve içti. Başını soktu çeşmenin altına, suyu avuçlayıp yüzüne çarptı.

Çamlıklara girince de durdu ve bir çama sarıldı:

«Oh çam, oh çam. Sen ormanda bense deniz kıyısında.»

Köye girip hana yöneldik. Başında hasır şapkası yüzünde sakalı ile sokaklarda sakın sakın yürüyordu. Kimsenin dikkatini çekmedi. O zaman sakal yoklu Hasır şapkayı ise köyün yarısından çoğu giyiyordu.

Hana geldik. Demek işler yolundaydı.

«Eve git de katırları yerleştir ve dön.» dedi. »Meyhaneye gidip yemek yiyelim.»

Eve döndüm, hayvanları yerleştirdim, karıya yemek yiyip yatmasını söyledim ve meyhaneye gittim. Camlar ışık iyinde, gürültü, patırtı, insan dolu. Ali'ye: «İbrahim, girmeyelim daha iyi. Fvden peynir ekmek getiririm, meyhaneden daha tatlı yersin.» dedim.

Duvara söylesen daha iyi. Duymamış gibi meyhaneye girdi, ben de ardından. İçersi sıcak, dumanlı. Et pişiyor. Gayda çalıyor, şarkılar söyleniyordu. İnanmazsın bu iş mevsiminde —harman zamanıydı- bu kadar insan nasıl oluyor da eğlence için toplanabiliyordu... Oysa iş başkaymış. Avcılar yaban domuzu yavrusu vurmuşlar, onun onuruna eğlenirlermiş, pırzoları ateşe koymuşlar, yiyip içiyorlarmış. Çevrelerindeki kalabalık ise seyircilermiş.

Köşede bir masaya oturduk. Ali, pastırmalı kuru fasulye ısmarladı ve yemeğe başladı. Bu arada şarkılar sıralanıyordu... Ali, hem yiyor hem de ara- sıra avcılara doğru bir göz atıyordu. Onlar ise şarkı ardına şarkı parlatıyor. Bir ara biri —kimdi bilmem- gaydacıya seslendi:

«Drolya, Ruffinayı çal.»

Drolya, Ruffinayı çalıp söylemeye başladı. Biri ona uydu, ardından üç beş kişi katıldı. Az sonra salonun çoğu söylüyordu. Tavan sallanmaya başladı, camlar da bandedeki ziller gibi tınılıyordu. Meyhaneci de coşmuştu, bardağa şarap korken taşıyor, ama ayrıntısına bile varmıyordu. Ateşteki etler yandı. Oduncular ise çakılmış gibi dimdik duruyor, kıpırdanıp, şarkıyı bozmaktan korkuyorlardı.

Ali, yemeği bıraktı. Bardağını avuğlamış, ne içiyor ne de bıraktıyor, gle sıkıyordu. Parmakları morarmış, yüzü taş kesilmışti. Yalnız kulağının ardında bir damar attıkça atıyordu. şarkı ilerledikçe, damar daha hızlı atmaya başladı. Gözleri —parlak, dalgın, bomboş— kimseyi görmüyordu.

İime bir şeyler olacağı doğdu, tam bu sırada da Ali, birdenbire yerinden doğruldu. Sanki güçlü bir rzgr onu itiyormuş gibi şarkı söyleyenlere doğru ilerledi ve kimsenin bir şeyi ayırt edemediği o anda sesinin tüm gücüyle söylemeye başladı: «Rufina hasta yatmış,

Yüksek dağın tepesinde...»

Her şey taşlaşmış gibi sessizleşti. Yalnız Drolya almayı sürdürüyordu.

«şarap!» diye haykırdı Ali, «Herkes benden.»

Hancı koştu, bardaklar canlandı, şişelerin tapaları uuştu, Ali şarkısını sürdürüyordu. O söylüyor, gaydacı çalıyor, insanlar dinliyor, bazen söyleyene bazen birbirlerine bakışıyorlardı.

İşin kötüye varacağını anlayıp kalktım. Eve geldiğimde karım İbram Ali'nin köyde olduğunu çoktan duymuştu. Sözde uyumaya yattım, ama içimi bir şey kemiriyordu:

«Git ona, tanındığını söyle, git onu kurtar.»

Kalkıp yeniden meyhaneye giderken karım bırakmak istemiyordu, ağzına bir şaplak indirmek zorunda kaldım. Ali'nin yanına yaklaşıp fısıldadım:

«Seni tanıdılar.»

Aldırmadı

«Canım şarkı söylemek isliyor» dedi. «Söyleyeceğim. Beni yakalamak isleyen varsa buyursun.» Bu şişeyi ağzıma dayadı. «İ.» hancıya seslendi: «şarabı fiıyla ver. Benden. Kapıyı da kilitle.»

Sonra olanlar kafamda hep dumanlı. İtik, söyledik, sonunda hepsi körkütük masaların altına serildiler. Ali hesabı ödeyip kalktığında tan atıyordu:

«Atları... Ve de gidelim.»

İçkiyi kaçırmışım, ama ayırt ediyordum. Gigrıtsa bana bakıyordu. Ali ile gitsem polise söyleyecekti. Ondan sonra köyde durabilirsen dur. O zaman günah işledim. Ali'ye:

«Senin kim olduğunu bilmiyorum. Onun için kaç para verirsen ver seni atıma alamam.»

Ali sert sert gözümün içme baktı baktı da tabancayı ekiverdi.

«Yörü. yoksa yağını kaynatırım.»

«Zoru görünce» dedim, «boyun eğerim.»

Katırlara binip yola çıktık. Ben önde, o ardımda. Köyün içinde sürerken hayvanı kamçladı ve yanıma yaklaştı.

«Abe sen temin yalan mı söyledin, yoksa gerçekten benle gelmek mi istemiyorsun?»

Doğruyu söylemeye utandım.

«Mahsusuktan yaptım, iş gereği, yoksa senden kaçarmıyım?»

«Gözlerimin içine bak.»

Gün ağarmıştı. Artık her şey görünüyordu, nasıl bakardım gözlerinin içine.

«Breey. Sen yalan söylüyorsun,» dedi. «Yalan söylüyorsun değil mi?»

O zaman gerçeği söyledim.

«Sen defolup gideceksin.» dedim. «Ama ben hangi cehenneme gideyim. Gerçek şu ki şarkı söylemeye kalktığın için kim suçlu?»

«Ha şöyle, doğruyu söyle!» Ali haykırıyordu. «Bana senin gibisi gerekli değil. Gömdüğüm altınları seninle paylaştırmayı düşünüyordum. Mademki korktun. Geri dön. ben sınırın yolunu sensiz de bulurum. Dön ve yürü, hem bil ki asla arkadan ateş etmem.»

Her şeye pişman oldum, ama artık çok geçti. Liralar için değil, kahrolası liralar için değil, yalanla vicdanımı kirlettiğim için.

«Ali!» dedim. «Bana gereğin varsa seninle dürüst ve yalansız gelirim.»

«Liralar için mi?»

Bu sözler boğarcasına ağızımı tıkadı. Katırın eğerini tutup yürüdüm. Ötekini ona bıraktım. Yürümeden önce de ona son sözlerimi söyledim.

«Sana son olarak iki çift lafım var: Beni dinle, bil ki yürekten söylüyorum. Tüm köy artık burada olduğunu biliyor, senin de idam cezan var. Gigridsa polisin casusu, meyhanede de ayaklarını kırdığın Fındıklı'nın oğlu Fevzi'yi gördüm. Çalılıklardan sür Ali, sakın yola çıkma.»

Karşılığı yalnızca, «Sen sür!» oldu.

Geri bakmadan yürüdüm. Köyün kıyısına geldiğim sırada çalılıklardan doğru bir tüfek sesi duydum Kendi kendime. «Olan oldu,» dedim.

Kaygılıydım. Bu yüzden de eve gitmeyip hana döndüm.

Gigritsa sordu:

«Eşkiya nerde?»

«Gitti.»

«Ya sen»

«Beni kovdu!»

«Demek onunla gitmek istiyordun öyle ini?»

«İsliyordum, seni anasını saltığımanın namussuzu.» dedim. «Ama beni almadı. Eşkiya olmak için sağlam göt gerekli, benimki gibi, seninki gibi gevşegi değil, anladın mı namussuz herif.» Ve elimde tuttuğum dizgini suratına şaklattım. Öyle, ki birkaç kez boynuna dolandı.

Boğaz boğaza geldik de zor ayırdılar bizi. Bu arada topurtular duyuldu ki daha ne olduğunu anlayıncaya kadar benim katır göründü. Ardından da bir tahta çekiyordu. Üzerinde İbrahim Ali. Gömleği kana belenmişti. Bu kanlı benekler yüzünden ölümünden sonra ona üçüncü bir ad taktılar: «Alacalı Ali» dediler. Ardında da bir jandarma ile Fındıklı'nın kopili ellerinde tüfekleri ile hanın avlusunda durdular. Ben de Ali'ye doğru koştum.

«Yaralı mısın?» dedim. «Durumun kötü mü?»

Gözleri artık dumanlanmıştı.

«İyi-kötü, bitti artık. Kendi toprağıma gömüleceğim, tek güzel olan bu...»

Ağızından kanlı köpükler fışkırdı ve sözü yarıda kesildi.

«Ali! Ali!... Canlan!» diye haykırdım. O ise elimde sallanıyordu, başı düştü. Bu sondu...

Fevzi'ye, «Yarasını sarmadınız be!» dedim.

O ise «Kellesi için aynı parayı vermiyorlar mı? Ölü ya da canlı, fark etmez.» dedi.

Sonra komiserler, jandarmalar, doktorlar...

Sorgular, sorular... İçini açıp iki kalbi olup olmadığına baktılar. Yüreğine iki kurşun yiyip, bir buçuk saat nasıl yaşadığını merak etmişler.

Ondan sonra cesedini bana verdiler de toprağımıza gömdüm. Başına çiçekle taş da diktim... O zamandan bu yana bu kadar yıl geçti, içimi hep aynı şey kemirir: Onunla birlikte yürüseydim sonuçtan kaçamaz mıydı?

Bu soru beynime takılıp da sinirimi bozunca haydi öğretmenin yanına:

«Hocam insan yaşantısında, kader denilen şey var mı, yok mu?»

«Kaç kez yineleyeceğim sana 'Vaaar! diye. Bu insanın içinde. İşte senin Ali şarkıya başlamasaydı ne kimse tanır ne de kimse gebertirdi... Güçlüydü korkunçtu, ama onu bir şarkı yendi.»

AYICI

Düşük çeneli olmak korkunç bir şey... Bana kaç kez söylemişlerdir: «Kes çeneni.» Ormancılıkta da, yolculukta da kaç kez. Komite başkam öğüt verdi: «Doktora git. sana nevroleks yapmasını söyle, seni ancak o iyileştirir. Senin gibi hızlı akanlara çok iyi geliyor.» Sonra da adam bana karısını nevroleks'la nasıl tedavi ettirdiğini anlattı. Kadın öyle acele konuşuyormuş, sesi o derece güçlüymüş ki seri top atılıyor sanırmışsın, ama nevroleks yapılmış ve kocakarı yavaş yavaş konuşmayı hafifletmiş. şimdi ise tamamen susmuş. «İşte böyle, sen nevroleks al,» diyor.

İyi ama. doktor ne dedi biliyor musun: «Seninki imalât hatası, nevroleks'lık iş değil. Tek çıkar yol var, dikmek.» Gel de dik bakalım.

Yolcu dairesinde bizi toplantıya çağırdılar. Müdür ayağa kalktı ve tıraşlamaya başladı: «Siz teknisyen arkadaşlar, sizler bizim devrimizde yaşamıyorsunuz, siz eskiden söylenen «Teknisyende ter, papazda yaş olmaz» sözünün edildiği devrin insanları olmayacaksınız. Neden asfaltlarda deliklerin olmasına izin veriyorsunuz? Bu durum ne zamana kadar sürecektir?»

Yanında bakan yardımcısı duruyor ve bizi kalaylıyor, anlaşılın bu delikler yüzünden zılgıt yemiş. Teknisyenler susuyor, kimse karşılık vermiyordu. Ustalar da, mühendisler de bir şey söylemiyor. Aslında iş çok basit. Cevabı da kolay: «Asfalt ince, çöküyor, parçalanıyor ve delikler de birbiri ardından açılıyor...» Nasıl susarsın? Ben de susmadım ve ayağa kalktım:

«Asfaltçılar kepekle maymun avlamak istiyor. Biraz yağlayıp yapıştırıyorlar, ne o? plan tamamlanacak. Ondan sonra birbiri ardından çıkan delikleri doldurmadıkları için bizler suçlu oluyoruz.»

Sonra, bakan yardımcısının da durumu anladığını ve asfaltı kazdırtıp kalınlığı kontrol ettirdiğini öğrendim. Sözlerimin doğruluğu da anlaşılınca müdürü bir zılgıtla ödüllendirmişler. Ama ben de kök salamadım. Sanki bir terfi imiş gibi beni bir kantine atadılar. Yüzüm yumuşak, veresiye beni mahvetti. Şuna «Avansa kadar», buna «Maaşa kadar.» Böyle böyle iki yüz, üç yüz leva açık toplandı. Derken kontrol geldi ve biz apar topar kovulduk... Ne yaparsın köyü tuttuk ve orada çalışmaya başladım.

Ama iş ağır, benimse gücüm yok, az zamanda boynum çöp gibi kaldı, kalçalarım pantolonu tutmaz oldu, karım ise başladı: «Kardeşim» demeye.

«Sakin ve uslu kardeşim Stanço.» Kendikendime: «Karıyı günaha sokacağım, iyisi mi yeni bir iş arayayım,» dedim.

Parti sekreteri ile asker arkadaşıyız. Telefonları şuraya buraya çevirdi ve sonunda adamcağız beni orman idaresindeki boş, ağaçlama kontrol kadrosuna yerleştirdi. «Sağol» dedim. «Çocukluğum ormanda geçti, tam bana göre iş.»

Ağaçlandırma büyük iş: Şişti toprağa batırırsın. çam çıkar. Binlerce çam ardında kulak dikmiş yükselir. Asfalt gibi değil, bir delik kaparsın, üçü oyulur ve sürekli küfür, sürekli azar.

Burada iş iyi, söz edilmez ki, temiz iş. Burada da beni çenem yürüttü. Çenem ve biraz da yenileme. Bir kez ormana iki teknisyen geldi ve ağaçlama sahalarını gezdiler. Sonra da anlatmaya başladılar: «Yenileme kesim sahalarında yapılır. Kel ve kötü ormanlar kesilir, onların yerine, kıymetli cins ağaçlar dikilir. Çam, kayın ve başkaları... Sen şu ağaçtan, ta şu ağaca kadar, lıey, dur şu ağaca kadar, plana göre kesimi yöneteceksin. Bunlar tümüyle kesilecek. Tıraşlanmış gibi. Sonra ağaçlandıracağız.»

Gösterdikleri yerlere, dereden ta yamaca kadar baktun. Yukarda topraklar var, kesilecek ağaçlar var, ağaçlandırılacak yerler var. Ama dereye yakın yerler, dik ve taşlık. Bir avuç toprak bile yok. Yalnız şurda burda bir iki ardıç çıkmış. Onlar da taşlar üzerinde büyümüşler. Teknisyenlere karşılık verdim:

«Burada ağaçlandırma yapacak yer yok. Şu ardıçları neden keselim. Her şeye karşın yeşillik yapıyor ve yağmur sularını tutuyor.»

Biri cevap verdi:

«Felsefe istemiyoruz, sen çalışmana bak. Ardıçlar seyrek, kesilmeleri bir şeyi değiştirmez. Üstelik plan göstergelerinin kıymetini küçültürler.» Göstergeleri iğri ardıçlar bozacakmış.

«Ben» dedi, «bu işe razı değilim.»

«Senin rızan gerekli değil,» dediler. «İşte plan, işte bu da. plan üstündeki ilçe sekreterinin imzası.»

Ben yine de ardıçlara dokunmadım.

Teknisyenler de rapor etti. Haydi bu kez beni av sahasına naklettiler. Buralara yabancılar geliyormuş, onlara açkgöz insanlar rehberlik etmeliymiş.

Av sahasında da iş zor değildi. Daha çok Batı Almanya'dan turistler geliyordu. Görevim içi saman döşenmiş arabalar hazırlamaktı. Onları arabalara bindiriyor ve ayrılmış yerlere götürüyordum. Güneş battığı sırada geyikler bağırişiyor ve ormanda dişilerini kovalamaya başlıyorlardı. Bu aşk kargaşalığı sırasında da avcılar onları vuruyordu. Vurulanları arabaya yüklüyor ve çiftliğe

götürüyorduk. Orada boynuzları ile birlikte başları kesiliyordu. Avcılar da gerekli parayı ödedikten sonra ganimetlerini alarak gidiyorlardı.

Bari bir teki gerçek avcı olsa, şöyle ormanda biraz yürüyüp öyle ateş etseler canım yanmayacaktı. Pek çoğu yalnız tüfeklerini getirmiyor, sandalyelerini de birlikte taşıyorlardı. Frankfurt'tan iki avcı yatakları ile geldiler. Sonra üç ayaklıyı yerleştirdi, onun üzerine de tüfeğini koydu. Hem de ne tüfek. Son model. Otomatik şarjurlu, dürbünlü, nişanı bile kendi ayarlıyor, daha neleri var neleri. Kör olası parmağını tetiğe, geyiği de mendiline koy.

Buradakiler de ne geyiklerdi hani. Nasıl da boynuzları vardı. Ve dişileri için nasıl da birbirleri ile itişiyorlardı. Vuruştukları zaman ormanda ağaçlar kırılıyor sanırdın. Döğüşüyor, birbirlerini parçalıyorlardı. Ta ki düzlükte tek başına kalıncaya kadar. Galip gelen boynunu uzatmaya başlıyordu. Bağırıyor mı da ormanda kuru dallar çtırdıyor ve dişiler ürkek ürkek geliyorlardı. Erkek geyik ise boynuzlarını dikmiş, bağırışıyla ormanı inletiyor ve aralarındaki en güzelini seçmek için tüm hareminin toplanmasını bekliyordu.

Bu keşmekeş içinde de avcılar geyikleri en iyi şekilde öldürüyorlardı. Parmak tetikte, mağrur âşık ağzında kanlı köpükle yerde oluyordu... Güzeline daha dokunmadan.

İçimde bir şey oynadı, yüreğim burkuldu ama kime ne söyleyeyim. Her şey planlı ve düzenli. Adamlar dolar ödüyor ve öldürüyorlar... Yapılacak şey yok. Yalnızca bir şey yapıyor, çenemi açıyor ve aklıma eseni söylüyordum... Avcılar benim sözlerimi ağaçlar kadar anlıyorlardı. Şu halde istediğim kadar söyleyebilirdim. Onlar orada oturup beklerlerken ben de bu şişko avcılar hakkında aklıma geleni söyler ve konuşurken de anlamaları için gülerdim. Onlar da gülerlerdi. Yalnız biri, bir sıskası pek zorlu çıktı. Mühendis miydi neydi bilemem, gözlüklü bir fabrikatördü. Ve bu gözlüklü beni ekmeğimden etti. Av üretme sahasının en güzel geyiğini bu herif öldürdü, ben de onu bir güzel nutukla benzettim. Avcılar evine döndük.

Müdür daha sabahın yedisinde beni yanma çağırdı. Yanında tüm karargâhı yer almıştı. Komiteden adamlar, hayvan üreticileri, muavinler ve hatta muhasebeciler. Müdür ciddî, ötekiler yere bakıp susuyorlardı... Oturayım dedim şef uyardı:

«Ayakta dur.» Muhasebeci ise buyurdu: «Dinle.»

O zaman muhasebecinin elinde «kiev» marka fotoğraf makinesine benzer bir şeyin olduğunu ayırt ettim. Muhasebeci bir düğmeye bastı ve ortalığa bir haykırış yayıldı. Geyik bağırması, Alman'ın öldürdüğü geyiğin, aynı sesi. Demek kutu, fotoğraf makinesi değil ses alıcısıymış. Fabrikatör geyiklerin savaş seslerini kaydetmek için onu yanma almış; tabî yalnız geyiklerin sesini değil benim nutkumu da banda almış. Alman bizim dilimizden birkaç sözcük

bildiği için bu oyunu bana oynamaya karar vermiş, ses çok açLk, üstelik öksürüğüme kadar var.

Müdür:

«E, ne diyeceksin?» diye sordu. İşin sonunun nereye varacağım anlamıştım.

«Teypin sesini biraz daha yükseltmenizi rica edeceğim.»

Düğmeyi çevirdiler. Yükseldi mi sana Stanço' nun haykırışı: Hem de nasıl, sanki yaralı geyik bağıırıyordu:

«Aptal oğlu aptal, bu teleskopları bu üçgenleri neden getirdin, neden uçaklarım getirmedin de? Bombalasınlr bari burayı. Ya da topçuları getireydin de hiç yorulmayaydın. Bari biraz kışını oynataydın ya da hiç olmazsa iyi nişan alaydın da zavallı hayvan ıstırap çekmeyeydi. Ve sen avcı geçiniyorsun ha? Aptalın aptalı... Ve başkaları, ve başkaları.»

Bu aptal sözcüğü olmasaymış iş, hayvan üreticisinin daha sonra açıkladığına göre, bir ihtarla yatıştırılabilirmiş. Örtbas etmek istemişler, ama Alman fabrikatör bu söze takılmış. Tercüman ona bu sözü «sayın bay» diye açıklamaya kalkmış, ama herif bu lafı biliyormuş... Ve ben yabancı turistlere karşı münasebetsiz tutumum yüzünden işten atıldım. Söyleyeyim ki haklı olarak.

Böylece bir görevim daha sona erdi. Ayı postumu aldım —bu kişisel malimdi — sırtıma vurdum ve köye yollandım.

Yolda yürüyor ve düşünüyordum: Şimdi ne halt edeceğim. Odunculuk mu yapacağım? İkezeye mi gireceğim? Nereye başvursam?

Düşüncelere öyle dalmışım ki postu katlamayı unutmuşum, sırtımda pelerin gibi sürünüyordu. Bir ara bazı sesler işittim. Sayfiyeye gelmiş olanlar çevremi sarmış resmimi çekiyorlardı. Erkeklerden biri bana dikkatle baktıktan sonra seslendi:

«Hey, açıkgöz! şu ayı postunu ver de bir resim çektirelim, böyle daha yakışıklı oluruz belki, ha?»

Verdim, Deri büyük, tüylü, elleri nah şöyle kocaman kocaman, adam üzerine koyunca, aynen ayı. Önce o seslenen çektirdi, sonra başkaları istediler, birbirlerini ittiler, pöstekiyi çekiştirdiler, nerdeyse dövüşeceklerdi.

İyi ki fotoğrafçının filmleri bitti de postu ellerinden kurtarabildim.

Yola koyuldum, ama gözlerimin önünde hep bu adamların postla resim çektirmek için itişmeleri. Sarhoş olsalar - değıller, merak işte, kendilerini ayı kulakları ile süslemek istediler: «Bu postun yanında bir de fotoğraf makinem olsa...»

Kafamdan bu düşünce geçince sanki nefesim kesildi: «Kısmetim bu ayı postunda mı acaba?» Durdum. Gözlerim açıldı, dudaklarımı yaladım...

Ve yola devam. Bu kez kafamda plan vardı.

Bu planı kariya anlattım, İlk önce katıla katıla güldü, sonra kızıp bağırdı: «Rezil oluyorsun be. İşinden atılıyor, sonra da bu kokmuş postla gözümü boyamaya kalkışıyorsun. Sen neyin nesi olduğunu biliyor musun? Odun kafalı filozofun birisin sen. Hem de feylezofluğu uçmuş odunu kalmış. O da çemberlik odun değil, kalas ve tahtalık da değil, sadece ateş için olan cinsten. Tümüyle sen, sen kütüksün... Kötü olan ne biliyor musun, bu ateş benim başımı da yakıyor.»

Ama askerlik arkadaşım beni iyi - kötü anladı:

«Kaçıksın sen,» dedi. «Ne var ki bu dünyaya kaçıklar da gerekli. Fotoğraf konusunda haklısın. Bu ineslek bölgemizde yeni yayılıyor, belki de iyi bir şey akıl ettin. Ben sana yardım edeceğim.»

Kolay değildi ama oldu. Beni de fotoğrafçıların arasına kattılar ve bir makine verdiler. Ve işe başladım... Önce postu verip bir güzel baş yaptırdım, cam göz taktırdım, dişleri düzenlendi, sonra da kafayı doldurttum ve ayı korkunç oldu. Canlı gibi. Kuzenimden motosikletini aldım ve sepetine ayıyı yerleştirip sayfiye yerine doğru sürdüm. Motoru önce ana caddede gümbürdettim, makine de boynumdaydı. Ardından bir yere yerleşip postu çıkardım. Önce çocuklar belirdi ve az sonra annelerini getirdiler. Onlar için üç poz düşünmüştüm. Çocuk ayının yanında, çocuk ayının kulağını çekiyor ve çocuk ayının sırtında Önce meraklılar sadece çocuklardı, ardından yaşlılar meraklanıp resim çektirmeye başladılar. Genellikle erkeklerdi. Onlar için de üç poz düşünmüştüm. Sakin sakin ayının yanında, erkekçe ayıyla boğuşurken, ya da ayıyı yere yatırmış bıçak elinde saplarken.

Bazen erkekler bu pozları sektirirken işi ciddiye alıyor, sanki gerçek ayıyla boğuşuyormuş gibi haykırıyor, postun orasını burasını çekiştiriyorlardı. Bir kez adamın biri üçüncü pozu çektirirken bir coştı mu sana ve bıçağı sapladı postun boynuna. Çıktı mı sana iş; yama bulana kadar canını çıktı. Balkan turiste çalışan bir Türk çocuğu vardı, ahçı. O da öyle yaptı. Onu beğenmeyen bir kız varmış da onun için resim çektirmek istiyormuş, belki kız onun bu kahramanlığını görüp de varırmış. Ayıyı yere yıkmış görünce, yüreğinin oynayacağını düşünüyordu. İki hafta sonra yanıma gelirken uzaktan sırtıyordu:

«Sen bu işin Allahısın.» dedi. «Sayende evlendim. Al sana armağan bir gömlek.»

Şaşı bir şoför geldi:

«İkinci pozu istiyorum.»

İkinci poz. Ayıyı doğrultup eline verdim. Eline alır almaz da haykırdı. Bağıyor mu, bağıyor. Hayvanı eziyor ve yere yuvarlandılar, zor durdurdum.

«Deli misin sen, yoksa şimdi mi deliriyorsun? Ezdin dolguyu be! Ne yapıyorsun?»

«Bunu bizim müdür zannediyorum» dedi. «Biraz rahatladım be. Al sana iki leva, hem resim de istemiyorum.»

İşte böyle zorluklar çekiyordum. Dolgu ayı Katinka (onun adım Katinka koymuştum), bana pek çok insan tanıttı. O zaman anladım ki insanlarda çeşit çeşit sapıklıklar var. Sapıklık mı yoksa yaradılış mı bilemiyorum? Ama herkeste bir şeyler var: Korkunç olmak istiyorlar ve güçlerini kamtlamak sevdasındalar. Ötekilerin üzerinde bir üstünlük sağlamak istiyorlar. Bu içgüdü sayesinde müşterilerim arttı. Yöneticiler memnun, müşteriler memnun. Eğer bir hafta motosikletle yanımda Katinka olduğu halde üretme sahasındaki arkadaşların yanına bir gezi yapmasaydım ben de memnun olacaktım. Neden? diyeceksin. Eh işte böyle, bazen eski çalıştığın yere gitmek için kaşınırsın. İnsanlık dürtüsü bu. Ne bilirdim bu insanlığın başımı yiyeceğini. Neyse üretim yerine gittim, arkadaşları gördüm, evlerinde karılarının ve çocuklarının resimlerini çektim, buğulanmış geyik eti yedim, soğuk bira içtik—bir kasa mı iki kasa mı söyleyemeyeceğim ama—kafalar bir hayli dumanlandı. Bir ara bilmem kim bağırdı:

«Var mısınız bir matrağa? Gaga, öğleden sonra dönüyor, ayıyı dönemeçte köprünün yanına koyalım bakalım ne yapacak?»

Geçmişte, Gaga, bir ayı görüp onun üstüne gittiğini söylemiş ve ayının ondan kaçtığını söyleyerek öğünmüştü.

Köprünün yanına gittik Katinka'yı dönemece yerleştirdik ve beklemeye başladık. Ayak sesleri duyuldu, geliyor. Adam sakın bir şekilde yürüyordu. Hem yürüyor hem de ağaçlardan kopardığı yaprağı çiğneyip tükürüyor, sonra yeniden yaprak koparıyor ve tükürüyordu. Önüne bakmıyor ve çaresiz ayıya yaklaşıyordu. Birden gördü... Yerinde çakıldı kaldı, sonra uçacakmış gibi kollarını açlı ve bir davranışta kendisini aşağıda akan dereye attı. Uçarken de öyle bir haykırdı ki bu sesin nasıl olup da bir insandan çıktığına şaşarsın. Gülmekten kırıldık.

Ayıyı sırtladım ve dönüşe başladım. Tam bu sırada bizim eski üretici ustası yanıma yaklaştı ve kulacıma fısıldadı:

«Kardeş bilir misin bu ayı kaçak avcılara karşı nasıl bir iş görür? Bu adamlara ne yapacağımızı şaşırmıştık. Gece geliyor, farları tutup tavşan ve geyikleri avlıyorlar. Volgalarla, hatta hatta kamyonlarla bile geliyorlar. Ne

durdurabiliyor, ne de kovalayabiliyoruz... Yollara barikatlar koymayı denedik ama boş. Parçalayıp geçtiler. Gel ne olursun bir ayıyla deneyelim.»

«Pekâlâ.»

Hava kararınca ormana gittik ve ayıyı bir dönemece yerleştirdik. Çalılıarın arasına öyle yerleştirdik ki ışıpta en önce dişleri parlayacaktı. Beklemeye başladık... Bir saat geçti. İki saat geçti. Kimse gelmiyordu.

Sıkıldım:

«Haydi gidelim,» dedim. «Anlaşıldığına göre bu gece gelmeyecekler.»

«Olmaz,» dedi, «bekleyelim.»

Ve gerçekten on buçuğa doğru bir motor sesi duyuldu ve ağaçlar farlardan yanıp sönmeye başladı. Birden numarası gizlenmiş bir araba görüldü. Yavaş yavaş sürüyorlardı. Penceresi açıktı ve bir çifte uzanmıştı. Araba döndü ve dönüşüyle de ayının dişleri farlardan parladı. Volga birden sarsıldı ve öyle bir geri döndü ki az kalsın dereye yuvarlanıyordu. Motor korkunç bir şekilde uğuldadı ve araba kayboldu. Üretici arkadaşım sevincinden yerinde duramıyor, öpmek için ellerime sarılıyordu. «Sen korkunç akıllı bir adamsın!» diye haykırıyordu. «Hayvan yetiştiriciler adına sana binlerce teşekkür.»

Bir hafta sonra fotoğraf çektiğim sayfiye yerine gene geldi. Felâket halde zayıflamış, gözlerinin altı morarmış, sanki mezardan çıkmıştı.

«Yine mi kaçak avcılar sorunu?» diye sordum. «Avcılar yok oldu.» dedi. «Kaçaklar artık görünmüyor, ama ben sana başka bir kaçak için geliyorum. Yaşantımı alt üst eden bir başka kaçak var. Sana her şeyi anlatacağım, yalnız, söyleyeceklerimin tümü sende kalacak. Yoksa benim işim bitiktir.»

«Anlat korkma, tek söz çıkmaz benden.»

«Sen karımı hiç görmüş müydün?»

«Görmüştüm. Güzel ve sakin bir kadındı.» «Bu sakin kadının bana ne boynuzlar taktığını bilemezsin. Koca geyiğinkiler hiç kalır yanında. Şarap mahzeninin yöneticisine âşık olmuş, o da her gece benim olmadığım saatlerde motosikletiyle geliyor ve bilsen bana ne boynuzlar taktıyorlar. Ben, gece görevi olan adamım, vardiyam var. Her zaman evde olamıyorum. Onlar da bundan yararlanıp istediklerini yapıyorlar. Ve insan ruhunun ne pis şey olduğuna bak, o orospudan nefret etmem gerekirken daha çok sevmeye başladım. Bu yüzden, ona hiç bir şey söyleyemiyorum. Söylesem kaçıp gidecek, ben de buna dayanamayacağım. Aklımdan herifin yolunu kesip kafasına bir odun patlatmak geliyor ama, o pis, adi ve küfürbaz herifin yanında bir sustalı taşıdığını biliyorum. Bir tutturamazsam benim barsaklarımı deşecek. Durumumu kimseye ne anlatabilirim, ne şikâyet edebilirim. İşte sana geldim,

senden, ayınla onun icabına bakmam rica edeceğim. Yalnızca bu sürse sürse, bir bir buçuk saatlik iş...»

«Bu avı korkuluk değil» dedim. «Onunla ben ekmeğimi kazanıyorum... Doğru olmaz.»

Gözleri yaşla doldu:

«Benim yaşantım sönüyor, sense ekmeğini düşünüyorsun. Madem böyle, yapacak bir şey yok öyleyse. haydi Allahaismarladık. Belki de dereden kemiklerimi sen toplarsın. Artık eve dönemem, kendimi kayalıklardan atacağım.»

Düşündüm: Breh... Ya sahiden kendini atarsa.

Motosiklete atladım ve ardından yetiştim.

«Git ve beni söylediğin yerde bekle. Hava kararınca geleceğim.»

Güneş batarken de ayıyı bir çarşafa sardım ve motosiklete yükleyip yola çıktım. Vardığımda zavallı arkadaşım heyecanla beni bekliyordu. Beklerken de boş durmamış, tarif ettiğim gibi yolun kenarında bir armut ağacının dibinde yer açarak hazırlık yapmıştı.

«Bu ahlâksız herif aptal değildir.» dedi. «Ayının kıpırdanması, ayağa kalkması ve canlı olduğu kanısını vermesi gerekli. Yoksa anlar.»

Cebinden bir tomar sicim çıkardı ve ayının boğazına bağlayıp armut ağacının dallarından geçirip çekti. Ayı birden arka ayaklarının üzerine dikildi. İp çalılarının içinden geçtiği içinde görülmüyordu.

Âşıkların iyi yanı tam saatinde buluşmalarıydı. Karanlık çöker çökmez motor sesi duyuldu. Arkadaşım sinirle kıpırdandı:

«Odur.»

Sözünü bitirmemişti ki motor dönemeci döndü v]e farı ayıyı aydınlattı. Ayı ayakları üzerine dikiliverince, birden motordan garip bir ses yükseldi, kumların üzerinde gıcırdadı, geri döndü ve tam gaz yerilip ileri fırladı, bir anda ne motor ne de motorcu Çalmıştı.

Arkadaşa:

«Haydi bakalım, şimdi karının yanına dön,» dedim. «Ben de eve gideyim, yarın çekilecek fotoğraflar var.»

Katinka'yı motora yerleştirip sürdüm. Karanlık iyice bastırmıştı. Bu saatte yolda kimse olmaz diye ayıyı çarşafa sarmayı gerekli görmedim. Belâ bir değil üç oldu ve karşıma üç kamyon çıktı. Kamyonların nasıl gittiğini bilirsin. Hep ortadan giderler. Ama bu kez görsen ölürsün, birden nasıl da kenara

kaçıyorlardı. Hallerine yürekten gülüyordum, (gülüyordum ama bu gülmenin sonradan burnumdan geleceğini bilmiyordum. Şimdi sana bir sorum var. Normal bir adam böyle bir serüvenden sonra ne yapmalı? Susmalı değil mi? Susmak ne kelime, çenesini tümüyle kapamalı da tek sözcük söylememeli. Ama sana söylemişim, benim kusurum da çenemde.

Ertesi akşam «Toremag» lokantasında iki tek atarken motosiklet üzerinde ayı gören üç kamyonun kendilerini nasıl hendeklere attıklarını anlattım, millet de gülmekten katıldı. Ama bir gün sonra milis Marinko yanıma geldi:

«Bravo be, kamyonları dereye devirdiğini itiraf etmişsin, ama motosikletli için susuyorsun. Buyur bakalım karakola da, biraz konuşalım.»

Karakolda mahut âşığın, geri gaz verirken dereye yuvarlandığını öğrendim, motosikleti parçalanmış. Kendisi sağlamış ama iyice berelenmiş.

Köye görevli olarak gittiğimi, dönüşte dinlenmek için durduğumda, ayıyı yolun kenarına koyduğumu söyledim ve ekledim: «O da o sırada oradan geçiyormuş, korkmuş, fazla gaz vermiş, yoldan çıkıp da dereye uçluyorsa kabahat benim mi?»

Çavuş:

«Ama avı kımıldıyormuş,» dedi. «Buna ne dersin ?»

«Ona öyle gelmiş.»

Ve ardından bir tartışmadır başladı. Görmüş mü, ona mı öyle gelmiş? Ayı kıpırdıyor muymuş, yoksa kıpırdamıyor muymuş? Ve sonra: Köye neden gitmişim? Kimin yanındaymışım? Orada ne yapmışım? Bu davranışım kasıtlı olarak bir cinayet hazırlığı değil de neymiş?

Komiser beni bayağı sıkıya soktu. Ah, gerçeği söyleyeceğim, her şey olup bitecek, ama arkadaşımın durumu aklıma gelince onu topun ağzına koymaya kıyamadım. Olay mahkemelik oldu. Sonunda olanları savcıya söyledim. Saçları aklaşmış bir adamdı. Ona yalan söyleyemedim. Çirkin geldi buna.

«Gerçeği söyleyeceğim.» dedim. «Ama bi: koşulum var yazmayacaksınız, aramızda kalacak, siz bilin.»

«Söz veriyorum,» dedi.

İşi baştan sona anlattım.

Savcı düşündü:

«Sorun çok karışık. Niyetin öldürmek değil de korkutmak ve yaptığı kötü davranışlardan onu uzaklaştırmak olduğu açık. Öldürmek kastı olmadığına göre iş cinayetten çıkıyor, basit bir yasa çığnemeye giriyor ama... Tüm iş de bu

«ama»da işte. Bunu kanıtlamamız için de arkadaşım çağırmamız ve ihaneti saptamamız gerekecek.»

«Bunu asla yapamam.»

«Duygularına katılıyorum» dedi. «Seni anlıyorum da, ama elimdeki delillere göre seni mahkemeye göndermemden başka çıkar yol yok. İnan ki bu işi üzümlere yapıyorum.»

«Bu bana yeter savcı arkadaş. Teşekkürler ederim.»

«Yoksa,» dedi, «yaptığın çok ilginç bir şey. Kişisel anlaşmazlıkları ve kötülükleri korkutma ile çözmek çok, çok ilginç bir olay. Kaçak avcılar olayı da bunun bir kanıtı.»

Ben de onun düşüncelerine katıldım.

«Ben de böyle bir şey düşündüm. Öyle bir korkuluk yapmalı ki iyiliğin yanında olsun ve kötülükleri korkutsun. Motoru ve mekanizması Alman tüfekleri gibi kendi kendine harekete geçsin. Orman sahasında, av üretme yerinde nöbetçilik yapsın. Ama doğrusu ben korkuyorum. Öyle ya her şeyi otomatik olursa o zaman benim ne değerim kalacak.w

«Doğru,» dedi savcı, bir süre düşündükten sonra, «Bak,» diye ekledi, «ben sana bir randevu alayım da sen başsavcı ile bir görüş.»

Şimdi, bakalım başsavcıya gidiyorum. Savcıya bakarsan anlayışlı adammış, bir yol bulabilirmiş. Her şeye karşın adam başsavcıdır, bir tahmin yürütmeye gelmez.

Yasasal noktadan, ben içerdeyim. Yok benim gözünde bakarsa, o içerde. Önemli olanı benim vicdanımda günah taşımamak. Komiser de savcı da durumu aşıladılar. Onlar anlamasına anladı ama bizim karı anlamıyor ki. Ben kente, başsavcıya gidiyorum, dönüp dönmeyeceğim belli değil, o ise durmadan söyleniyor:

«Oh olsun layığını buldun odun kafalı herif, ne olacak...»

DERVİŞ TOHUMU

Bak anlatayım sana, bu düğünün üzerinden uzun yıllar geçti. O sırada henüz on dördünü bitirmiş, anasız babasız öksüz bir çocuktum. Babamı Selim'in ineği boynuzlamış, anam ise İspanyol nezlesinden göçmüş. Beni büyük babamla, ninem büyütmüşlerdi. Ancak yıllar geçince ninemin elleri odunlaşmış, iş yapamaz duruma gelmişti. Bunun üzerine dedem de evde iş yapacak bir kadın

olsun diye gözlerini bana dikmiş, beni evermeye karar vermişti. Bu konuyu bana sormadı bile. O sıralarda, böyle işleri, evleneceklere sormak kimsenin aklına gelmez, bu işleri yaşlılar kendi aralarında hallederlerdi. Yalnız bir kez dedemle ninemin aralarında konuştuklarını duymuştum:

Ninem:

«Daha çok genç» diyordu.

«Dedem güçlenir» diye karşılık verdi. «Ona iyi bir kız gerekli.»

Dedem ne aradı, nasıl aradı onu söyleyemem ama bir gün otlaktan eve döndüğümde içerde boylu boslu ve kuşağına kocaman bir makas sokmuş bir adamla karşılaştım.

Dedem:

«Ramazan'cığım» dedi, «sana potur dikmesi için terziyi çağırdım. Nasıl islersin, Koyu kül rengi mi olsun, yoksa boyalı mı istersin?»

Başka soru sormadı bana. Nişanladılar, evlendirdiler. Tüm sordukları: «Poturun kül rengi mi olsun, boyalı mı?»

Terzi, çarşamba günü geldi, poturlar perşembeye hazırды. Boyalı poturlar, cepleri kapaklı ve üstleri işlemeliydiler. Cuma günü ise avluya davulcular gelip düğün için tokmak vurmaya başladılar. Davullar çalıyor, et kazanları kaynıyor, bense gelinin kim olduğunu bilmiyordum. Sonunda utancımı yenip nineme sordum.

«Köyden değil,» dedi. «Yukardaki göçerlerden.»

Ama kim olduğunu ne ninem söyledi ne de ben: «Peki ama kim? Neyin nesi, nasıl bir şey?» diye sormaya cesaret edebildim. İmam nikâhı kıydı, davullar çaldı ve benim gerdek sıram geldi.

Odaya girmeden önce dedem beni bir kenara çekti:

«Ne yap ne et sabahleyin kan olsun» dedi. Sonra ekledi: «Eğer erkekçe olursa erkekçe yap. Yapamazsan artık tırnakla mı olur parmakla mı neyle olursa olsun yalnız kan olsun. Yoksa tüm köy sana güler. Anladın mı?» Sonra beni odaya itti.

Odada taş kesilmiş gibi kalakaldım. Bir buçuk saat kadar odun gibi oturdum da ne kımıldamaya cesaret edebildim ne de kızın duvağını indirmeye. Sonunda duvağı o indirip kendisini bana gösterdi. Dedemin şöyle böyle bir kız getirdiğini sanmıştım, ama karşımdaki bebek gibi güzel bir kızdı. Süt gibi beyazdı ve nah şöyle uzun kirpikleri ve iri iri gözleri vardı. Ona gözlerimi dikmiş bakıyor, bakıyordum. Kız gülmeye başladı:

«Utaniyor musun?» diye sordu.

«Utaniyorum» diye karşılık verdim.

«Neden utaniyorsun? Baksana ne güzel poturların var. Ya o güzelim kuşağın. Fırıldak oynayalım ister misin?»

Daha «isterim» ya da «istemem» dememe kalmadan, kuşağımdan tutup çekmeye başladı. Kuşağı çekiyor ve beni fırıldak gibi çeviriyordu... Oyuna öyle dalmıştık ki sabahın olduğunu ve horozların ötüştüğünü duymamıştık. O zaman kan konusu aklıma geldi ve beni hafakanlar bastı.

«İşte» dedim. «Şimdi gün iyice ağaracak ve kanı sormaya gelecekler. O zaman...»

Kız işi anladı ve ne olduğunu sordu: Anlattım.

«Ben onu sana bulurum.» dedi. Ve kendini öyle bir şişirdi ki, önce mosmor kesildi ve burnundan kan fişkırdı. Bu kanı nerelere sürdüğümüzü anlatmanın gereği yok. Her şey gelip geçti, biz de Selviye ile karı - koca gibi yaşamaya başladık. O küçük bir kızdı ama tam bir kadın gibiydi. Kızlarda dişilik çocukken bile oluyor. Tırnaklarının altında mı, kirpiklerinin ardında mı, bilmem ama var işte. Erkeklerde ise aym değil. Bir erkek, kadın yanağını acıtacak kadar sakala sahip değilse erkek değildir. Ama insanın yüreği kadın için atmaya başladı mı ne kafaya ne de sakala bakıyor. Tıpkı bende olduğu gibi. Selviye ile gülüşüp ona sarılır, onunla oynasırken yüreğim burkuluyor, öyle burkuluyormuş ki birden onu çektiklerinde, çözülmeye başladı, onu kökünle kopardılar.

Bu için nasıl olduğunu sana anlatayım. Bunu kimse anlamadı. Her şey—söz gelişi— su gibi akıp gidiyordu. Kimse suyun altında bir kayanın bulunabileceğini ve gemimizin ona çarpıp param parça olacağını aklına getirmemişti.

Selviye, çoğunlukla evde oturur, nineme bakar ve bizi sıcak yemekle beklerdi. Süpürüyor, temizliyordu. Eski evimiz güneş gibi parlamıştı. Kirişler bile onun elinde gülmüştü. Selviye, kirişlere çeşitli şifalı ve güzel kokulu çiçekler asmıştı. Odanın tek camım günde üç kez silip duruluyor ve sabahları ona bakıp saçlarım tarıyordu. Bir saçları vardı ki sorma. Şuradan bakarsan sarı, biraz çekilip öteden bakarsan kızılımsı gibi görürdün. Güneş gibi parlardı. Biraz daha öteye çekilir de bakarsan sanki üzerinden altın dökülüyor sanırdın. O taramaya başladı mı ben kıpırdamadan durup seyrederdim, öylesine dalıp bakakalırdım ki ta dedem beni itekleyinceye dek.

«Haydi Ramazan,» derdi, «keçiler açlıktan ölecek.»

Bu keçileri hiç sevmiyordum. O yaz güneşi çakılmış mı sana gökyüzünün tepesine, inmek bilmiyor. Köyde yeni karım varmış onun umurunda mı, beş para bile vermiyor bana. İçimden tırmanıp onu sopamla alaşağı etmek

geliyordu. İndirip yere toprağın ta dibine gömeyim ki bir daha çıkamasın. Hep gece olsaydı ne güzel olurdu. Ben de karımın yanında yatar, onun kirpiklerini üflerdim. Bunu iş edinmiştim. Her sabah uyanınca onun kirpiklerini üflüyordum. Ta tel tel olup birbirinden ayrılincaya kadar. Dedemle birlikte Filibe panayırına gidince ona bir kirpik fırçası almayı ahdetmiştim ama kursağımda kaldı. Bir gün dedemle orağa gitmiştik, akşam olup da dönünce evi boş bulduk. Ninem, ağabeylerinin Selviye'yi götürdüklerini söyledi. Ninem vermek istememiş ama, ona bir kakma verip almış götürmüşler. Çeyizini de sonra alacaklarını söylemişler. Kızı bir ata atmışlar ve komşular yetişinceye kadar çekip gitmişler.

Ne oldum, sana anlatamam, ama dedem bıçağıma sarıldığımı görünce beni tuttu ve nineme seslendi:

«İp ver.»

Ninem ipi getirdi, dedem de beni direğe bağladı ve:

«Sen bana tohum için gereklisin» dedi. «Kıpırdama. Haşan Derviş'in torunu ağlasın istiyorum. Ondan sonra kendini gebertmek istiyorsan istediğin yere gidebilirsin.»

Katırına atladı, giderken de nineme seslendi:

«Karı aç gözünü, Derviş'in tohumunu koru yoksa kafanı kırarım.»

Ninem dedemi iyi bilirdi, bu yüzden de beni çözmedi. Sanki yüreğime yüz sülük yapıştırmışlardı, kendimi tümüyle bitkin buluyordum. Ancak ara- sıra içimde bir şeyler kıvıldanıyor bir küçücük umut yanıyordu. Belki de Selviye'nin ağabeyleri yalnız çeyiz için gelmişlerdi. Sonunda ne olsa ağabeyleriydiler.

Bu umutla sabaha dek, dedem dönene kadar kendimi avuttum. Katır kan ter içindeydi, çalılıkların arasından geçtiği için dedemin üstü başı yırtık pırtıktı. Beni odaya itip kilitledi. Sonra da ninemle odalarına çekildiler. İki oda arasında üzerinde baca bulunan bir duvar vardı. Duvar bacanın bulunduğu yerde incelendiğinden kulağımı dayadım mı içerde konuşulanları duyabiliyordum. Oraya sokulup dinledim. Dedem yavaş yavaş konuşuyordu. ama her şeyi duyuyordum.

«Artık gelinimiz yok.» dedi. «Edepsiz ağabeyleri on un daha kız olduğunu anlamış ve iki teke karşılığı Rifat'a vermişler,»

Nenem:

«Ya şimdi ne olacak?» diye sordu.

«Kızı şimdi ormanda sürüklüyorlardır» dedi. «Ne olur sonu, bilmiyorum,

döner mi bilemem. Ama dönse ne olur. Onu karnında yabancı tohumla ne yapayım.»

«Ya şimdi ne yapacaksın?»

Ninemnin sorusunu dedem kızgınlıkla cevapladı:

«Ne yapacağımı ben bilirim. Doğru Rıfat'lara gidip hepsini çifte ile bit gibi kırmam gerekli ya... Ama yapacağım. Önce Ramazan'ı evlendirip bir torun gelmesini bekleyeceğim, o zaman da Rıfat'ın anasım belleyeceğim.»

Dedemin bu sözlerini duyunca bacaya yapışıp kaldım da kıpırdayamadım. Sabah beni küllerin içinde buldu. Dedem imamı getirdi ve bana, kendimi asmayacağıma dair yemin ettirdi: «Kendimi asmayacağım, dereye atmayacağım, kavga edip dövüşmeyeceğim... Torun bırakıncaya kadar hiç bir şey yapmayacağım, sonra istersem kafamı bile kırabilirdim...»

Sonra tüm olayların yükü sanki kalbimden geçti. İlk darbeyi Selviye köye döndüğünde yedim. Rıfat'lar komşumuzdu. Avlularımızı yalnız bir duvar ayırıyordu. Ama ne zaman döndüklerini kimse görmemişti. Bir bir buçuk ay kadar Selviye'yi kimse görmedi. O hayvan onu sanki çiğnemişti. O yanaklarını hamur gibi yumruklamış, mosmor şiş etmişti. O da çıkmaya utanıyordu. O zaman olayın iç yüzü ortaya çıktı.

Rıfat, onu daha ilk kez gördüğünde beğenmiş ve seyretmek için de duvarda bir delik açtırmışmış. Rıfat benden yedi yaş büyük, haylaz herifin biriydi. Ne oduna ne tarlaya gider, yalnız kasaplık et için babasına yardım ederdi. Rakı içer, efelenmeyi ve saltanat sürmeyi severdi.

Rıfat'ların iki büyük tekesi vardı ve boyunlarındaki koca çanlar bayır öteden duyulurdu. Selviye'nin ağabeyi Recep ve Ömer ačgözlü çobandılar, lekelere ve iri çanlara bayılırlardı. Bu yüzden Rıfat'la pazarlık etmişler. Ağabeyleri ondan tekeleri ve çanları istemiş, Rıfat da onlardan Selviye'yi. Anlaşmışlar.

Selviye'yi görmeği çok istiyordum ama hayvan herif onu kilit altında tutuyordu. Bir süre sonra çaresini buldum:

Hava karardı mı evimizin damına çıkar, bacanın ardına gizlenip Rıfat'ların penceresini gözlemeye başlardım. Bu pencere nah şu kadar bir tekerlekti ama içerde yanan lamba ayna gibi gösteriyordu. E, tabii her şeyi değilse de pek çok şeyi görüyordum... Sofraya oturuşlarını görüyordum. Nasıl kalktıklarını görüyordum. Yatak serişlerini görüyordum... Rıfat'ın kuşağını çözüşünü görüyordum... Ve...

Gözlerini göremiyordum. Ama boynu kırılmış gibi eğikli... Rıfat, o eğik başı ellerinin arasına alır ve vahşice ısırırdı. Lamba yandığı sürece yüreğini mum gibi erirdi. Bu yürek nasıl şeydi ki böyle eriye eriye bitmiyor da; daha ertesi akşama, dalıa ertesi akşama kalabiliyordu.

Ninem bacanın ardına saklandığımı hissedince dedeme yetiştirdi. Ama o ninemi tersledi:

«Bırak, sen karışma. Baksın daha iyi. yüreği kin dolsun, hem dekarının kanını burnundan çıkartma)! öğrensin.»

Dedem haklı mıydı haksız mıydı bilmiyorum. Ama kötülük için söylediklerinde haklıydı. Acı duydukça insanın kini artıyordu. Sen samanla doldurulmuş korkuluk gördün mü hiç? İçinde hiç bir şey yoktur. Yürek yoktur, kan yoktur, kemik yoktur, yalnız samanla ayakta durur. Benim de samanım nefretti. Beni ayakta tutan bu kin oluyordu. Aklımda hep Rıfat'a yapacağım kötülük vardı. Her yerde gece ve gündüz onu baltayla nasıl doğrayacağımı yada bıçakla karnını nasıl deşeceğimi düşünüyordum. Barsakları nasıl yerlere dökülecek, ben nasıl onların üstünde tepinecektim. Onun yarasını tırnaklarımla paralayacaktım. Sonra tüm bunları onaylamıyordum. Bıçakla az acı çekerdi. Yeni şeyler düşünüyordum. Onu, yavaş yavaş, dinlene dinlene boğmalıyım. Ama onu elime geçirirsem beklemeye dayanamayacağımı düşünüyordum. Sonunda ondan da cayıp yeni işkenceler düşünüyordum. Rıfat'ı düşümde yüzlerce kez öldürüp diriltiltim. Başım yanıyor. Onu binlerce kesip parçaladım. Ellerim geriliyor, dişlerim gıcırdayıyordu. Sonunda korkuluktaki saman tutuştu, sıtma beni sarmaya başladı. Hastalandım.

O zaman dedem korktu. Benim için değil, dervişin tohumu için korktu. Beni alıp doğruca Trigrad'daki şişman Ayşe'nin yanına götürdü. Bana çeşitli acı ilâçlar içirip özel merhemlerle vücudumu yağladı, bir hafta içinde sıtmamı söndürdü. İyileştirdi. Ama dedem beni köye geri aldırmadı. Deli Ömer'in keçilerine bakmam için Trigrad'da bıraktı. Şişko Ayşe'ye de, beni ne ile beslerse beslesin bıyık ve sakallarım tamamlanmadan geri göndermemesini tembihledi. Öyle de oldu. İlâçlardan mı yoksa yıllardan mı bilemem, bir süre sonra bıyıklarım ve sakallarım terlemeye başladı. Ruhumda bir hafifleme oldu —yine o ilâçlardan olacak—. O zaman dedem geldi:

«Haydi bakalım!» dedi. «Seni evlendirelim artık. Çünkü Rıfat'ın anasını ağlatmak için ellerim kaşınıyor.»

Dedeme:

«Beni evlendirebilirsin!» dedim. «Dilersen yere bile gömebilirsin, ne istersen yap. Yalnız Rıfat'a dokunmayacaksın. Onunla ben hesaplaşacağım.»

Onu yemin etmeye zorladım. Ardından da hemen orada Trigrad'da evlendim. Bu kez oyun da yoktu. Gömlek de işlendi; her şey usulünle oldu. Çocuğumda geldi dünyaya. Dokuzuncu ayında değil. Yedinci aydı. O da dedesi gibi acele etmiş olacak ki doğumunu öne aldı.

Dedemi yıllar var ki gülerken hiç görmemiştim, bu kez güldü... Ve ölmeye yattı. Yattı be. Çocuğun doğumundan üç gün sonra yorgan döşek yattı.

Sanki yüzü sırtıyordu. Sol kaşı da titriyordu. Beni yanına çağırırdı:

«Ramazan. Dedesinin oğlu. Derviş'in tohumunu gördüm. Tanrıya şükürler olsun, babana hayırlı haberi iletmeye gidiyorum. Rıfat'ı da senin ellerine bırakıyorum.»

Bu sözleri söyleyip dedem göçtü. Çocuğu da, Rıfat'ı da benim ellerime bıraktı. Haydi Ramazan, dedim. Bakalım üç karpuzu bir kollukta nasıl taşıyacaksın. Üç karpuz: Düşman, çocuk ve kan. Saman korkuluğu doldurup dimdik yürüdüm. Keçi otlattım, tarla sürüp ekin biçtim. Kasap Rıfat'ın elleri yüreğimi istediği gibi sıkıyordu.

Önceleri çocuk biraz büyüsün, ana sütünü kessin de Rıfat'ın karnını öyle deşeyim dedim. Sonra haydi yürüsün dedim. O yürüyene dek Selviye de dışarıya kucağında çocuğu ile çıkmaya başladı. Avluda sanki çok uzun yol yürümüş gibi ağır ağır dolaşıyordu. Feracesi yüzünü gizlediği için gözlerini göremiyordum, ama sık sık dönüp beni aranıyordu.

Samanlıktan delik açıp onu gözlemeye başladım. Ben samanlıktan onu seyrederken Rıfat pencereden bakıyordu. Karı da beni izliyordu. İyi ki sakın bir kadındı. Bağırıp çağırıyor, yalnız sessizce gözyaşlarım akıtıyordu.

Ve günler böylece sıralanıp geçti. Tarlamı sürüyordum. Canım sıkılınca keçilerimi otlatmaya götürüyor, ama hava kararmadan evde olmaya çalışıyordum. Samanlıktaki deliğe gözlerimi yapıştırıp Selviye'yi görmeye çalışıyordum. Görürsem; kini de, yorgunluğu da atlabiliyor, göremezsem tüm gece diş gıcırdatıp, Rıfat'ı parçalıyordum. Ne var ki bunlara karşı ruhumu doyuramıyordum. Çok kereler onu temizlemeyi hesaplıyor, ama hapishanede Selviye'yi gözetleme deliği olmadığını düşünerek kararımı erteliyordum... Ve yaşam böylece gün ardında gün, yıl ardında yıl geçti. Eğer çocuklar büyüyüp, torunlar doğmasaydı kaç yılın geçtiğini bilmeyecektim. Rıfat'la bizim avluyu ayıran tahta duvar çürüyüp gitti de bizim derdimiz çürümedi. Her halde Rıfat'a da, her gece bir buz parçası ile yatıp kırağı ile uyanmak kolay gelmemiştir. O da kendini içkiye verdi. Sonra kasaplığı da elinden aldılar, bu da evini tüm yıktı. O da kendini daha çok rakıya verdi. Sonunda yatağa düştü. Kızı başka köye gelin gitti. Selviye ile Rıfat yapayalnız kaldılar. Bir ay kadar önce çürük tahtaperdeyi itip yıktım ve Selviye'lerin avlusuna kendi mülküne girer gibi girdim. Sonra yürüyüp doğruca Rıfat'ın odasına girip oturdum. Kırk yıldan beri ilk kez üçümüz bir araya geldik. Selviye'yi Rıfat'ın gözleri önünde kucaklamak, onun da bunu seyretmesini istedim. Ama Selviye izin vermedi.

«Burada olmamız yeter bize» dedi. «O hayvan olduysa sen de olma.»

Şimdi sen, «Eee, ne oldu?» diye soracaksın.

Şimdi iş, aşağı yukarı şöyle gidiyor:

Rıfat hep üşüyor, eşekleri de yok, Rıfat'ın ısınması için odunu Selviye'nin kesip sırtında taşımaya gerekiyor. Oduna ben gidiyorum. Her gün bir eşek yükü odun getiriyorum, o bile yetmiyor artık. Ormancılar ceza yazdılar, şimdi bir tane daha yazmaya çalışıyorlar. Onun için geceleri gidiyorum. Akşam olduğu zaman çalılar arasındaki çukura saklanıyorum. Ormancılar yatınca da dereden çıkmaya çalışıyorum. Üstüm başım yırtılıp, dizlerim paralanıyor, suratım çizik içinde kalıyor. Hem tüm bunları niçin yapıyorum. Yaşantımı alt üst eden kişj için. Bu uğraşım, sonunda kırk yıl beni zaman zaman ateş içinde, zaman zaman buzlar içinde tutam ısıtmak için oluyor. Bunu bırak, bazen iş Selviye'ye yardıma da kalıyor. Rıfat'ın vücudu ağır çarşaflarını değiştirip çişini temizlemek için kaldırılması gerekiyor. Zayıf kadın tek başına yapamaz bunu. Peki kim yardım edecek? Haydi gelsin Ramazan ve Rıfat'a hizmet etsin. Ben de hizmet ediyorum. Yoksa her şey Selviye'ye kalacak... Mahallede herkesin: «Ama ne komşu ne insan,» diye konuştuğunu duyuyorum. Ama benim içimi bilemiyorlar. Aslında içimde katran kaynıyor. Selviye ile evlenebilmek için Rıfat'ın gebermesini bekliyorum. Ama bu Kırçalfnın kakırdamaya niyeti yok. İçim kararıyor. Şimdi tek isteğim var: Selviye ile karı - koca gibi bir örtü altında yatmak. Ondan sonra ne olacaksa olsun... Karı, bir yığın çocuk ve torunlar, hepsini çiğneyip ona gideceğim ama, aramızdaki odunlaşmış Rıfat kıpırdamıyor ki. Ağam ne var ki zaman uçar gibi geçiyor, dizlerim zayıflıyor. Selviye ile karı - koca gibi yatarsak sonunda ağabey kardeş gibi kalkmayacağımız hiç belli değil. Bazen, onun da bizim de acı çektiğimizi hatırlayarak iki yıldan beri çaldığı cehennem kapısını neden açmadığımı düşünüyorum. Onu boğmama da, kesmeme de gerek yok. Ateşini kessem geberip gidecek. Ama iş o noktaya geldiği zaman Selviye'nin bana dikilmiş gözlerini görüyor, haydi her şeyi bırakıp Rıfat'a odun getirmek için ormanın yoluna düşünüyorum.

Bu kavşakta döneniyor, ne yana gideceğimi bilemiyorum. Hele sen söyleyebileceksen söyle, eğer söyleyemeyeceksen, yardım et de şu odunları eşeğe yükleyip gideyim. Şimdi o geberesice Kırçalı'nın dişleri birbirine vurmuştur, bekler durur...

PATİKACI

Bir demiryolu bekçisi dün eve geldi ve Blaşo¹ nun ben olup olmadığını sordu. «Karayolları müdürü, seni yanma götürmemi buyurdu» dedi. «Madem buyurmuş, götür.»

Ta müdürün odasının kapısına kadar gittik.

«Kapıyı vur,» dedi, «şapkam çıkar ve gir.» Vurdum, şapkamı çıkardım ve girdim.

Müdür masasının ardına oturmuş, gazetesini okuyordu.

«Günaydın sayın müdür.»

Müdür, başım gazeteden kaldırmadan sordu: «Ne var?»

«Beni çağırılmışsınız,» dedim. «Ben Blaşo'yum.» Blaşo, deyince gazetesini bıraktı.

«A, aaa! Demek şehrin çevre yollarını bedava yapan Blaşo sensin?»

«Evet,» dedim. «Benim.»

Müdür:

«Bu kentten misin?» diye sordu.

«Evet!»

«İlginç, ben seni hiç görmedim.»

«Kent büyük,» dedim. «Ben de kentte seyrek dolaşırım. Evimde çalışırım. Kunduracıyım, daha doğrusu yamacı.»

Müdür şaşırdı:

«Nasıl olur? Hem pabuç yamıyorsun, hem de yolları yapıyorsun?»

«Neden olmasın? Yasak mı?»

«Hayır,» dedi. «Bunu demek istemedim.»

«Neden çağırdınız?» Sonra hemen ekledim: «Bekçi beni buraya getirmek için buyruk aldığını söyledi. Bir hata mı yaptım diye düşündüm.»

«Hayvanoğlu hayvan.» Müdür bekçiye köpürmüştü. «Ben ona seni getirmesini söylememiştim. Yalnız gelmeni rica etmesini söyledim. Görüşelim ve konuşalım ne borcumuz varsa onu da ödeyelim. Bu bölgede devlet yollarından ben sorumluyum. Söyle, ne vermemiz gerekecek sana.»

«Yoldaş müdür,» dedim, «ben yolları para için yapmıyorum.»

Para için çalışmıyorum sözü onu kızdırdı.

«Hükümet buna izin vermez. Nasıl olur bu iş. Madem çalışmışsın demek parası ödenecek.»

«Pekâlâ öyleyse ödensin.»

«Ne kadar?»

«Pazarlık etmeni. Ne verilirse.»

«Ne kadar iş yaptığını soruyorlar.»

«Günleri saymadım. Yalnız öğleden sonraları çalışıyorum.»

«Öğleden önceleri?»

«Öğleden önce... pabuçları...»

«Pabuçlardan çok kazanır mısınız?»

«Bir, bir altmış, bazen iki leva,» dedim. «Bunun ölçüsü yok. Üstelik karımda eve yardım ediyor. Lokantada çamaşırcı, yemeklerini de orda yiyor. Büyük oğlan ayrı oturuyor. Evli.»

Müdür bakışlarını bana dikti, Hatta daha iyi görebilmek için gözlüklerini yıkardı.

«Abe ilginç,» dedi. «O kadar yaşlı görünmüyorsun.»

Güldüm:

«Eh...» dedim. «Aşağı yukarı altmışımdayım.»

«Ve her gün yol yapıyorsun?»

«Her öğleden sonra.»

«Bu yaptıkların için hiç para almadın mı?»

«Neden alayım?» dedim. «Hem kim verir. Yol yapmasını çok seviyorum ve yapıyorum. Bunu yap diye kimse söylemedi ki bana, para ödenmesini isteyeyim. Yalnız bir kez Tekantlar parklarına kadar bir patika yapmamı istediler ve iki leva vereceklerini vaat ettiler. Yol bilince de unuttular.»

«Madem öyle,» diye sordu müdür, «bize de bir yolcağız yapar mısınız?»

«Yaparım. Neden olmasın?»

«Ne istersin?»

«Ne verirsiniz.»

«Aletlerin var mı?»

«Var.»

«Dinamitler?»

«Dinamitleri ne yapayım? Ben dinamitsiz çalışırım.»

«Neden ?»

«Orman...» dedim. «Sarsılıyor... Kuşlar kaçıyor.»

«Peki,» dedi. «Yol yaparken önüne dikilen kayalarla nasıl başediyorsun ?»

«Dolaşıyorum. Ya da kazmayla. Olabilirse kazmayla, olmazsa dolaşırım. Ben taşlan tanırım, Hangisi köklü, hangisi köksüzdür bilirim. Öyle taşlar vardır ki kımıldamazlar bile. Bunlar damarsızdır. Damarsız taş da, insan da kötüdür. Tutulacak yanları yoktur. Ne kazmaya gelir ne de küreğe. İstersen çevresinde dolan, o kıpırdamaz. Sen yol yaparmışsın o aldırılmaz bile. Onun için sayın müdür ben bir aydan çok gömlek dayandıramıyorum. Ter çürütüyor. Hadi bakalım at.»

«O zaman uğraşma,» diye öğüt verdi. «Hem duyduğuma göre sen patikaları en dik en sarp yerlerde yapıyormuşsun.»

«Düzlükte patika yapmışsın neye yarar. Orada patikasız da yürünür. Patikanın kıymeti yukarda, dik yerlerde anlaşılır.»

Müdür:

«Peki bu dik patikalarda kimler yürüyor?» diye sordu.

Madem sordu, ben de anlatırım. Onun da zayıf tarafı bu demek; patikaları bilmiyor. Halbuki her patikanın bir yolcusu bulunur. Kimi sevişmek için kimi de kızılıcak için gider. En çok da emekliler giderler. Daha güneş doğmadan yola fırlarlar. Hava alıyorlar. Kimi başı, kimi de sınırları için yürür. Şimdi sinir mi ararsın istediğin kadar. Kimileri susuyor... Kimileri gülüyor. Üçüncüler de kavgacı. Bunlardan biri bana bir çıkıştı ki sorma. Patikayı neden ta tepeye kadar yapmamışım. Pantolonu yırtılmış. Ona, «Ne gereği var ta tepeye kadar çıkmaya, bekle yol bitsin,» dedim. O ise cevabım verdi: «Arkadaş ben can çekişiyorum. Bekleyecek zamanım yok. Daha zaman varken çevreyi yükseklerden seyretmek istiyorum, kara toprağa girince çıkış yok.» - «O zaman sana ta tepeye kadar yol yapacağım,» dedim.

Müdür:

«Demek şimdi onun yoluyla uğraşıyorsun?» dedi.

«Geçen gün de Doraçev çıkıştı bana. O da yüksek tansiyon nedeni ile dolaşıyor. Şişman ve işkembesi büyük olduğu için bana çıkıştı. 'Nedir yaptığın bu dik yollar ?' dedi. 'Bu yollar insanlar için değil kartallara göre. Bunun için mi uğraşıyorsun?' dedi bana. 'Onları dalıa düzgün daha geniş yap. Yoksa başlarını sana.' Bunu söyleyen Doraçev, tanırırsınız değil mi Doraçev'i? Eh ne yapalım, tuttuk onun için de düz bir yol hazırladık. Şimdi o yoldan Doktor Primkov da yürümeye başladı. Patika ta kaynağa kadar gidiyor. Eh kaynağa ulaşınca oraya bir de çeşme yapalım dedik. Onu da yaptım. Şimdi istersen oraya kadar gittikten sonra oturup bir suçağız içersin sonra haydi geri.

Benim müşterilerim titiz... Aaa, bak turistler insana daha minnettar. Onlar iyilik biliyorlar. Geçen gün bir çanta dolusu domates verdiler bana. İçlerinden biri, sanırım Sofya'lı biri bana 'Sana madalya verdireceğim' dedi. Bu 'Turizme

büyük katkı' madalyası olacakmış. Anlaşılan partiliydi. Bana «Sen bizim adamımızsın,» dedi. Sonra da ekledi, «Yalnız sen coşkunluk bakımından bizden çok ilerisin.»

Tümü neşeli insanlardı, hepsi gülüyordu, hem de patlayasıya gülüyordu. Bir saat kadar çevremde dolandılar. Yalnız içlerinden biri asık suratlıydı. Bir ara benim süpürgeye takıldı. Bu süpürgeyi ne yaparmışım.

«Taşları süpürüyorum» dedim.

«Neden süpürüyorsun ?'»

«Çıplak ayakla gezenler var. Ayaklarına taş batmasın.»

Birden bağırdı:

«Şimdi çıplak ayakla gezen var mı? Sen şimdi Bulgaristan'da hiç çıplak ayaklı insan gördün mü? Sen ne demek istiyorsun? Ha, söyle bakalım? Bulgaristan'da insanlar çıplak ayakla mı geziyor demek istiyorsun. Ver bakalım kimliğini, ya da nüfus cüzdanını.»

«İşte sana kimliğim» dedim. «Adım Blaşo, baksan da bakmasan da yine Blaşo'yum.»

«Şimdi gül bakalım» dedi. «Resimde dişlerini gördüm. Onlar takma değil sanırım.»

Güldüm ve takma dişlerimi gösterdim.

Yine kızdı. «Peki» dedi. «Dişlerin neden takma?»

«Döküldüler.» dedim.

«Ama» dedi. Bu sırada bir elinle kimliğime vuruyordu. «Buradaki dişlerin takma değil, sen bir sahtekârsın, ha, söyle bakalım neden sahtekârlık ediyorsun.»

«Oho» dedim. «Sayın yoldaş bu kimlik, 53'den kalma, o zamandan beri köprülerin altından ne sular aktı.»

Bu kez de dişlerimi bırakıp patikaları tutturdu.

«Peki bu patikalar için senin emeğini kim ödüyor ?»

«Kimse!»

«Demek parasız.»

«Parasız ya.»

«Bunda bir iş var!» dedi. «Haydi bakalım benimle belediyeye kadar gel. Anlayacağız sen ne biçim bir iyilikseversin.»

İyi ki ötekiler işe karıştı da zor belâ benim yakamı bıraktı. Ama sonradan bana söylediklerine göre, bir yana saklanıp beni gözlemiş.

Tüm bunları müdüre anlattım. O da beni dikkatle dinliyordu.

«Konuş, konuş.» dedi. «Bu anlattıkların benim için çok ilginç. Biz konuşurken ben de muhasebeciyi arayayım. Sana iş elbiseleri versin.»

«Yoldaş müdür hiç arama, muhasebeci bunu kabul etmez.»

«Neden? sen muhasebeciyi tanır mısın?»

«Buradakini tanımam ama.» dedim, «ormancıların muhasebecisi ile işim oldu.»

Ve müdüre bir gün ormancının gelip beni çalışmam için çağırışım anlattım. Yazdı ve işçi bulmak önemli bir sorundu. Bana yalvardı.

Parayla mı olur, parasız mı olur nasıl istersen gel de çalış, bu işten bizi kurtar. Bahar selleri yolu götürmüş, ya bir kamyon kayacak ya bir insan uçacak. Nasıl altından çıkacağımızı şaşırdık.

Gittim ve çalışmaya başladım. Ama ertesi gün ormancı geldi, bana gitmemi söyledi.

«Ama neden?» dedim.

«Söylerim ama, aramızda kalsın,» dedi. Muhasebeci delilerle işimiz olmadığını söyledi. Bir kaza olurmuş da anormal birini işe aldığımız için başlan belâya girermişmiş. Sonra muhasebeci eklemiş:

«Böylelerine gereğimiz yok. Defedin onu.»

Sonunda da ormancı beni kovmak zorunda kaldı. Ancak sağlam raporu alırsam çalışabilecektim.

Müdür:

«Ben yine anlamadım. Para alabilecek durumdayken neden bedava çalışıyorsun?»

Bu kez aynı konuda geçen gün başıma gelenleri anlattım ona:

Yukarda, dereye yol işçileri ile karşılaştım. İçlerinden biri bana çattı:

«Ulan kabakoğlu kabak! Sen niye bedava çalışıyorsun da bizim de fiyatımızı düşürüyorsun? Biz hepimiz paralı sen parasız! Ha, söylesene?»

O sırada bir başkası da seslenmez mi:

«Ulan itin şu kaim kafalı eşeği dereye! Bir sersemle dünya eksilmez ya.»

Onlar da, oduncular gözükme beni dereye kakıvereceklerdi. Biraktılar ama söylendiler de: «Senin yerin tımarhane ulan hayvanoğlu hayvan! Biz seni halledeceğiz»

«Peki» dedim, «İstedığınızı yapın. Ama ne yapayım ben bu işi seviyorum.»

Efendim bir ormana bakın insan yürüyemez. Çalılar, çırpılar, taşlık. Ama sonra ben geliyorum bir patika açıyorum, bir bakıyorsun ormanın içinden tatlı bir patika kıvrılmış. Vahşî bir ortamda bir süre sonra insanlar yürüyor. Bakıyorsun ki sevişen bir çift geçiyor. Eh az şey mi bu. Parayla olmaz bu. Para bu işin keyfini kaçıır.

Söz gelişi geçen gün, patikadan bir kızla oğlan geçiyordu. Beni patikanın yanındaki çalıları temizlerken görüp seslendiler:

«Buda, buda ama çok değil. Çünkü bazı emekliler bizi dikizlemeyi seviyor. Rahatsız oluyoruz.»

Yani bizi görmesinler demek istiyorlardı. Saklanacak yerleri olsun istiyorlardı. Elbette herkesin kendine göre bir isteği var. Ormancılara da bir patika yapmak gerekli, onlar beni devlet yolunda parayla çalışan işçilerin elinden kurtardılar. Ormancılar üstelik bana sık sık kuru odun da getirirler. Sonra zatürrie olduğum sırada da ormandan şifalı otlar getirip lapa yaptılar ve beni kurtardılar.

«Sen bize gereklisin, ölmemen lâzım.» dediler Neşeli ve ince insanlardı. Onlar olmasaydı çoktan öbür dünyayı boylamıştım. Karı lokantada çalışıyor ve orada yiyor, benimle uğraşamaz. Oğullar ise lapadan mapadan^J anlamazlar. Onların istediği bir başka lapa: Ev mev isterler... Herkes kendine göre bir şey tutturmuş gidiyor.»

Müdür ilgisi arttıkça sorularım arttırdı:

«Anlat bakalım.» dedi. «Sen ne biçim patika yapıyorsun. Daha doğrusu nasıl yolları seviyorsun? İğrisi mi, düzü mü? Çirkin mi, güzeli mi?»

Ona:

«Haksızlık etmeyin,» dedim. «Yolun kötüsü olmaz. Bir yol oldu mu o insanı bir yere ulaştırıyor, demektir. Onun için kötüsü olmaz. Yol, ulaştığı yere göre değerlidir. Söz gelişi bir kaleye gidiyorsa, yukarı doğru çıkar. Uzar uzar, sonunda bir yere gelir durur. Burası en yüksek noktadır. Bakarsın, aşağıda bir düzlük uzanır. Tüm şehir ayaklannın altındadır. Bir başkasında yürürsün, yürürsün bir bakarsın ki bir kaynağa ya da bir çeşmeye gelmişsindir. Orada durur, dinlenir bir sucağız içersin. O zaman hiç acele etme. Zaten acele etsen de etmesen de hep aynı yere gideceksindir. Geçen yıl bir patika yaptım yalnız bir ıhlamur ağacına ulaşmak için. Yaşlı ve büyük bir ıhlamurdu. Üzeri ise çiçek dolu. Hani nasıl, pıtrak gibi. O ağacın altına oturursun. Oh, dünya varmış.

Başın güzel kokudan döner. Eeee, patika yoksa ihlamurda yoktur. Öyle değil mi? Ben o yola «Ihlamurlu patika» adını verdim. Şimdi herkes onu o adla anıyor. Bir bakıyorum o yandan birisi geliyor.

'Selâm' deyip çeviriyor ve soruyorum:

'Nereden böyle?'

'Ihlamurlu patikada gezindim.' diyor.

Bazen de bu soruyu bilerek sorarım. Şeytanlık olsun diye. Ama patikalar herkese göre bir yere gider. Kim neyi isterse. Herkes bir yol tutturmuş işte.»

Müdür bayağı etkilenmiş, sanki ağzıma bakakalmıştı.

«İlginç,» dedi. «Çok ilginç.»

«En ilgincini söyleyeyim mi?» dedim. «Eski tıkanıp bitmiş bir patika var. Eskiden bir köy varmış, şimdi yok. Yalnız patika kalmış. Üzerinden yürür de sonuna gelersen şaşkınlığa uğrarsın. Nereye gidiyor? Yönü nedir? Ama durmaz da yürür, yürürsen bir bakarsın bir tarlaya çıkmışsın, eğer çevrene bakarsan eski harman yerini de görürsün. Bir başka patikadan gidersen, bir kazı yerine varırsın. Yer kazılmış, demek ki oradan yürüyüp gelenler burada araştırma yapmışlar. Ötekenden gidersen eski bir kale kalıntısına varırsın.»

Müdür yine ilgiyle sordu:

«Ee, peki sen bu patikaları onarıyor musun?»

«Duruma bağlı,» dedim. «Bazıları var ki kayıp iş. Söz gelişi yarlara giden diyelim. Bırakılmış tarlayı ne yapacaksın. Yıkılmış kaleyi neleyeceksin. Bozulmuş gitmiş. Ama eğer işe yarayacaksa evet...

75

Eğer orada bir su ya da gölgelik varsa, sorun yok. O zaman açarsın.»

Müdür:

«Demek,» dedi, «senin için önemli olan güzellik. Eğer doğru anladımsa.»

«Tümüyle doğru, sayın müdür» dedim. «Bu dünyada güzellik yoksa, dünya neye yarar.»

«Madem öyle ve sen güzelliklere âşıksın, o halde seninle anlaşacağız. Sana güzel bir iş giysisi vereceğim.»

Telefonu açıp muhasebeciyi çağırdı.

«Alo» dedi. «Didov, buraya gel. Sana bir şey göstereceğim.»

Muhasebeci geldi

«Seni çağdırmamın nedeni, para almadan yolları yapan bu arkadaşıa bir iş giysisi vermek. Bu arkadaş Blaşı. Şöyle iyi deri bir elbise var mı? Şimdi sonbahar, hava rutubetli. O ise zatürrie geçirmiş.»

Muhasebeci:

«Sözü mü olur?» dedi. «Gerekli olan yapılacaktır.»

«Başınıza iş açıyorsunuz.» dedim. «Hiç gereği yokken.»

«Nasıl hiç gereği yok?» dedi. Sesi yükselmişti. «Yani sen bir hiç misin? Ünün tüm kente yayılmış. Yarın üşütüp hasta olur ve ölebilirsin. Seni nasıl giyimsiz bırakabiliriz.»

Aklımdan, «Breh!» diye geçiriyorum. «Dünyada ne insanlar var be.»

Müdür ise art arda sürdürdü:

«Biz senin için emeklilik de çıkarmaya çalışacağız. Sen ülken için çalışırken bir 'gün bakarsın bir kaza çıkabilir. Sözün gelişi elden ya da ayaktan olabilirsin. O zaman emeklilik avcunun içinde.»

Onlar şakalaşmaya başladı. Ben de güldüm.

«Ya kaza olmazsa?» dedim.

«Sen kendin yaparsın» dedi. «Neden gülüyorsun, olmaz mı?»

«Neden olmasın be arkadaş? Neden olmasın?» dedim. «Her şey insan yapısı, neden olmasın?»

Müdür birden parladı. Sanki demin gülen o değil:

«Dolandırıcı, düzenbaz. Demek yaparsın ha. Emeklilik almak için kendini sakatlamaya hazırsın ha! Şuna bak Didov, şuna bak! Bir de kendine aziz süsü vermiş. Tanrı rızası için bedavadan yol yaparmış. Benden sorsunlar bir kez daha bakalım. Neden dağ yollarında kaçıklar yol yaparmış da yönetim buna karşı uyurmuş. Anlatırım ben onlara. Defol git burdan! Bir daha gözüm görmesin seni. Bundan böyle de bir kez daha dağa ayak basmayasın. Eğer bir kez daha seni oralarda görürsem savcıya teslim ederim. Dolandırıcı, düzenbaz seni. Defol!...»

Ben de dışarı çıktım. Ne yapayım. Herkes bir yol tutturmuş işte. Söylemiştim.

Yalnız kötü olan şu: Artık yukarda çalışmama izin vermiyorlar. Oysa o kadar açılıp onarılacak patika var ki...

Bir fıçıcı olabilmek için altı yıl didindim durdum. İki yıl ormanda dolaşip hangi ağacın iyi tahta olacağını öğrendim. Bir yılımı da yalnız kesmeyi öğrenmeye harcadım. Bir yıl yontmak için, iki yıl da rendeleyip birleştirme için geçti. Ancak ondan sonra usta olabilmek için, insana bağlı gözle fıçı yaptırırıldardı. Çevrende yirmi fıçıcı ustası, ortada sen, bağlı gözle fıçı yaparsın. Yaptıktan sonra içini suyla doldururlar. Bir damla akarsa çirak kalırsın. Akıtmazsa, ustalık kuşağını bağlar, sen de usta olursun.

Bu ağır bir sınavdır ama, daha sonra geçirdiğim sınavı asla unutmam.

Ustalık kuşağını kuşandıktan sonra altı ay geçmişti, işler hâlâ iyi gitmiyordu. Altı ay içinde ekşimik için yaptığım birkaç kutu sayılmazsa, tüm işim beş ağaç kovadan ibaret kaldı. Alışveriş yoktu. Mantar toplayan anam olmasa aç kalacaktık. Babam yaşlı ve hasta, çalışamayacak durumdaydı. Bekârdım ve evlenme çağım geliyordu.

İşte tam o sırada bir gün Ambardere'den Kara Sulya Balkovski geldi ve sordu:

«Bana öyle bir fıçı yapacaksın ki üç yüz okka ekşimik alacak ve ben yalnız eğilerek elimle çıkarabileceğim, bunu becerebilecek misin?»

«Yaparım. Neden olmasın?»

«Ve üç yüz okka alabilecek.»

«Evet üç yüz okka alacak.»

«Başla» dedi Sulya. «Kostadin günü* evde olacak.»

*** Kostadin günü Bir yortu.**

Para için ağzını bile açmadı. Atına atladı ve gitti. O zaman ne biçim bir sipariş aldığım aklıma dank etti. Ne denli bir fıçı olacaktı bu. Hem üç yüz okka alacak, hem de eğilince elin dibine erişebilecekti. Elinin dibine erişebilmesi için alçak olması gerekiyordu. Üç yüz okka alabilmesi için de aşağı yukarı yüksekliği kadar da genişliği olmalıydı.

Babamın yamna gidip sordum:

«Şöyle, şöyle bir sipariş verdiler bana, nasıl yapılır bu?»

Babam:

«Eğer ustaysan yapacaksın» dedi. «Yapamazsan adın kötüye çıkar. Ustamn adı çok önemlidir.»

Fıçıyı yapmaya başladım. Emeğimi esirgemedim. Öyle ki fıçı tam istedikleri gibi hatta istediklerinden âlâ oldu. Hem geniş hem yüksek. Çamdan yapılmış, tahtalar peynir gibi bembeyaz. Yüz kez. el dibine erişiyor mu diye ölçtüm. Tamam. Tahtaları ayırdım, katıra yükledim. Arş marş doğru Harmandere'ye.

Sahibini buldum. Fıçıyı görünce sevindi. Ama tahta çemberleri elleyince keyfi kaçtı, suratı asıldı.

«Ustacığım, fıçı güzel ama çemberlerinde ış yok... Üç yüz okka konacak fıçıyı bu çemberler tutabilir mi? Bu dünyada demir tükendi mi?»

«Şehre inince,» dedim, «demir çember alda çağır beni takayım. Şimdilik bununla idare et. Hem ağaç çember demirden daha sağlamdır.»

«Sağlam zayıf, ben demirden istiyorum. Yoksa herkes. Kara Sulya'nın demir fıçı yaptıracak parası yok, diyecek.»

Biz konuşurken, avluya kadınlar, çocuklar, komşular toplandı. Köyün imamı da geldi. Köy halkı üç yüz okka alan bir fıçı görmemişti. Hepsi seyretmek istiyordu. İhtiyarlar, fıçının çevresine toplanmış bir yandan çubuklarını tütürüyor, bir yandan da dizlerine vurup söylüyorlardı:

«Breh ne fıçı. Amma da fıçı ha. Eğer çemberleri de demirden yapılsaydı bir eşi olmazdı.»

Kara Sulya imama düşüncesini sordu.

«Bu çemberler fıçıyı ambara yuvarlanmcaya kadar tutarlarsa yine iyi.»

İmama, eğer fındık çemberler sıcakta kesilmiş, özsuda biçilmiş ve yağmur suyunda şişirilmişse, çok sağlam olacaklarım ve demirden çok dayanacağını anlatmaya çalıştım.

«Bizi Pomak gördün de aptal olduğumuzu mu düşündün? Fıçıyı şu avluda tekerle, eğer çemberler sağlam kalırsa ben sakalımı kazırım.» dedi.

Hafakanlarım tuttu:

«Bak imam efendi,» dedim, «fıçıyı tekerlemesine tekerleyeceğim ama bu avlu bana küçük görünüyor. Onu buradan aşağı, dereye yuvarlayacağım. Eğer çemberler parçalanırsa eğlence sana helâl olsun, ama sağlam kalırsa, iyi bil seni ben tıraş edeceğim.»

İmam da:

«Tıraş et,» dedi.

İşin sarpa saracağını anlayan bazı kişiler imamı uarmaya çalıştı, ama o, onları tersledi.

«Buradan aşağı yuvarlanacak da sağlam kalacak bir tek fıçı olmaz. Bunun fıçısından da yonga bile kalmayacak.»

«Pekâlâ,» dedim. «Bana su verin.»

Bir kova su getirdiler, iyice ıslansın diye üzerine savurdum, sonra aşağıya

tekerledim. Yardan aşıya Amberdere'ye doğru bakınca bir diklik gözümeye çarptı ki kardeşler, sipsipri taşlar ve gürül gürül akan derenin sesini duyunca kendi kendime «Allah rahmet eyleye bizim güzel fıçıya» dedim ama, bozuntuya da vermedim. Doğrudum, ittim, görmemek için de arkamı döndüm. Bir «buuum» duyuldu, sonra uzun süren sessizlik. Gene bir «Buuum» gene bir süre sessizlik. Fıçı birinci düzluğe çarptıktan sonra İkinciye düşene kadar uçmuştu. Sonra dağ çökmüşçesine Amberdere çınladı.

Karşıda keçiler vardı, ürktüler. Camlar şangırdadı, köpekler havlamaya, karşı mahallede insanlar bağırmaya başladılar: «Fıçı gitti, fıçını.» Demek fıçı tümdü. Ardıma döndüm ve onun derede cumburdadığını gördüm. Sulara gömüldü, sonra fırladı. Bütün bütüneydi. Bembeyaz güzel fıçım girdapta dönmeye başladı, kıyının taşlarına vurup gümbürdüyordu. Bir kıyıya çarpıyor: «Baaam», ötekine sığıyor «buuum » Şu kayalığa doğru sürükleniyor: «Dum dum.» Sanki toplar atılıyor İmamda renk bez gibi oldu. Ağalar yere bakıyordu Sulyo ise şapkasını çıkarmış, başından buharlar yükseliyor, saukı kızışmış gübrelik gibi tütüyordu.

İmama:

«Otur.» dedim. «Seni tıraş edeceğim.»

«İmamın sakalına dokunma.» Sulva yalvarmaya başlamıştı. «İki mislini ödeyeceğim sana. İmamın sakalı yoksa imam da yok olur.»

«Demin düşüncesiydi bunu imam efendi. Jileti getirin.»

«Yok.» dediler.

«Makas getirin.»

Ağalar işe karıştı:

«Fıçının değerinin üç katım öderiz. Yapma.»

«Beş katını da ödeseniz imamın sakalından caymam.»

İki üç kişi bıçaklarına sarıldı:

«Geri durun.» Baltama yapıştım. Haykırışlar yükseldi, kadınlar ve çocuklar kaçıştılar.

«Yongaya çevireceğim sizi.» dedim.

Şimdi anlatırken, içimi korku sarıyor, ama o zaman deli kafa, beş para vermiyorum. Ama hakkım da vardı. Bu fıçıyı yapana kadar keser vurmadığım bir dilim kalmıştı. O maskaralar ise fıçıyı geri çevirip emeğimi hiçe sayacak ve ustalığımla alay edeceklerdi.

«Otur imamefendi,» dedim. «Seni baltayla tıraş edeceğim, hem de edeceğim.»

Artık kimse ses çıkaramıyordu. Katırdan semeri indirip imam efendiyi oturttum Kara Sulya' mn karısı makası getirdi. Kıl be kıl sakalı kestim. İmamın yanaklarından dereler gibi ter aktı. Ben tıraş ederken aşağıda fıçı gümbürdüyor mu gümbürdüyordu: «Baaaam, buuum.»

İnsanlar duvarlara ve damlara çıkmış seyrediyordu. Ağalar gözlerini yere dikmiş duruyor, bakmaya cesaret edemiyorlardı. Kara Sulva ise, yalnız ellerime bakıyordu:

«Yetsin be usta, yetsin.»

Son kılı da kestiğimi görünce yüzünü avuçlarının içine aldı ve ağladı:

«Artık imamımız yok. İmamımız yok.»

Katırıma atlayıp sürdüm.

«Allahaismarladık ustalar. Liyu ustanın kim olduğunu onunla alay ettiğiniz zaman hatırlarsınız.»

Kimse «güle güle» demedi.

Arnavut kafamı kaşdım ve ustalığımı utandırmadığım için sevinçle yola koyuldum. Para konusunu ancak eve yaklaştığım zaman hatırladım. Babam yaşlı ve astımlı bir adamdı, öksürmeye başladı mı tutunacak yer arardı. Ama ondan yine de korkardım. Neden, ne için? Söyleyemem, ama gözlerine bakınca kuzu gibi olurdum.

Neyse eve geldim. Kapıyı vurunca babam karşılamaya çıktı.

«Hoş geldin.» Hoş bulduk yok.

«Fıçıyı sattın mı?»

«Hayır.»

«Neden?»

İşin nedenini anlattım. Hiç bir yola sapmadan, hiç bir şey saklamadan.

«Yat aşağıya.» dedi babam. «Trmdafilo!» (Trindafilo anamın adıdır.) «Bana ekinleri dövdüğümüz değneği getir.»

Anam değneği getirdi. Sokak kapısını kapadılar ve babam kıcıma vurmaya başladı Beş altı kez vurdu ve nefes nefese kaldı. Anneme uzattı, o vurmaya başladı On sayıncaya kadar.

Babam:

«Kalk!» dedi. «Kafasız, şimdi gel kucaklayım sem. Deliliğin için payını aldın. İmamın sakalını kesmene gelince.. Afferin.» Ve beni öptü, «Erkeksin. Bu

sonbahar seni nişanlarız.»

Anam:

«Ya para.» dedi.

Babam cevabı yapıştırdı:

«Ustalığım kanıtladı, paralar kendiliğinden gelir.»

Babamın dediği gibide oldu. İmamı tıraş ettiğimden iki gün geçmemişti ki Ambardere'den Büyük Mehmet'in ortanca oğlu İğri Salih geldi.

«Fıçını yakalaman için köye gel. Ağalar parasım sayacak. Yalnız sudan çıkar onu.»

Daha Ambardere'ye yaklaşmadan sesini duydum: «Bam bum.» Fıçı davul gibi kayalara çarpıyordu. Ağaları beni bekler buldum.

«Üç fıçılık para al ama onu burdan defet» dediler. «Çocuklar korkuyor, biz de üç gecedir uyuvamıyoruz.»

«Yakala» demesi kolay ama nasıl. Ambardere dokuz boy. Sipsivri kayalarla dolu. Fıçı kayaların arasında girdabın içine girmiş. Sular, köpürüp uğulduyor. Hangisi taş hangisi su belli değil. Ya girdap... Fıçının içine girdiği girdap, kıyıları öyle bir rendelemiş ki, insan değil kertenkele dolaşamaz.

«İp verin.» dedim.

Bir eşeğin ipini çözüp verdiler. Bir ucunu belime bağladım öteki ucunu erkeklerin ellerine attım. Yavaş yavaş salmalarını, fıçıyı bağladığın zaman da hep beraber çekmelerini söyledim.

Bırakmasına bıraktılar. Dizlerime kadar suya battım. Şimdi söyleyeyim size: Korktum. Su canlı gibi coşmuş hem uğulduyor, kaynıyor hem de kudurmuş gibi dönüyordu. Yeşilli maviliydi. Tanrı bilir, dili var da bir şeyler mi söylüyordu? Bense vaftizden bu yana suya dalmamıştım. Yüzme müzme bildiğim yok. İpi biraz daha salmaları için seslendim. Boğazıma kadar battım. Dip yok. Çekmeleri için bağırdım, duymuyorlar. Anladım beni boğmak istiyorlar. İçimde iki Liyo yaşıyor. Biri: «Dön» diyor. «Bunlar seni harcayacaklar.» Öteki fısıldıyor: «Utanmaktansa, ölmek daha iyidir.» İkincisini dinlemeye karar verdim. Ve ipi tutanlara, sağlam tutmaları için seslendim. Fıçı yanımdan geçerken yakalamak için yüzmeye çalıştım.

Fıçı suda dönüyor. Hah, şimdi yaklaşıyor. İki ayağımı kaldırdım. Ama poturlar ıslanmış, beni aşağıya çekiyorlar. Fıçı gelip geçti. Breh, ya şimdi? Poturları çıkarmak gerekli, yoksa iş kötü. Çıkardım. Yukarda kadınlar bağıştılar. Erkeklerin ardından seyredelermiş. Biri bir yana öteki bir yana koşuşup kaçıştılar. Yeniden fıçıyı beklemeye başladım ve bu kez gerçekten yakaladım.

Ellerimle çektiirdim ve çekmeleri için seslendim.

İpi çekmeye başladılar. Ama ne kadar çekseler o kadar güç oluyor. Fıçı, sudan şişmiş ve olduğundan beş kat daha ağırlaşmış. Bizi suyun üstünde iki parmak kadar kaldırabildiler ve durdular.

«Bre çeksenize!»

«Olmuyor.» Yukardan bağırişiyorlar. «Ağır.»

Bir buçuk karış kadar daha çekip yine durdular. Güçlerini toplayıp yeniden çekmeye başladılar.

Ama üç dört karış daha çektikten sonra yine durdular. Ne oluyor diye yukarıya baktım ve o zaman anladım. İp kayanın kenarına sürtünmeden yarısına dek kopmuş. İp çatırıyor, sözün gelişi kıl üstünde duruyoruz: «Haydi şimdi ne olacak görelim bakalım.» dedim kendi kendime. Fıçıyı bırakıp kendimi çektirsem... O zaman da yarı yolda ip koparsa suya fıçısız düşerim... Fıçıyla olursam ip nasıl olsa kopacak ve kendimi suda bulacağını.

«Fıçıyla ya da fıçısız. Kararını ver bakalım. Karar ver, çünkü katlar kopuyor.» Karar verdim. Fıçıya tutunacağını ve haykırdım:

«Başka ip getirin bu ip kopmak Çizere. Yoksa halim duman.»

Yukardakiler de karar verdiler. Biri köye yollandı. Fakat bilseniz nasıl yürüyor, böcek gibi. İp ise bir metre kadar ilerde gözümün önünde çatır çatır çatırıyor. «Düşüyorum» diye haykırıncaya kadar, kendimi suda buldum. Kafam suya gömüldü, gözlerime köpükler doldu ama fıçıyı bırakmadım. Yukarda bağırişmalar başladı: «Boğuldu, boğuldu.»

Fıçıyla beraber suyun yüzüne çıktığımı gördüler ve yeniden haykırmaya başladılar:

«Sağ, sağ. Koşun ip getirin.»

İp gelinceye kadar girdapta çektiklerim ne dost ne de düşman başına gelmesin. Fıçı yağlı zor tutunuyorum Üstelik su onu kudurmuş gibi savuruyor. Önce bir kıyıya çarpıyor, sonra dönüp öteki yana vuruyor. Ellerimin kırılacağına da hiç aldırılmıyor. Kayalar bir kez ellerime çarpsa girdap beni bir yudumda yutacak. Su burgusunun beni cehenneme çekmek istediğini ayırıyorum. Bir ara fıçıyı yönetmek için üstüne çıkmam gerektiği aklıma geldi. Son gücümü toplayıp kendimi fırlattım ve fıçının üstüne sürüklendim. Üstelik de donsuz.

Bir anda yüz kadar gırtlak birden haykırdı: «Aferin be.»,«Aşkolsun.» Ancak o zaman iki kıyıda da toplanan kalabalığı görebildim. Çalkalanan fıçıyı ayaklarımla sıkıştırırken bir şeyden kaygılanıyordum: Çemberler dayanacak mı? En tehlikeli anda kırılmayacaklar mı? Yalvarmaya başladım: «Ağabeysin

çemberleri dayamn. Ağabeysinın çemberleri dayanın... Dayanın ve kurtarın beni.»

Hem dua ediyor, hem fıçıya yapışıyor, hem de ayaklarımla onu yönetiyorum. Fıçı kıyıya geldi mi ayaklarımı taşlara uzatıp yeniden suya itiyorum. Her vuruşumda ayaklarımdan başıma bir sızı yükseliyor... Sonunda ipler getirilip atıldı. Birini fıçıya ötekini kendime bağladım. Nasıl bağladığımı da bir ben bilirim. Ve bağırdım:

«Çekin!»

Fıçıyı çektiler. Ardından da beni. Tabanlarım kan içinde. Dizkapaklarımla tüm derisi sıyrılmış. Don verdiler ve bir katıra bindirdiler. Doğru Ambardere'ye. Biri katırın dizgininden tutmuş çekiyor. Ardımda ise sırası ile ihtiyarlar ve gençler, sonu görünmüyor. Fıçıyı da çekiyorlar. Ağalar onu caminin avlusuna yerleştirip kararlarını bildirdiler:

«Fıçı köyün olacak, burada kalacak.»

Sonra bana sordular: «Razı mısın?»

«Razıyım ama bir şartla,» dedim. «Kara Sulya herkesin Önünde fıçının üzerine çıkıp tahta çemberlerin demirden daha sağlam olduğunu bağırsın.»

Kara Sulya çıktı ve bağırdı. Üstelik kendinden de bir şeyler ekledi:

«Köylüler, yaşlılar ve gençler. Eğer ustası yaptıysa tahta çemberler daha iyi. Tahta çemberler en iyisi.»

«Fıçının parasım da al.» dediler. Üstelik, yün, bal ve balmumu da verdiler bana. Öyle ki ne yapsam bu fıçı için bu kadar kazanamazduu. Babam beni yükümlü görünce ve neden ayağımda da yabancı bir don olduğunu anlayınca gözleri nah şöyle büyüdü.

Sonra meraklılar, fıçı yaptırmak için birbiri ardı sıra akın ettiler. Alışveriş gelişti. Paradan da müşteriden de aman dedim. Bu çevrede yüz yirmiden çok usta olmasına rağmen eski ustalardan cayıp bana geliyorlardı.

Yüz yirmi usta ama, hiç biri Ambardere'de fıçı sürmemiş ve imam tıraş etmemişti.

Bir yıl süreyle iktidardayım Otuz üç yılıydı. Ama bu yılı tüm yaşantım boyunca unutmayacağım. Köyümüzde yönetimi bölüşürken Demokratlara muhtarlığı, çiftçilere de yardımcılığını verdik. Köyde en yaşlı Demokrat ben olduğuma göre muhtarlığı da ben alabilirdim. Ama kendi kendime: «Nene gerek sana muhtarlık belâsı!» dedim. Kim kimin malını çalmış kim kimin tarlasını sürmüş, hepsi pürüzlerin kendilerinden yana düzeltilmesi için muhtarlığa koşacaklar... «Ben de hademe olayım daha iyi» dedim. Hem iş daha kolay hem parası muhtarınkiyle aynı. Okumuş bir çocuk bulduk, önce Demokrat yaptık, sonra da sekreter tahsildar atadık. Orman müdürlüğü de ormandan iki bin metre küp odun kesmemize izin verdi. Demek ki muhtarlığın malî durumu top gibi olacak. Ama daha iki üç ay geçmedi ki top benim kafama patladı. Sorun ormandan kesilen iki bin metre küp odunun satılmasına sıra geldiğinde ortaya çıktı. Muhtar, muhtarlığın daha çok para sağlaması için sekreterle sözleşerek malı iki tüccara, söz gelişi bağışlamaya karar verdiler.

Onların fiskoslarından konuyu anlayınca hemen muhtarın karşısına dikildim ve odunların yasa gereğince açık arttırma ile satılması gerektiğini söyledim.

Muhtar:

«Sen sobaların yakılmasına bak,» dedi. «Ve yönetim işlerine karışma.»

«İhtiyar heyetine yazarım,» diye dikildim.

«Yazarsan yaz» dedi. «Ama şunu bil ki ben muhtarım sen de benim buyruğumda çalışan bir hademesin.»

Ertesi sabah beni işten kovdu. Nedeni de: «Muhtarla tartışma ve sobaların iyi yakılmaması.» Maaşımı ödeyecek paraları olmadığı için elime alacaklarımı gösteren bir senet verdiler. Elimde senet mahkemeye başvurdum. Benden bordroları istediler. Sekreter de bunları yokedince, benim maaş alacağım havaya gitti. Aradan geçen süre içinde tüccarlar ormana gidip kesime başladılar. Gözünüz kesim görsün: Damgalanmış bir ağaç mı buldular, onun yanında beş tanesini daha deviriyorlar. Kesiyor, arabalara yüklüyor ve Studnitsa yolundan doğruca kente yolluyorlardı. Onbaşlıları da öyle bir düzene sokmuşlar ki, «Orada ne oluyor» diye kimse gelmiyordu. Sanki orman mühendislerinin hepsi felce uğramıştı. Rüşvetin her yerde veryansın gittiğini görünce, işin buradan düzenlenmeyeceğini anlayıp Tarım Bakanlığına her gün aynı telgrafı çekmeye başladım: «Orman yasa dışı bir şekilde kesiliyor. Soruşturma açılmasını istiyoruz. Kriva Lika köyü adına: Panayotov.» Telgraflar da bir para yutuyor ki sormayın. Ama ben ne parama ne de zamanıma acıyorum. İş gücü bıraktım, Studnitsa şosesi üzerinde bir kulübecik inşa ettirdim. Orada bütün gün oturup papaz olan bacanağımla birlikte kaç araba yükü kütük geçtiğini yazmaya başladık. Gündüzleri arabaları sayıyor, geceleri de Tarım Bakanlığına dilekçe yazıyoruz. Papaz yazıyor, ben imzalıyorum.

Bir gün Tüccarın komisyoncusu Vanya yanıma geldi:

«Seninle şöyle başbaşa konuşmak istiyorum.» dedi.

«Kulübeye buyur,» dedim.

İçeri girince elini omuzunda asılı duran çantaya daldırdı ve bir tomar kayme çıkardı:

«On bin» dedi. «Kendine istediğin şeyi at ve işi daha fazla kurcalama. Bunlar iyi işler değil.»

«Vicdanımı böyle bir yük altına sokamam.»

Paranın az görüldüğünü sanıp yalvarmaya başladı:

«Yanımda fazla para yok,» dedi. «Ama patrona bir not yazayım kente indiğinde on beş bine kadar sen şahsen ondan alabilirsin. Bu parayla da kendin için işler yapabilirsin.»

«Beni yanlış anladın,» dedim. «Paranızı almayacağım.»

Vanco, para tomarını ona geri uzatan elime gözlerini dikmiş, inanmaz bir yüzle bakıyordu. On beş bin o sıralarda çok paraydı

«Abe Bay Grozdan, aklın yok mu senin 7 Sonra pişman olmayasın. İyi düşün ve iyi hesapla »

«Sen kendi hesabına bak.» dedim «Benimkim düşünme.»

Üç gün sonra köye haber ulaştı: Şehre soruşturma kurulu gelmişti Onları köy e getirmek »çın uç katır istiyorlardı Muhtarlıktakıların süngüsü düştü Ama yapacak işleri olmadığından da katırları gönderdiler Akşama kalmadan da kaymakam, orman mühendisi ve Kır yazıcı köye geldi Onlar »çın balık tutmuş ve kuzu çevirmişlerdi ama kaymakam ziyafeti kabul etmedi. Üstelik köyde durmayıp doğruca ormana gitmek istedi. Bu arada tanıkların ifadelerinin alınmasını buyurdu.

Demek işi sağlam tutuyordu.

Ben de köylülerin yanına gittim:

«Şimdi tam zamanı» dedim. «Kaymakama varın, muhtarın köyün malını nasıl yağma ettiğini anlatın.»

Biri: «Şimdi gidiyorum» dedi. Öteki: «Söylerim» dedi. Üçüncüsü: «Tamam»ı bastırdı. Sorgu başladığında hiç biri yoktu. Kimi korkmuş, kiminin eline bir şey sıkıştırmışlardı. Topun ağzında yalnız papazla ben kalmıştık.

Kaymakam:

«Sence ne kadar kestiler?» diye sordu. Kâtip de yazıyordu.

«En az beş bin metreküp.»

Ormancı:

«Delil, delil» diye bağırdı. «Boş sözlere yer yok burda.»

«İşte delil» dedim. «Not defterime bakın, otuz dört gün içinde allı yüz araba geçmiş.»

Ormancı yine bağırdı:

«Senin defterin delil olmaz.»

«O zaman ormanda kesilen ağaçlara bakın ve kalıntılarını hesaplayın, iş anlaşılır.»

«Bu da delil olmaz» dedi ormancı. «Belki onların hepsini tüccar kesmedi.»

Kaymakam:

«Kabakliev» diye ormancının sözünü kesti, «kişilerin savunmasını yapmayın. Ben köylü çocuğuyum. Ben baltamı bırakıp üniformamı giydim. Bu işleri iyi bilirim. Kaçak odun bir iki yüz metre küp kesilir. Orman yönetiminin gözünden ancak o kadar kaçak odun geçirilebilir ama bir iki bin asla. Böylesi olmaz.»

Soruşturma yapanlar gitti. Birkaç gün sonra savcığı görmek üzere kente gitmem gerektiğini bildiren resmî çağrı geldi. Bizim karıya: «Yöneticiler çabuk iş görüyor» dedim. «Devler, ormanları mahveden bu haydutların yağlarını eritecek.»

Ertesi gün kente indim ve hiç bir yana uğramadan doğru savcının yanına gittim.

«Günaydın bay savcı.»

«Adın ne senin? Hangi dava için geldin?»

«Devlet ormanları davası için.»

Elindeki yazıya baktı.

«Grozden Panayatov sen misin?»

«Evet.»

«Abe senin köy halkı adına telgraf çekmek için vekâletin var mı?»

Nereye vuruyorsun ne patlıyor.

Böyle bir vekâletim yok.»

«Yaz» dedi daktilosuna. «Hiç bir vekâleti haiz değil.» Sonra bana döndü: «İşte ifaden, imzala bakalım. Kefalet için de beş bin yatır. Yoksa tutuklarım seni.»

«Beş bin leva» deyince sanki son damla kanım aktı da gidiverdi. Ancak en iyi katır beş bin leva ederdi. Üzümün kilosu o zamanlar sadece bir buçuk levaydı..

«Bir yanlışlık olmasın Bay Savcı? Beş bin leva çok para. Sonunda şunun şurası adam öldürmedim ya.»

«Sahtekârlık!» diye bağırdı. «Cinayetle birdir. Kefaleti yatır, yoksa tutuklarım seni.»

Savcının odasından sarhoş gibi çıktım. Ne yapayım? Nereye gideyim? Sonra aklıma geldi. Doğru kentin Demokrat Parti merkezine yürüdüm. Vasilef'e gidiyordum. İyi avukattı.

«Bay Vasilev ne yapmam gerekli. Başıma şöyle, şöyle bir felâket geldi.»

«Mademki ifadeyi imzaladın, parayı ödeyeceksin. Sonra mahkemede seni kurtarmaya bakarım.»

«Ya tek levam yoksa.»

«Tutuklarlar seni.»

«Bre yapma. Ya peki sen şimdi bana beş bin leva borç verebilir misin?»

«Ben veremem» dedi. «Ama bir Neçev'e soralım. —Bu Neçev eczacı— İşte al şu mektubu, doğru Neçev'e git.»

Neçev'in yanına gittim.

Neçev:

«Senin için beş bin leva kefalet yatırırım ama bana altı bin levalık senet imzalarsan,» dedi.

Hani bir laf vardır: Ateş yeminde diken topuğunda kazık da böğründe. Ve karar verdim.

«Hapse girmek daha iyi.»

Savcı buyruğunu verdi. Bir jandarma eri geldi ve beni kentin içinden geçirip doğruca istasyona götürdü. Yöntemine uygun bir şekilde trene binip il cezaevine gittik. Ben önde, elinde tüfeği jandarma ardımdan geliyor. İnsanlar dönüp dönüp bakıyor ve ne denli bir suçlu olduğumu anlamaya çalışıyorlar. Başımdaki yün kukuletamın bile kızardığını duyuyorum. Jandarmaya yalvardım:

«Yanyana yürüsek olmaz mı?»

Tüfeğin ucuyle beni dürtükleyip tersledi:

«Yörü ve sesini kes.»

Ancak bir şeye izin verdi. İki satır yazıp durumu papaz bacanağıma bildirdim.

Şimdiye dek hiç hapse girmemiştim. Orayı çok korkunç bir yer sanıyordum; oysa o kadar da değilmiş. İçerde insan çok. Her türlü var. Yemeği yemek, ekmeği ekmek. Koğuşta oturup dinleniyorsun. İskambil oyunu bilmezdim. İki hırsız koğuş arkadaşı öğretti. Becerikli kişilerdi. Beni sevdiler. Paraları olduğu için de yemeklerini bana verip kendileri için dışardan getirttiler. Neden cezaevine girdiğimi sordular. Öykümü anlattım.

«Avukat Vasilev beni kurtaracak» dedim. «Ah, bilmeden imzaladım ifadeyi bir kez.»

Hırsızlar birbirlerine bakışıp gülüştüler.

«Neden gülüyorsunuz.»

Biri:

«Senin kuş beynine.» dedi. Adı Armenkoy'du. Yüzü kavrulmuş, sıska ve çok neşeli bir adamdı. Durmadan güldüğü için de dişleri hep dışardaydı. «Sen Niçev'in, Vasilev'in ve Savcının ortak olduğunu anlamadın mı? Savcı senin gibi hödük enayileri avlayıp Vasilev'e gönderiyor. Vasilev'le Niçev de derilerini yüzüyorlar. Hem de üç kez. Birincisi kefalette, İkincisi kaza mahkemesinde, üçüncüsü de istinaf mahkemesinde. Eh kısmet olursa dördüncüsü de temyizde. O zamana kadar da senin yalnız kemiklerin kalır.»

Öteki hırsız arkadaşı ekledi;

«Bize hırsız diyorlar. Biz yalnız onların ceplerindekini avlıyoruz. Onlarsa tam eşkiya çetesi, varımızı, yoğumuzu alıyorlar. Onlar, onluklara, yüzlüklere tenezzül etmezler. Onları yalnızca binlikler çeker. Btızı yakalayınca da mahkûm ederler. Onlarsa ne tutulur ne de mahkûm edilirler. Tam karşı, onlar hüküm sürerler. Senin gibi aptallarda onlara şapka çıkartırlar. Sen ilk oltayı bir rastlantı olarak yutmamışsın.»

Bunun adı Arminka. Sonra ekledi:

«Seni kurtarmaya geldiklerinde de ikinci oltayı yutmamaya bak. Savunmam da kendin yapacağını söyle onlara. Bunu nasıl becereceğini de biz sana öğretiriz.»

Her şey de tam hırsız arkadaşlarımdan söylediği gibi oldu. Üçüncü günü ziyaretçim olduğunu söylediler. Baktım: Vasiliev.

«Beni seni kurtarmam için Niçev gönderdi» dedi. «İşte vekâlet. İmzala da görevimi yapabileyim. Seni de en ağır maddeye sokmuşlar. Doğrusunu istersen

durumun pek parlak değil. Tanrıya şükürler olsun yargıç bizden. Demokrat. Evirip çevirip bir hal çaresi bulacağız. Hadi bakalım imzala.»

«İmzalamayacağım. Param yok. Savunmamı da kendim yapacağım.»

Vasiliev gözlüklüydü. Beni daha iyi görebilmek için bir tane daha taktı.

«Sen delisin» dedi. «Karma ve çocuklarına acı.»

«Günahlarını savcı çeksin Gospodin Vasiliev. Hoşça kal.»

Arkamı dönüp hırsızların yanına gittim.

«E, hadi bakalım. Şimdi mahkemede ne cevap vereceğimi öğretin bana.»

Armenko:

«Tüm öykünü baştan sona bir bir aulat bakalım.» dedi.

Anlatmaya başladım. Telgraflara gelince sözümü kesti:

«İmzanı iki adınla mı çektin? Tekiyle mi?»

«Tekiyle: Panayotov.»

«Hepsini mi?»

«Hepsini.»

«Köyünüzde başka Panayotov var mı?»

«En azından on tane. Bizim kilisemiz Azize Meryem anaya yada Rumcası «Panaitsa»ya bağlı, oradan da sürüsüne bereket Panayotov çıkmış.»

Armenko:

«Köyüne dönünce onun adına bir mum yak,» dedi. «Çünkü kurtuluşun ondan olacak.» Sonra ekledi: «Mahkemeye çıkınca köyün seçim listesini çıkartmalarını isteyeceksin. Bir sürü Panayot arasından telgrafları imzalayanları bulsunlar... Yalnız dikkat et yazını karşılaştırmaları.»

«Baksınlar» dedim. «Bir şey bulamazlar ki. Çünkü telgrafları ben değil, yazısı daha düzgün olduğu için papaz yazdı. Anlasalar bile onu mahkemeye vermekten korkarlar. Verseler bile Piskopos kurtarır.»

«Güzel» dedi Armenko. «Haydi bakalım, öyleyse duruşmayı açalım.»

Öteki hırsız yargıç, Armenko da savcı oldu. Beni de kapının yanına mahkûmlar sırasına koyup davaya başladılar. Belki on beş kez yineledik. Hem onlar eğleniyor, gülmekten kırılıyorlar, hem ben dilimi alıştırıyorum. Öyle oldu ki sonradan beni gerçek duruşmaya çıkardıkları zaman yargıçlar da savcılar da dillerini yuttular sanki... Kötü olan şeydu: Mahkeme günü gelmeden karı beş

bin levalık senedi bana sormadan imzalamış, tabiî, bin lira da faiz. Mahkeme günü gelmeden on gün önce beni serbest bıraktılar.

Karıya:

«Sana imza atmam kim söyledi be?» diye sordum.

«Papaz,» dedi.

«Sen,» dedim, «Papaz etendi, neden burnunu benim işlerime sokuyorsun?»

Papaz da:

«Ben değil Parti Merkez komitesi karıştı,» diye karşılık verdi. «Karan onlar vermişler. Var yok kefalet yatırılacak ve senin adınla partinin isminin kirletilmesi önlenememiş. Sen oradaki hırsızlarla birarada olamazmışsın.»

Gerçek hırsızların kimler olduğunu söylemek dilimin ucuna kadar geldi ama sustum. Şimdilik susayım. Dava geçsin, evde üzümü bitsin bir kez...

Dava geçti... Söz örneği okunmuş suyla lekemi sildiler. Köye döndüğümde ancak bir hafta rahat edebildim. Karı o zaman otuz ikisinde bense otuz dokuzundayım. Hiç bir şey beni durduramıyor. Yalnız çocukların kıçları çıplak, beni üzen bu. Ama karı neşeli kadın. Bunları düşünüp üzülmemi istemiyor.

«Onlar daha kıçlarının çıplak olduğunu bilmiyorlar. Sen onlar için kendini üzme.»

Böylece bir hafta geçti. Pazartesi sabahı bekçi geldi. Şapkasını çıkarıp resmî bir çağrı kâğıdı uzattı.

«Yine kim çağırıyor beni?»

«Okumuş adamsın ya, oku da öğren,» dedi. «Tüccarın hesabını tutmak için telgraflar çekiyorsun ya.»

Demek o da, külhanbey muhtar ve kâtip gibi bana cephe almış.

Okudum ve gözlerime inanamadım. Emniyette üç numaralı odaya çağırılıyordum. Hem de «derhal» gitmem isteniyordu. Kâğıtta tarih yoktu. Kendi kendime «ister misin bu da bir muhtar uydurması olsun?» diye sordum. Doğruca muhtarın yanına gittim.

«Bu işi sen mi açtın başıma?»

«Benim hiç bir şeyden haberim yok,» dedi.

Utanmaz kart tilki... Gözüme baka baka yalan söylüyor. Yeni bir kürk almış bitlinin bitlisi... O'nu ben muhtar yapmıştım. İşü büyütmüş de kel kafasına hasır şapka almış. Bürosunda otururken onu kesinlikle başında taşıyor. Bir yabancı gelince o'nu köylülerle karıştırmamasın istiyor. İçimden kürkünün yakasına yapışmak geliyor, ama hademeleri orda. Tüfekleri de ayaklarının dibinde. Beni tepelemek için bahane arıyorlar.

Peki, ben şimdi kime danışayım?

İyi kötü bizim papaz bacanağa gittim.

«İş şöyle şöyle... Bu kâğıt iyi şeyler söylemiyor bana. Hapishane alt tarafı hapishane... Ama bana orada emniyet için öyle şeyler söylediler ki sana anlatsam sakalının telleri diken diken olur. Şimdi ben ne yapayım, söyle bakalım?»

«Gideceksin» diyor bizim papaz. «Neden çağırdıklarını anla bir kez.»

«Anlaşılmasına anlaşılacak ama, geç kalmış olmayalım. Sen bana önceden ne gibi tedbirler almam gerektiğini söyle bakalım.»

«Niçev'e git.»

«Niçev'i görmek istemiyorum.»

«Vasiliev...»

«Vasiliev de Niçev gibi eşkıya. Tüm kaymakamlıktakiler de...»

«O zaman kaymakamın sekreteri Pop Vasiliev'e git. Hem güçlü hır demokrat hem de sem tanımak için ta buraya kadar gelmişti. Hani geçen yıl yaban domuzu avına çıkmıştınız ya. o işte.»

«Ha, hani domuzu vurup ona vermiştim.»

«Hah, tamam i» dedi bacanak. «Bende sana bir mektup vereceğim. Ama sen yalnız mektuba güvenme. Biraz bal alda ona armağan götür. Kodamanlar boş elleri sevmez.»

«Ver bakalım öyleyse yirmi leva» dedim. «Bal alacak param yok.»

«Bak» dedi papaz. «Kilisenin parasından veriyorum. Çünkü bende de yok. Hem söylemiş olayım. Tanrıya ve İsa'ya borçlusun. Belki çabuk ödemen için bir uyarı olur sana.»

Elimde İsa'nın parası mahalleye bal almaya çıktım. Aksilik bu ya balcı da yoktu. Kahrolasınca balı almak için ta Kosova'ya kadar gittim.

Balcı:

«Bir amir için mi? Yoksa hasta için mi?» diye sordu.

«Amir için.»

«Öyleyse petek al. Daha göz doldurur.»

Petek metek. Parasını verip balı aldım. Tabana kuvvet Katolik kilisesinin çanları akşam duası için çalarken kendimi Filibe emniyet amirliğinin önünde buldum. Nöbetçiye sokulup, baş sekreterin yanına gitmek istediğimi söyledim.

«Olmaz» dedi polis. «Baş sekreter kimseyi kabul etmiyor.»

Beni içeri bırakmadı, hiç değilse papazın mektubunu ulaştırması için yalvarmaya başladım.

«Baş sekreter geçen yıl geldiğinde onun için domuzu tepeleyen ben olduğumu söyle,» dedim. «Unutma rica ederim.»

Polis mektubu aldı ve gitti. Biraz sonra balkondan seslendi:

«Sen gidebilirsin. Mektubu başsekretere verdim.»

«Baş sekretere domuzu tepeleyen ben olduğumu söyledin mi?»

«Söyledim,» dedi polis. «Ama baş sekreter seninle bir işi olmadığını söyledi. Gidebilirsin.»

Yerimde donakaldım. Ne yapacağımı şaşırmıştım. Heybeye koyduğum bal akmış, çevreme bulut gibi sinek üşüşmüştü. Balı bir yana bırakmak zorundaydım. Ama nereye, nereye bırakacaktım. O anda Doktor Köybaşiev'in muayenehanesinin yakınımda olduğunu hatırladım. Doktor, Strudnisa'da villa yaptırırken ona taş çekmişim. Oradan tanıyorum.

Tanrıya şükür Köybaşiev, yerindeydi.

«İşte doktor, sana olmayan ama sana ulaşan bir armağan,» dedim. «Hem de petek bal.»

«Neden bana olmayan?»

Ona nedenini anlattım. Doktor bana baktı. Altın çerçeveli gözlüklü, kafası kel, sakallarıgür bir adamdı. Bir eliyle sakalını sıvazlarken ilk kez görmüş gibi bana bakıyordu.

«Sen rüşvetten gerçekten mi caydın?»

«Gerçekten.»

«Neden ?»

«Vicdanım temiz olsun diye.»

Doktor sakalını çekiştirmekten vazgeçip ensesini kaşımaya koyuldu.

«Sen.» diye sordu doktor, «hiç siyah havyar yedin mi?»

«Nerden yiyecekmişim? Havyar pahalı şey.»

«Pahalı.» dedi Köybaşiev. «Sen de temiz vicdanı on beş bine alıyorsun. Bin de garanti için on altı. Hapiste kaybettiğin zaman da cabadan —şuna bak be yirmi. Çok pahalıya çıkmış. Ben doktor Köybaşiev'im, cerahatli bir yarayı sıkıp temizleyince iki yüz alıyorum. Ben kişisel olarak kendimin temiz vicdanlı olması için çalışmam. Sense varım kuşaklı bir adam teiniz vicdanlı olmayı

istiyorsun... Şu Vanço muydu neydi, onunla bir kez daha konuşamaz mısın?

«Olamaz. Bitti o iş.»

«Eh.. O zaman Tanrı yardımcın olsun.» Doktor haç çıkardı. «Şimdi bir mektupla sana yardımcı olmaya çalışacağım. Sonra.... Sonra yine Tanrı yardımcın olsun.»

Oturup bir mektup yazdı ve bana verdi.

«Emniyete git ve nöbetçiye Doktor Köybaşiev' den Başkomisere bir mektup getirdiğini söyle. Ama sakın başkasına değil. Aynen 'Altıncı kısımdaki başkomisere' de. Daha ne yapman gerektiğini o sana anlatacaktır. Hadi şimdi bas git.»

Bir kez daha emniyete gittim. Nöbetçi sokmak itemedi. Mektubu kişisel olarak vermek için direttim. Sonunda nöbetçi beni altıncı kısma götürdü. Kapıda bir başka polis duruyordu. Ona teslim etti. O da mektubu alıp içeri girdi, az sonra da yeniden kapıda gözüktü.

«Buyur.»

İçeri girdim, ama korkudan nereye bastığımı bile bilmiyordum. Başkomiser oturduğu masanın ardından ayağa kalktı, dik dik bana baktı. Bakışlarını bir türlü indirmiyor.

«Hey Grozdan sen misin be? Seni zor tanıdım. Çok bozulmuşsun.»

Kendimi toparlayıp da bakınca, savaş sırasında benim takım komutanım olan Popov'u tanıdım.

«Otur şu koltuğa,» dedi. «Otur, dinlen de biraz kendine gel.»

Ardından da sormaya başladı: Kim ölmüş, kim kalmış, kim şimdi nerede, ne yapıyor. Bense diken üstünde oturuyorum. Bir ara dayanamayıp lafa girdim:

«Bay amir sen şimdi ölüleri bırak. Onlar artık kurtuldular. Sen şimdi söyle bakalım beni üçüncü kısma niye çağırıyorlar?»

«Şimdi anlarız, bekle bakalım.»

Yandaki kapıdan çıktı. Bir süre sonra da dönüp geldi.

«Sana bir oyun düzenlemişler. İşi çeviren de ilçe sekreteri. Bir orman işinde bir şeyler kurcalamışsın sanırım. Bundan böyle laf etme o kadar.»

«Peki üçüncü kısma şimdi gideyim mi?»

«Hiç bir yere gitme, doğru evine. Kısmetin var ki bizim kısım onların üstünde, bir şeyler yaparım. Ha sizin oradan birinin bir işi düşerse, hani şöyle avukatlık, söyle onlara, o işe ben bakabilirim. Aslında avukatım. Bu işi geçici olarak

aldım. Artık bir yardımcı bulacağım. Eğer burada görülecek davaları olursa bana gönder. Unutma, adım Yosiv Popov.»

O sırada, o, bana Yosiv değil de, Beni İsrail oğullarının geçmesi için asasıyle Kızıldeniz'i varan hazreti Musa gibi göründü.

Köye döndüm. Ve inadına muhtar görsün diye de yolu uzatıp eve muhtarlığın önünden geçip gittim. Sekreter dışardaydı. Kâtiplerle tavla oynuyordu. Beni görünce oyunu bırakıp muhtara haber vermek için içeri koştu. Muhtar inanmamış olacak ki kendi gözüyle görmek için dışarı çıktı.

«Seni tutuklamadılar mı?» diye sordu.

«Bu ülkede yasalar var be!» dedim. «Sen ne sanıyorsun? Beni bırak da seni tutuklamasınlar.»

Kudurmuş köpeğin süngüsü düştü.

Evden içeri girdiğim sırada bizim papaz bacanak sırtı ttı:

«Gördün mü papaz mektubu nasıl dikiş tuttu.»

«Tuttu, tuttu... Nasıl tutmaz...»

«Şimdi Pop Vasil'lere teşekkür etmelisin.» Bizim papaz nasihat ediyordu. «Strudnisa'da bir villa yaptıracak, ona belediyeciler arsa vermiş, sen de temel için güzel taşlar çıkarabilirsin.»

«İyi, başka?»

«Başka...» Papaz bulmuşken ekledi. «Tarım bakanı için de Strudnisa'da bir villa yapılması kararlaştırıldı. Eğer bakan bunu kabul ederse çok iyi olacak. Düşün, bakan yazlarını köyde geçirdiği zaman köy nasıl kalkınacak. Ama bizim de ona yardım etmemiz gerekli. Taşla, keresteyle.»

«Ben keresteleri düşünürüm» dedim bacanağa. Ya sen ne ile yardım edeceksin? Villa hazır olunca sen de, bakana el pençe divan durması için Papadiya'yı (Papazın karısı) götürürsün... Aptal oğlu aptallar. Şuna armağan buna armağan, hem de muhtarlıktakiler keselerini hırsızlık paralarla doldursunlar diye değil mi ?» Papaza, sekreterin düzenlediklerini anlattım. Hem de kimin buyruğu ile yapıldığı ayrıntısını da ekleyerek. Papaz korktu:

«Bacanak» dedi. «Benim dinî kişiliğim var. Ben böyle işlere karışamam. Piskopos bana siyasetle hiç ilgilenmemem buyruğunu verdi. Bunun için yarın sokakta karşılaştığımız zaman selâmım almazsam bana darılma. Cübbe tarafsız olmalıdır... Bir yakınının olarak da sana muhtarlıktakilerin gözüne batmaman için bir süre köyden uzaklaşmanı salık veririm.»

«Ne olursa olsun burada kalacağım.»

Papaza böyle söylemesine söyledim amane olacağını ben de düşünmemiştim. Köyde, belediyede, ilçe yönetimi de eşkıyanın elinde. Peşime ilk önce ormancı düştü. Nereye gitsem peşimde. Sırtımı bir ağaca dayasam zabıt tutuyor. İçmek için ıhlamur topla sam zabıt. Ateş yakmak için çalı çeksem ceza. Evde tek bir odun kalmadı da tezek yakmaya başladım. Muhtarlıkta sanki askerî toplantı yapılmış ve karar alınmış. Panayot'lar dört bir yandan saracak. Ormancı yetişmezse, bekçi yürüyecek. Eşeğini olatmaya mı çıktı, sor bakalım izni var mı? Yok, doğal olarak. Tut zabtı. Ve zabıtlar cezalar birbiri ardınca yağdı. Bir gün karıya:

«Studnisa'daki kulübeye gideceğim,» dedim. «Çünkü bunlar burada beni zabıtlarla boğacaklar.» Sonra da buyruğumu verdim. «Sen bahçeden dışarıya hiç çıkma, sarı patates ve fasulyeyle idareye çalış. Şu iş hele bir sona ersin bakalım.»

Bir yaygıyı sırtladığım gibi, haydi Studnisa'ya. Hem de devlet ormanlarının nasıl soyulduğunu, gür ağaçlıklarının nasıl sıfır numara ile kabak edilmiş kalaya benzetildiğini görecektim. Durdurmaya gücüm yetmedi, o halde seyredelim hiç yoksa.

Bir ara ormanda mühendisler dolaştı. Villalara ulaşmak için ormanın içinden devlet yolu geçirilecekmiş. Böylece hem kodamanlar villalarına kadar otomobilleri ile gidebilecekler, hem de tüccar ormanın içinde rahatça cirit atacak. Demek ki bakan da tüccarın buyruğu altına girmiş... Apaçık dalavere.

Yukarda bir hafta kaldım. Ne ormancı ne kâtip ne de bekçi göründü. Sadece bir kez komisyoncu Vanco geçti ve:

«Sen daha burada mısın?» diye sordu.

«Daha ne demek?»

«Sorduk be!» diye terslendi. «Soramaz mıyız?»

Ve çekip gitti. Gece hava tam karardığı bir sırada birisi kapıyı vurdu. Kalkıp açtım. Muhtarlıkta sığırtmaç biri vardı: Liço. O. Yorgun terlemiş, bembeyaz kâğıt gibi olmuş bir yüzle karşımda duruyor.

«Sana bir şey söylemek için geldim. Ama kimseye söyleme,» dedi. «Yemin et kimseye söylemeyeceğine. Çocuklarının başına yemin et.»

«Tanrı adına yemin etsem olmaz mı?»

«Hayır, hayır. Benim de çocuğum var. Dünyada en kıymetli şeyin çocuk olduğunu biliyorum.»

Yemin ettim.

«Haydi şimdi anlat bakalım,» dedim.

«Seni öldürmek için bir adam buldular,» dedi. «Makedonyalıların biri. Kendini kurtarmaya bak. Yoksa pazara kadar seni temizleyecekler.»

«Nasıl olur?»

«Öyle işte.»

«Peki, nasıl yapacaklarmış bu işi?»

«Ya kulübede ya dışarda. Nerede kısıtırlarsa. Seni temizleyecekler. Kurtar kendini, yoksa tamamdır işin.»

«Bana bak, sen muhtar tarafından gönderilmiş olmayasın?»

Genç adamın gözleri yaşardı:

«Ben kalbimi açtım sana,» dedi. «Sen ne istersen onu yap. Yalnız bir şey söyleyeyim sana. O adam nereye gitsen bulacak seni. Karar böyle. İşleri bildiğinden kuşkuluyorlar, o yüzden de seni ortadan kaldırmak istiyorlar. Haydi eyvallah. Burada görülürsem benim de işim biter.»

Çocukcağz dönüp gitti.

Hadi bakalım Grozdan şimdi ne yapacaksın?

Her ihtimale karşı gece kulübenin dışında çalılıklar içinde yattım. Sabahleyin de bir çamın üstüne çıkıp gözetlemeye başladım. Bakalım ne olacak? Öğleye kadar hiç bir şey olmadı. Öğle geçti... Yine hiç bir şey yok. Yoldan yalnızca koyunlar geçti ve sonra her şey sessizliğe büründü. Bir ara kulübenin karşısından kuşlar uçuştı ve bana bir dal oynadı gibi geldi. Her şey sakin. Yalnız kuşlar huzursuzlaştılar. Durmadan uçuşup ötüşüyorlar. Anlaşılan ağaçta yuvaları vardı. Onun için kaygılıydılar. Aklımdan. «Buralarda bir şey var. Acaba yılan mı? Yoksa tilki mi. ya da insan mı? » diye geçiriyordum.

Güneş batıya doğru alçaldı. Çalılıklarda bir hareket yok. Kuşlar ötüşmeyi kestiler. Rahatladım. Tam inip su içmeye niyetleniyordum ki karşıdaki çalılıktan, ayna gibi bir şey parlayıp kayboldu. Aynı yere göz kırpmadan bakmaya başladım. Bir dakika sonra yine parladı. O zaman bir el gördüm. Sonra da bir baş. Kadın gibi örtünmüştü. Elinde de bir tabanca vardı. Adam çevresini saran sinekleri kovalamak için elini sallıyor, sallarken de tabanca parlıyordu. Kulübeden altmış adım ötede çalılıkların içindeydi.

Soğuk bir ürperti duydum. «Anlatıldı. Yağla tabanları Panayot. Yoksa bu Makedonyalı, çocuklarını öksüz bırakacak.» dedim.

Geceyi bekledim. Çamdan indim ve geri geri derelerden, tepelerden, bayırlardan, cayırlardan geçerek sabahı şehirde buldum. «Köybaşiev'den yardım görmüştüm, yine ona gitmeliyim» diye düşündüm.

«Sen misin be?» diye sordu doktor. «Yine mi emniyetten çağırıldılar?»

«Hayır!... Çağırılmadım ama durum şöyle şöyle, böyle böyle; tabanca namlusu beynimde. Aman akıl bana.»

Doktor düşündü. Gözlüklerini sildi, sakalım sıvazladı ve sonunda;

«Seni Makedonyalıdan kurtaracak kimse yok,» dedi. «Burada öyle bir işsiz ordusu var ki bir çuval un için göz kırpmadan adam öldürüyorlar. Kurbanları da her gün artıyor. Polis de çaresiz. Polis yalnız solcularla uğraşiyor, ötekilerle kimler isterse onlar.»

«Yosif Popov kurtaramaz mı beni?»

«Sana koruyucular mı atasın istiyorsun? Onlar hapishaneyle bile başa çıkamıyorlar. Geçen gün dört kişi kaçmış yakalayamıyorlar. Bir de seni mi düşünecek?»

Hapishane deyince gözüm açıldı sanki.

«Bak Köybaşiev, Yosif Popov'dan beni hapishaneye koymasını rica edemez misin? Hem geçim düşünmeyeceğim, hem de polisin tam bir koruması altında olacağım. Orada rahat rahat durumun düzelmesini bekleyebilirim.»

«Dediğin hiç de fena bir düşünce değil,» dedi.

Köybaşiev. «Ama senin bu dediğin torpille olmaz. Bir suç işlemen gerekecek senin. Git pazardan bir şey çal. Ondan sonra hapse girmen çantada keklik.»

«Bana hırsız desinler istemiyorum.»

«O zaman ne yapabilirsen git onu yap ve gidip doğruca Yosif Popov'a teslim ol. Başka karakolda kemiklerini kırarlar. Ben ondan gerekeni yapmasını rica edeceğim. Hadi güle güle Panayotov, başarılar.»

Bir işkembe çorbası içip köye yollandım. İki görevim vardı. Biri karıyla vedalaşmak, öteki suç işlemek. Biri için geceye, öteki için de iki buçuk saate gereğim vardı. Bir cenaze töreni için yetecek zaman. Ama onlara öyle bir cenaze töreni düşünmüştüm ki.

Balkan ormanlıklarım karanlıkta geçtim. Köye geldiğimde gece iyice bastırmıştı. Çocuklar uyumuşlardı. Biz de girdik karıyla yatağa. Güzelce yattık, güzelce uyuduk. Sabah olunca fırladım yataktan. Karıya:

«Perdeleri indir, seni çağırmadıkça dışarı çıkma.» dedim.

«Neden?» diye sordu.

«Görürsün.»

Ona söz dinlemesini öğretmiştim. Bu yüzden ömür boyunca da rahat etmiştim.

Kukuletayı başıma geçirip bahçeden geçtim, kimseye görünmeden kiliseye gittim ve çan kulesine çıktım. Sonra da tam bir usta zangoç gibi üç dört kez cenaze çanı çaldım. Gene kimseye görünmeden eve döndüm. Karı şaşkınlık içinde:

«Sen deli misin, yoksa deliriyor musun?» diye sordu.

«Sen sus!» dedim «Ye sabret. Eğer ağlayabilirsen ağla. Yok ağlayamazsan, al sana iki tokat, şimdi bağıra bağıra ağla. Yok bu da yetmezse bil ki bugün bir ayağım hapiste. Yarın ikisi birden olacak...»

Şamarlar karıyı ağlatmadı, ama bu sözleri duyunca bastı yaygarayı. O ağlarken ben de komşunun bahçesine girip yıldız ve öteki çiçeklerden toplamaya başladım.

Komşu beni görünce dışarı uğrayıp bağırmaya başladı:

«Niçin girdin bahçeme, çiçekleri neden koparıyorsun?»

«Cenaze için?»

«Kim öldü yahu?»

«Kim öldüyse Tanrı günahını affetsin.»

Bu arada bizim karı da gaydasını öyle bir şişiriyor ki sorma gitsin. Yaygarası dünyayı tutuyor.

Az sonra tüm köy bizim evde cenaze olduğunu öğrenmişti. Papaz koşa koşa geldi.

«Bacanak, ne var be?»

«Sen,» dedim, «eve girme, tarafsızlığın bozulmasın. Kilisede bekle. Ölenler öldü, geride kalanların yaşaması gerekli. Ha, sonra mezar kazdırmak için birini gönder.»

Papaz çıktı. Ben de ardından bahçeye. Elde testere keser, yarım saat sonra tabutu çaktım. Sandığın içine de gerekli olanları koyup kapağı kapattım. Üstünü de öyle bir çiçeklerle süsledim ki yüreği taş olsa ağlatırdı insanı. Bu arada millet kapının önünde birikti. Sandığı vurduk mu omza, kanda ardımda mı yaşlı gözlerle, kiliseye yollandık. Birkaç kişi yardıma koştu.

«Çekilin be!» dedim. «Ben muhtarllıkla savaş halindeyim. Sizin tarafsızlığınız bozulmasın.»

Kimin cenazesi olduğunu bilseler kolay. Ama bilmiyorlar... Kiliseye kadar ardımdan sıralandılar. Ölüyü ancak orada görebileceklerdi.

Kilisede ayin. Papaz seslendi:

«Son bir kez veda için kapağı aç.»

«Veda,» dedim, «mezarlıkta...»

Mezarlıkta herkesin gözü önünde tabutun kapağını açtım ve Demokrat Birliği Partisinin takvimini çıkardım. Başta başbakan ve tüm kadronun resimleri.

«Köylüleeeeer... takvimi salladım. «Bugün Demokrat Birliği'ni gömüyorum. Burada takvimde gördükleriniz, yağlanmış, taranmış, bu boyunbağlı adamlar sesimi daha da yükselttim zorbalar, rüşvetçiler, başbakandan son ormancıya dek... Bunlar diyorum çete olup milleti soymak için birleşmişler. Ben Grozdan Panayotov, onları gömüyorum. Alaşağı, çiğnenmiş, ezilmiş adalet yaşasın.»

Takvimi tabutun içine atıp tabutu mezarlığa ittim; küreği kapıp üstüne taş toprak atmaya başladım.

Millet taşlaşmış, ne kıpırdıyor, ne nefes alıyor sanki, Papaz, ölü gibi.

Bekçiler koştu. Ama gömme işi artık tamamlanmıştı. Ayiniyle, söyleviyle velhasıl her şeyiyle. Beni tutmaya çalıştılar:

«Yasalar adına tutukluyoruz.»

«Sizin ananızı küreği kaptım. Sizin hiç bir yasanızı tanımıyorum. Çekilin!... Haykırdım Bugün gömülenler çiftlenmesin.»

Dağıtlını onları. Sonra eve uğramadan doğru emniyet altıncı kısma. «Teslim oluyorum... İtiraf ve saire...» Üç gün emniyette, sonra ilçe hapisanesine. İki buçuk yıl yedim. Ama mayıs ihtilâli olunca beni serbest bıraktılar.

Köye döndüm, artık orda devletin ormanı yoklu. Sonuna dek budamışlardı onu. Malî sekreter Strudnisa'da otel yaptırmış, muhtar Brastovo' da otuz dönüm bağ almıştı. Ormancının da büyük bir evi vardı...

Sadece ben çırılçıplak, temiz vicdanımla kaldım. Ha! yarım emekli maaşım vardı. Doğrusu vicdan bana pahalıya mal oldu. Ama ne yaparsın, vicdan en pahalı şey. Meğer havyardan da daha pahalı satın alımyormuş.

Bu yaz Strudnisa'ya gittim. Orada sabık ilçe yönetim kurulu sekreterini gördüm. Devletleştirilmiş villasında yalnızca iki odasını kullanabiliyordu.

Tanıdı beni, sırttı. Sanki bir şey olmamış gibiydi:

«Geleceğiz!» dedi. «Yine geleceğiz!»

«Naaa!» dedim ona. «Geleceksiniz, benim mezarımın üstünde orman olduğu zaman. Ben sizi otuz üçte gömmüştüm. Bizimkiler de kırk dörtte haçınızı diktiler. Artık sizi mahşer temizler...»

ERKEK ZAMANLAR

O gençlik, delikanlılık günlerinde kanım kaynıyordu. Iriyarı değilsem de güçlüydüm. Sırtımda martinim sallanırdı. Kuşağımda bıçaklarım sokuluydu. İki tane miydiler, yoksa üç mü hatırlayamıyorum. Tabancam nah şuramda kalçamdaydı. Herkes gözümün peklğini bilirdi. Birisi kız kaçırmaya kalktı mı beni arardı. O erkeklik zamanlarında evlenmek için yalnız kandırmak yetmezdi.

Bir komşum vardı, Nastan'da bir kız beğenmişti de beni çayırdı çevirip sormuştu:

«Onu düğüne getirmek için ne istersin?»

«Üç kişi için birer yüzlük ver?» dedim. «İki yüz de rakı parası. Demek hepsi beş yüz. Kızı düğününde hazır bulursun.»

Razı oldu. Biz de birkaç gün sonra Nastan'a gittik. Köye üç yabancı gibi girdik, ama hemen tamdılar. Kıza söylemişler: «Şöyle, şöyle, seni kaçıracaklar.» Ve kız dışarıya çıkmıyor. Ağabeyi de tüfeğini doldurmuş, «gelsinler bakalım» diyormuş. «Kabaklarını deleceğim.» Bre, bir gün bekle, iki gün bekle. Çıkmıyor.

Üçüncü gün, Nastan'ın, Şükrü derler ahretlik bir adamı vardı, yanıma geldi. «Blatnişte'ye tarla sürmeye gittiler,» dedi. «Davranın!» «Ya kız?» «Kızla birlikte»

Daha iyi, orası kır, kurtaracak kimse yok. Doğru, ağabeyi var, ama o bir kişi, bizse üç.

Şarapla rakı alıp Blatnişte'ye yollandık. Bazen yoldan bazen tarlaların içinden gidiyoruz. Bir su yanındaki yüksek bir çamın altına gizlendik. Tarla yakında. Kızın ve ağabeyinin tarla sürüşleri ayna gibi görünüyor. «Siz rakıyı verin, biz akşam üstüne kadar içelim,» dedim. «O saatte kız öküzleri sulamaya gider, yakalarız.»

Ben böyle dedim ama iş başka türlü oldu. Bir çoban çocuk bizi görmüş, saklandığımız tarlanın kıyısındaki yüksek bir çamın tepesine çıkmış bağılıyor, barsakları kopacak sanki.

«Eeeeeey, Şaban ağa (onun da ismi benimki gibi Şaban'dı) Derede insanlar var, kardeşini kaçıracaklar. Adamlar Vaaaaar!»

Arkadaşlara:

«Çakıldık» dedim. «Çıkalım.»

Ağabeyi bizi görünce hazırlandı. Erikten baltasını aldı, kardeşini arkasına itti ve bağırıma başladı:

«Ulan geldiğiniz yere dönün, yoksa ananızı ağlatacağım!» Ardından da yaklaşmamamız için taş atmaya başladı. O atmasına atıyor, ama biz durmuyoruz. O atıyor, biz yürüyor ve sesleniyoruz:

«Adaş, bu işten kurtuluş yok. Anaların ağlamasına gelince, ben bu işte daha erbabım. Baltayı bırak da işine bak. Kardeşini kötü yere değü Kenie götüreceğiz.»

«Defol, ulan! Defol!» diye bağıyor «Kafan* patlatacağım!»

Baktılar adam sert, benim arkadaşlar tabanları yağladılar. Ama ben durmadım. Bir elim bıçakta, öteki tabancada seslendim:

«Eh, eğer iş kafa paralamaya kaldıysa hadi parçalayalım, hanım evlâdı herif!» dedim ve kollarımdan tutmak için saldırdım. O ise baltayı salladı. Hem öyle bir salladı ki beni paralayacaktı. Eğer yana çekilmeseydim gitmiştim. Öyle ki koluma, nah şurama rasladı ve dolağımı parçaladıktan sonra eti yarısına kadar kesti. Sol elim düştü. O zaman sağ elimle onu ensesinden yakaladım. Yakalamak ne söz, hemen yere çaktım. O zaman güçlüy düm ve tuttuğumu bağışlamazdım. Dizimle de ü zerine bastım, sağlam elimle yakaladığım bir odunu kafasına patlattım: Ta yukardan alnına dek yardım. Sonra kuşağını söküp ayağa diktim, debelenmesin diye de bir çama bağladım. Başındaki yarasını sardım. Kafası sanki sarık dolamış gibi oldu. Ancak o kez çevreme bakındım, kızın kaçtığını gördüm. Biz boğuşurken tüymüş. Damat olacak herife seslendim:

«Bre sen kör müsün? Ananı... Gözlerin nerde ulan ?»

Neyse, şurayı burayı araştırdık ve çalılıkların içinde yakaladık. Yere yatmış, üstünü de feracesiyle örtmüştü. Yerinden kıpırdamaksızın yatıyor ve susuyordu, üzerine atılınca o da boğuşmaya başladı. Biz üç kişi o tek başına. Ama basbayağı ter döktürüyordu bize. Sonunda saçlarına yapıştık. Çöktü. Tarlaya ağabeyinin yanına götürdük. Ağabeyi durmadan yalvarıyordu:

«Bırakın beni gideyim. Durumum kötü, bu ağaca bağlı öleceğim.»

Biz de acıyıp bıraktık. O anda, dayan ayaklarım, dedi mi sana. Rüzgâr olsan yetişemezsin. Sapan'ı da kardeşini de, her şeyi unuttu. Dereye daldı ve kayboldu.

«Haydi!» dedim kıza. «Haydi bakalım, yürü bizimle. Seni bu ahbabın karısı yapacağız.»

«Bunun mu?» dedi. «Bu daha salyalarını silmemiş be! Tuuuu!» Adamın yüzüne tükürdü. «Asla, onun karısı olmam.»

Sonra komşunun üzerine bir saldırdı ve onu bayıra doğru sürmeye başladı.

Tutayım diye uğraştım, ama tek kolla başaramadım. O zaman bıçağa davranıp göğsüne dayadım.

«Eeee şimdi,» dedim, «barsaklaruu dökeceğim.» Bıçağı bastırdıkça, o, damadı sürüp suya doğru itiyor. Ulan ben dayadım bıçağı, o damadın sırtına yapıştı. Yapacak bir şey yok. Kızı yakalayamayacağım. Komşuya bağırdım:

«Sen durma, dönerek yürü, ellerinden yakalayacağım.»

Arkadaş yürümesine yürüdü ama birden ayağı kayıp dereye yuvarlandı, bulanık suda kayboldular. Elimde yalnız kızın başörtüsü kaldı. «Breh. breh gitti!» dedim. «Gitti güpe güzel gelin.» O zaman arkasından suya daldım. Ama bu, su gibi su değil. Taşla odunla karışık bir şey. Bir karnıma batar, bir omzuma çarpar, pis, berbat bir şey. İki elim sağlam olsa neyse, ama tek elleyim. Tekle mekle, kızı ayağından yakaladım. Dişlerimle de kıyıdaki bir köke yapıştım. Zorla dışarı çıktık ve oturduk. İki saat mosmor kesilmiş, tek sözcük konuşmamıştık. Sanki hepimiz dilsizleşmiştik. Akşam olmuş, ay ışığı çıkmıştı. Ağabeyiyle kapıştığımızda akşam üstüydü. Kızın yakalanışı sırasında da güneş batmıştı. Geri kalanı ay ışığında.

Otur ama ne kadar oturursun?

«Kalkın!» dedim. «Yürüyelim.»

Kız yine direndi:

«Buradan bir adım atmam. İsterseniz beni dereye boğun.»

İyilikle başladım:

«Haydi be mari Emine, inat etme. Haydi sana yalvarırken, kalk yürü.»

«Hayır da hayır. Drama'da eşkıya bir ağabeyim var, ona söylerim seni altına boğar. Bırak beni. Şu sümsükle evlenmek istemiyorum, bırak beni.»

Damat korkmuş, oturmuş, gözlerini dikmiş bana bakıyor.

«Kalk!» dedim. «Seni evlendireceğim işte bak aslan gibi adam.»

«Aslan maslan istemiyorum Bırak beni. Burada ölürüm de kıpırdamam.»

O zaman tabancayı göğsüne dayadım.

«Bana bak.» dedim, «sekiz cinayetim var. Sen dokuzuncusu olacaksın. Şu anda kalkıp yürümezsen sekizi dokuza çıkaracaksın.»

İrkildi ve kalktı. Yürüdük, yürüdük. Tan ağardı. Baktım, Naman bayırını aşır, iğri yamaçtan Döv len'e yaklaşıyoruz. Tüm gece dağ bayır yürümüştük. Çalılık, otluklar ve tarlalardan geçip giderken üstümüzde sağlam tek şey kalmamış. Haydi, biz dolsuz da gitsek olur, ama yeni gelini böyle nasıl sokarsın kente.

Damada:

«Hadi bakal'm. Kente git de giysiler al,» dedim. «Kızı böyle geçirmeyelim şehirden.»

Damat beni bir kenara çekip:

«Olur ama,» dedi, «sen bizi biraz yalnız bırak da bir oynaşalım bakalım. O zaman belki sakinleşir.»

«Olur.» dedim.

Yürüdük, ben kuşağımı çözmeye başladım. «Siz lıele yürüyün,» dedim. «İlerde bulurum sizi, ben biraz geri kalacağım.»

Onlar geçtiler, ben kaldım. Bakıyorum: Az sonra komşu kızın üzerine atladı. Alaşağı edip ü zerine atıldı, ayaklarını açmaya çalışıyor. Ama kız uslu durmuyor. Ayaklarını bir büktü de savurdu mu sana damadı. İki kez mi üç kez mi yinelendi, bilemeyeceğim.

Abe Tanrının kulu, madem bu işlerin adamı değilsin. neden yapmaya kalkarsın? Onlara yetiştim, birlikte yürüdük. Komşuyu kıza giysi almaya gönderdim. Biz de Emine'yle oturduk beklemeye.

O zaman bakışlarını bana dikti.

«Neden beni o sümüklüye veriyorsun? Onu koca diye istemiyorum. Burada öldürsen de Döv len'e gitmem.»

«Gideceksin!» dedim. «Gideceksin, bana para saydılar.»

«İş paraysa, ağam seni altına boğacak, bırak beni gideyim.»

«Verdiğim sözün önünde altınların kıymeti yok,» dedim. «Gideceksin!»

«Seninle,» dedi, «Dövl en'e değil denizin ardına bile giderim, ama onunla hayır.»

Breee, nereye gidiyordu, nereye döndü. Evde karım var, var olmasına ama, bu, bir buçuk kadın. Süt gibi. Beyaz, bakışları bıçak gibi kesiyor adamı. Sevgili kardeşliğim, Tanrı inandırсын seni, memeleri fırın gibi. Çiğ hamuru at, pişir de ye.

«İstiyor musun?» diyor. «İşte burdayım.»

Ve o zaman günah sevap dokundum ona çayırın bir ucunda. Ta öbür ucunda durabilmişiz. Tek ot kalmadı söyleyeyim sana. Sonra dedim kendi kendime: Buraya kadar iyi. Ya şimdi. Onu alırsam sanatı utandıracağım. Almazsam ta kalbinden yaralayacağım.

Çekinir olduğumu hissetti kadın.

«Seninle gideceğiz değil mi?» diye sordu. Bakışlarını da yüzüme dikmiş.

Kalbimi çatal altına soktu şeytan kadın. Böyle anlarda iki yürekli olmayı istiyorum. Biri namuslu. Öteki merak için. O lanetse bir tane. Kes, parçala yine bir.

Namus ağır bastı:

«Benimle değil. Onunla olacaksın,» dedim.

Haykırmaya başladı:

«Onunla olmaz!»

«Onunla olacak.»

Son kez:

«Olmayacak!» diye haykırdı ve kaçmaya yeltendi. Tam göz göze bakışırken fırladı. Yüzükoyun atılıp ayağına yapıştım. Ne kalkmama ne kıpırdanmama fırsat vermedi. Fırtına gibi. Çırpınmaya başladı, kıvrıldı, sürüklendi, beni taşıdı, ordaki dikenleri bir harman gibi dövdü. Zavallı kadın. Ama ben ayağına yapışmış bırakmıyorum. Sonunda kösteklenip yuvarlandı. Ağzında beyaz köpükler vardı. Benim de aynen...

Oturduk ve dinlendik. Sonunda:

«Şimdi gidecek misin?» dedim.

«Kendimi senin ellerine bıraktım.» diye karşılık verdi bu kez.

Az sonra komşu da geldi. Giyindik ve yola koyulduk, Dövlen'e doğru gidiyoruz. Köprüden geçince evde olacaktık. Tamam, bu iş nasıl gerekirse öyle bitirmiştik. Keyfe gelip, içimden şarkı söylemek geldi.

Oysa şarkı söylemenin tam sırasıymış.

Tam köprüye yaklaştık. Kukuletalı biri fırladı.

«Duuuur! Ananızı ağlatırım.»

Hemen hemen on adım kadar önümüzde bir tüfek namlusu gördüm. Gözüme bir de sargılı baş ilişti. Ağabeyi olduğunu anladım. Dövlen'e başka giriş yolu olmadığını hatırlayıp bizi orada beklemiş. Durumu görünce ardıma sinen komşu, hemen dönemece sapıp kayboldu. Yapayalnız kaldım mı yolun ortasında. Bir elim bağlı, tabancam kuşağımın dibinde. Elimi atıp onu çekene kadar karşımdaki mavzerle temizleyecek beni.

Ağabeyi:

«Kıpırdamayasın.» diye bağıırıp kardeşini tutabilmek için bana doğru yürüyor.

Mavzeri bana çevrili. O zaman kız kardeşi —Ve allah inandırcm seni— hani tüm gece sürükleyip paçavraya çevirdiğim kız, bir davranışla yanımdan sıyrılıp doğruca önüme geçti. Bu kendiliğindendi. Sağlam elimle beline sarılarak ağabeysine seslendim:

«Ha bir adım atmışsın, ha kardeşinle dereye atlamışız.» Dere de ayaklarımızın altında köpürerek akıyor.

Yerine çiviledim onu. Geri geri, köprüden yürüdüm. Kardeşine yapışmış bırakmıyorum. O ise bana bakıyor, izlemiyor ve ateş edemiyor. O zaman bir insanın mum gibi olduğunu gördüm. Yüzünde damlacık kan kalmadı. Durdu. Sanki odunlaşmıştı. Birden tüfeğini attı, elleriyle yüzünü kapayıp ağladı. Ağlayan erkek görmemiştim. Gördüm... Dönüp kardeşini ona vermek istedim. Ama bu işler böyle olmuyor. İstemek başka, yapabilmek başka, yapmak ise bambaşka.

Böylece onu Dövlen'e getirdik. Ve doğru imamın yanına... Nikâh kıyacak imam sordu:

«Bunu kocalığa kabul ediyor musun?»

«İstemiyorum!»

İmam:

«Amma da inat karı!» diye bağırdı. «Paçavraya çevirmişsiniz, yine de istemiyor. Şaban, onu yine ormana götürün. Çamlarda yalnız kalsın, belki akıllanıp ister bu kez.»

Kadın bu kez irkildi ve razı oldu. Nikahlandılar...

... Sonra iki küsur ay beraber yaşadılar. Bir kez benim karıdan mısır dövülmesini öğretmesini istemiş. Bizim usulü bilmiyormuş. Kocasını izin verdi. O zamana dek dışarı çıkmasına izin vermiyordu. Bizim karıyla birlikte bahçeye gittiler. Beraber gittiler a, bizim karı yalnız döndü. O dereden geçip doğru kendi köyüne gitmiş.

Sonra bana görüşmemiz için haber saldı. Gittim.

Bana:

«O sümüklüden ayır beni, sana istediğini sereceğim,» dedi.

«Ne vereceksin?» dedim.

«İki yüz lira, üç çifte sargılık şayak.»

Eh, madem böyle dedi, tamam.

«Peki!» dedim. «Sen bu işi bitmiş say.»

Dövlən'e dönüp komşuyu buldum. «Bırakacaksın onu,» dedim. «Ondan sana karı olmayacak. Ama eğer diretiyor da hâlâ karın olmasını istiyorsan onu bir kez daha kaçırmamız gerekecek.»

«Sözünü bile etmek istemiyorum,» dedi. Komşum korkmuştu. «Böyle bir şeyi yinelemek istemem. Tüm yaşantımda karışız kalacak bile olsam, istemem.»

«Madem öyle, onu boşa da sana başkasını kaçıralım. Daha sakın bir yaşantı tutturursun.»

«Bu kez ne kadar isteyeceksin?»

«Üç kişiye yüzerden üç yüz. İki yüz de içkiye. Hepsi beş yüz.»

«Pekâlâ,» dedi. «Git o kuduza, onu istemediğimi ilet.»

«Ona söylemeye hacet yok? Şimdi seninle Nas tan'a gider, imama onu boşadığını söylersin olur biter. Ondan sonra keyfine bak.»

Nastan'a gittik, boşattık. Sonra bir başkasını kaçırdım ona. Ama ilki gibi olmadı. Daha saçma dokununca tıpış tıpış geldi.

Öbürü ise bana iki yüz lira ile vaat ettiklerinin hepsini verdi... Çok kadın kaçırmışım ama bu kalbime dokundu. Erbap kadın, neresine dokunsan kadın. Hem de ne kadın.

... Hâlâ hatırlarım da üzülürüm. Ama söyledim ya sana:

İstemek başka, yapabilmek başka, yapmak ise bambaşka.

KARATAVUK

Yaşantım boyunca çok cenaze töreni gördüm: Bandolu bandosuz, askerli jandarmalı, söylevli söylevsiz, papazlı papazsız, hatta yirmi papazlısını da, ama bir tören aklıma geldikçe hâlâ gözlerim yaşarır... Kara tavuğun gömülmesi.

Basbayağı bir karatavuktu: Siyah, kırmızı

gagalı tam bir karatavuk... Kafese konacak cinsten değildi, vahşiydi. Üstelik dişisiyle beraberdi. Onları, Gagoşa'nın annesine siğillerini karatavuk yağı ile ovması için Baçkova'lı biri getirmişti. Ama Gagoşa, hayvanlara acıdı da annesine vermedi ve bir kafese koyup dükkânına astı.

Çarşıda yığınla dükkân vardı, bazılarında kafesler içinde öten kuşlar bulunurdu. Ama kimse karatavuğun kafese konduğunu görmediğinden tüm çarşı Gagoşa'nın dükkânının önüne toplandı. Kunduracılar çekiçleriyle, kasaplar satırlarıyla. bozacılar güğümleriyle gelmişti. Senin anlayacağın herkes vardı.

Gagoşa'ya:

«Ne yapacaksın bunları?» diye soruyorlardı.

O da:

«Beni bitlesinler diye.» karşılığını verdi.

Herkes gülüyordu ama o ciddiydi. Onun yapısı böyleydi; gülünecek şey olduğu zaman ciddî durur, korkunç bir şeyden söz ederken de katıla katıla gülerdi. Herkes Gagoşa'nın şaka yaptığı mı sanıyordu, gülünüyor ya da sırtılıyordu. Ama Gagoşa'nın şaka yapmadığı anlaşıldı.

Sonraki gün onu saçlarını kazıtmış olarak gördük. Berber Stadi'ye:

«Sıfır numara» demiş. «Deriye bir olsun.» Onun komşusuydum, bir hafta sonra kapıdan başını uzatıp seslendi:

«Kosta, gel de tavukların marifetini gör.» Gittim. Gagoşa kafasını kafese dayayınca, hayvanlar başını gagalamaya başlıyorlardı.

«Bunu onlara nasıl öğrettin?» diye sordum. «Tüm hafta başımdan ekmek kırıntısı gagaladılar. Gagalarıyla vurdukça sanki kafamdaki kurtları topluyorlar da rahat ediyorum. Hafifliyorum, ne dünyadaki adaletsizlikleri ne de evdeki yoksulluğu düşünüyorum...»

İnsanlar üç dört gün bu olayı seyretmek için Gagoşa'nın kapısına birikti durdu. Kriz hepsinin işine dokunmuş, boş kalmışlardı. Tüm zanaatkârlar nasıl zaman geçireceklerini düşünüyorlardı. Köylülerin parası azaldığından alışveriş de durmuştu. Kasaplar yalnız işkembe ve paça satabiliyorlardı. Tüm bunlara bir de floksere eklenince, sen gel de durumu gör. İnsanlar kederli ve kayguluydular. Yalnız oturmayı sevmeyenlerinden ya Ali'nin kundura dükkânında, ya da Gagoşa'nın potur tamir dükkânının önünde toplanır, hastalıklarım, demiryolunun geçirilip geçirilmeyeceğini, fabrikaları kapayıp zanaatkârların durumunu düzeltecek kanunu, ya da bilmem neyi tartışıyorlardı. İşte Gagoşa'nın tavukları, insanların boş dükkânlarını, durmuş olan alışverişleri düşünmeden gülebilmeleri için tam zamanında gelmişlerdi.

Basit işti: İki karatavuk Gagoşa'nın çıplak kafasını gagalıyor, insanlar da buna gülüyorlardı. Arasına bunlara karışan Gagoşa'nın alayları milleti daha çok güldürüyordu.

Bir keresinde Ali bana sordu:

«Abe komşu, bu Gagoşa'nın kafası kel olduğuna göre kuşlar neyi gagalıyorlar?»

«İçindekileri,» diye karşılık verdim. «Gagoşa bana, bu tavuklar kafayı iyice

temizlemeyi öğrendikleri zaman onları bakanların kafalarını ayıklamak için Sofya'ya göndereceğim, dedi.»

Bu sözler çevreye yayılınca komiser onu belediyeye çağırarak uyardı. Eğer ensesinde boza pişmesini istemiyorsa yoksulluğuna bakıp otursundu.

Bu sırada Gagoşa'yı 24 saat karakolda tutukladıklarından tüm çarşı esnafı yalnız kalan hayvanları beslemek için solucan tutmak üzere dere kenarına gittikti. Gagoşa döndü, ama insanlar solucan getirmeyi sürdürdüler. Öyle ki bir iki hafta sonra kuşların tüyleri değişti, yağlanmış gibi parladı. Canlandılar, beslendiler, öttüler.

Perşembeydi. Pazar kurulmuştu. Köylüler öküz arabaları ile çarşının içinden geçiyorlardı. Tam tekerleklerin takırdayıp arabaların gıcırdağı sırada bir ıslık ortalığa yayıldı. Nasıl hayvanlara su içirmek için ıslık çalınırsa işte öyle bir ıslık...

En öndeki öküz durdu, arkadakiler de durdular. Tüm kervan yola çakıldı kaldı. Herkes ne olduğunu anlamak için dükkânlarından fırladılar, arabadaki köylü — iriyarı, başına şal sarmış biriydi— sopasını kaldırıp öküzleri dürtükledi. Ama ıslık sürüyor, öküzler de kimıldamıyordu. Adam başını kaldırıp bu münasebetsiz işi yapanı aradı, ama hiç bir şey göremedi. Arabadan inip hayvanları dizginlerinden çekmeye çalıştı, yürümediler. Sonunda hele şükür ıslık durdu da arabalar yola koyuldu. Köylü tam arabasına atlamıştı ki ıslık yeniden başladı ve öküzler yine çakıldılar. Adamcağız utancından kıpkırmızı oldu. Şaka değil tüm çarşı ona bakıyordu. Çevresine bir kez daha bakındı, bir şey göremi yordu, kafeslere bakmayı bir türlü akıl edemedi.

Tüm çarşı gülmekten kırılıyordu. Yaşantısı boyunca hemen hemen hiç gülmeyen Kolyu Pipka bile kahkaha atarken az kaldı alnını yere çarpıyordu. Ali'nin ise gülerken başı o derece sallanıyordu ki bir eliyle bastonunu tutarken ötekisiyle sarığını tutmak zorunda kalıyordu. Köylü sinirlendi ve kamçısını öküze indirmeye başladı. Eğer Gagoşa kafesi dükkânın içine almasaydı hırsından ağlayacaktı.

O günden sonra, hemen her gün değilse bile, gün aşırı bu sahne yenileniyordu. Araba göründü mü herkes dışarı fırlıyordu. Gagoşa kafesi dükkânın önüne asmıştı —ne soğan yemiş ne ağzı kokuyordu— kuş ise ne yapması gerektiğini biliyormuş gibi başlıyordu ıslık çalmaya... Araba duruyor, köylü sinirleniyor, millet ise, «Hahaha, hohoho!» gülmekten kırılıyordu.

Çarşı hareketlendi, alışveriş kıpırdadı. Arabalar durunca köylülerin gözleri dükkânlara takılıyordu. Bazen bozacının güğümünü, bazen kunduracının pabuçlarını, kimi zaman helvacının tablasını ya da işkembeciyi görüyor ve üç beş kuruş bırakıyorlardı.

Gagoşa'nın kuşlarının ünü yayıldıkça yayıldı. Öyleki Sarı Petro onlara karşı bir

fiçi malağa*, arap ise karatavuklara karşı kahvesindeki kafeslerde bulunan tüm sakaları veriyordu. Ama Ga goşa, tüm bunları geri çevirdi ve:

* **Malağa: Tatlı sofralık şarap.**

«Onlar benim uğurum, ne satarım ne değişirim.» dedi.

«Sakalar güzel ötermiş.»

Buna karşı Gagoşa:

«Ben güzel olmayan sesleri severim» karşılığını verdi.

Aslında kuşların sesi gerçekten çirkindi. Üç çeşit ötüşleri vardı. Birincisi: Bir haydut gibi güçlü ve kısa; öyle öttüler mi sanırdın ki o anda çalılıklar hışırdayacak, tabanca ve tüfekler patlayacak ve biri haykıracaktı: «Dur, yoksa canınızı yakarım.» Bir başka ötüşleri vardı: Önce ince, sonra kalın ıslık gibi; onunla öküzleri durduruyorlardı. Üçüncüsü daha başkaydı. Serbest ve sakin; bununla erkek ve dişi tartışıyorlardı. Erkek «Tütüttütü» diye bağıyor dişi ise buna «Ti—ti—ti—ti» diye karşılık veriyordu. Daha çok kızınca da «Çuruk, çürük» diye haykırıyordu. Çürük sanırım «Kötüsün» demekti. Erkek buna kızıyor ve onu kafeste kovalayarak gagalamaya başlıyordu. Ama kanadı kesik olduğundan yetişemiyor ve kızgınlığından kekeliyordu.

Bu durumda kafesin önünde meraklıların toplanmasına yol açıyordu. Hamallarsa sırtlıklarını başlarının altına koyup kafesin önüne yatıyor ve akşam güneş batana kadar anlaşmanın olmasını bekliyorlardı. Sonunda dişi kaçmasına son veriyor, erkek de gagasıyla onun dağılmış tüylerini düzeltiyor ve kanadının altını gıdıklıyordu.

Bunu gördü mü Sazdo:

«Oh. dedesinin...» diye bağıyor, hamallar da «Ooohh, dedesinin» diye yineliyorlardı. Sonra da öyle bir sırtıp kakhaha koyuveriyorlardı ki kimse yanlarından geçme yürekliliğini bulamıyordu.

Kolyu Pipka. Gagoşa'ya hamalların dükkânının önünde gülüşmelerine izin vermemesini öğüt lüyor, ama o aldırış etmiyordu.

«Onlar da insan, parasız cümbüş seyretsinler.»

Günün birinde Ali Usta bizim dükkâna geldi. Kahve ısmarladım, bir yudum çektikten sonra ince boynunu uzattı:

«Kosta, Kosta, bu çarşıda çok gülünüyor, ama benim içimde bir sıkıntı var,» dedi.

«Neden be usta?»

«Bir şeyler olacak. Her zaman çok gülündüğünde bir şeyler olmuştur.»

Ali'ye:

«Belki de iyi şeyler olur,» dedim. «Seçimler yaklaşıyor, belki Gagoşa için iyi şeyler olur, bilirsin herkes sever onu.»

«Olur, olur, ama mehtap da bozuluyor, bu da iyi bir işaret değil.»

Üç gün mü geçti, beş gün mü söyleyemeyeceğim. Pabuçları biçerken dışarda bir gürültü koptu. Hamallar bağırişiyor, kimileri de ağlaşıyordu... Dışarı fırladım, bağırişip haykırarak hasırın, içinde bir şey sürüklüyorlardı. O zaman Gagoşa'nın dükkân kepeklerinin kapalı olduğunu gördüm, dilimin altında bir burukluk oldu. Hamallar hasır Gagoşa'nın dükkânı önüne bırakıp açıldıkları zaman bizim arkadaşı gördüm. Gözleri dönmüş ve odunlaşmış bir halde yatıyordu. Setresinin sol tarafında bir delik vardı. Elbisesi ıslak ve kanlıydı.

Gürültüler ve ağlamalar arasında tüm çarşı oraya toplandı. Hamallar ürperti içindeydiler, kasaplar kızgın, suçlu arıyorlardı, ama kimi yakalasanlar. Sonra polisler geldi ve cesedi alıp götürdüler. Yarasının nedenini anlamak istiyorlarmış. Sonunda kanılarını açıkladılar: «Bıçağı kendi kendine saplamış. Suçlu yokmuş.»

Kolyu Pipka, Gagoşa'nın dükkânı kapadıktan sonra elinde oltası ile kendisine uğradığım ve:

«Haydi Pipka, balığa gidelim. Kuşlar için solucan da toplarız» dediğini söyledi.

Pipka, gidememiş. Domuz yağı tuzlaması gerekiymiş. Gagoşa ise dereye tek başına gitmiş, öyle ki kimse intihar mı etti, öldürüldü mü anlayamadı.

Her neyse, Gagoşa'yı inançsız olduğu için tö rensiz, papazsız gömdük. Daha ertesi gün polis, Hacı Vasil'e olan borcundan ötürü dükkânını satışa çıkardı. Her şeyi silip süpürdüler, tezgâh altındaki eski yamaları bile topladılar. Sonunda Hacı Vasil kafesi almak için çıkıp geldi. Çok kişi kuşlan satın almak istedi, ama o kimseye vermedi.

«Köylüleri durdurmak için bana gerekli» dedi ve alıp gitti.

Bu tutumuyla gülmemizi de, sevincimizi de alıp götürdü. Başlarımız flokseradan yanmış gibi düştü. Kebapçılar da, bozacılar da, kasaplar da bağırişlerini kestiler. Çarşı kentin içinde sessiz bir alan gibi kaldı. Sessizlik güzeldir ama dünyada sessiz bir çarşıdan daha korkunç bir şey var mıdır? Bir ara kasaplar, Hacı Vasil'c kara tavukları geri vermesi için bir heyet göndermeye karar verdiler, ama o zamana kadar kuşların aralık ötmediği söylentisi ulaşiverdi. Görmeye gittik. Ali Babaç, Kolyu Pipka ve Şeker hep beraberdik. Baktık, kafeste dişi yok.

«Bay Vasil be, bunun dişisi nerede?»

«Kestim onu,» dedi, «hem ötmüyor, hem de erkekten çok yiyordu. Yalnız o gidince bu da sustu.»

Ali, tefeciye:

«Kuş kederli be çorbacı,» dedi. «Hanımının yasını tutuyor da onun için ötmüyor.»

Tefeci Vasil bağırdı:

«Yas tutuyorsa neden yemek yiyor. Madem yiyor ötecek, yoksa kafasına satırı sallar onu da hanımının yanına gönderirim. Üç gün süre veriyorum ona.»

Ali baba, yalvarmaya başladı:

«Bize ver onu. Başka dişi buluruz ona, belki öter. Bilirsin değil mi, zorla güzellik olmaz.»

«Buz gibi olur,» dedi Vasil. «Çingenelere bir beş bin at, bak güzelin ne olduğunu görürsün.»

«Kuş,» dedi Babaç; «çingene değil. Senin parana aldırış etmez.»

«Haydi bakalım yaylanın!» diye haykırdı hacı ve kekeledi: «Hem buraya gelmiş benim paralarımı neden tutturmuşsunuz bakalım. Param varsa kendim kazandım. Hiç kimse bağışlamadı onları bana. Hem koca herifler, olmayacak bir kuş için işinizi gücünüzü bırakıp buraya gelmişsiniz. Defolun buradan.»

Gitmeden önce kafese baktık. Karakuş tüylerini şişirmiş duruyordu. Dışarda arabalar takırdıyor, insanlar bağırıyor, o ise hiç duymamış gibi duruyor ve tefeciye bakıyordu. Keke kıpırdadı, kuş onu izliyordu.

İki gün önce hamal Fazlo, dükkânın önünden geçti, tlinde bir çıkın vardı. Babaç'ın dükkânına girdi. Çıkım açtı. İçinde karatavuğun ölüsü vardı.

«Kesmek istiyordu,» dedi Fazlo.«Ama kuş kendini kafesin duvarlarına çarptı, anlayacağınız intihar etti.»

Babaç:

«Neden başı yok?» diye sordu.

«Vasil hırsından kopardı, bir okka buğdayını yiyip ötemediği için.»

Babaç'ın gözleri sulandı. O zaman ilk kez bir kasabın ağladığını gördüm, ilk ve son kez. Başımı çevirene kadar, kunduracılar, bozacılar, hamallar, saraçlar, hepsi, hepsi toplandılar. Kuş mendilde yatıyor, çevresine toplanmış olanlar, şapkalarını çıkarmış başları eğik ona bakıyorlardı. Ardından başkaları da geldi. Göremeyenler soruyordu:

«Ne oluyor, ne var.»

«Keke Hacı Vasil, Gago'nun kuşunu boğmuş.»

Herkes başında ne varsa —kukuleta, şapka—çıkarıp kalabalığa eklenmeğe başladı; ta ki kasaplar çarşısı önündeki alan doluncaya dek. O zaman Babaç eğildi, kuşu eline alıp yeni mezarlığa doğru yürümeye başladı. Çıplak başla olduğu gibi yürüyordu, beyaz önlüğü önünde sallanarak. Onun ardında sarığını koltuğunun altına almış öteki Ali geliyordu. Artlarında uzun bir sıra belirdi. Baş şadırvanda, sonu tanla köprüde olan bir sıra. Avcılar kahvesinden on kadar tavla oyuncusu çıktı ve işin aslını öğrenince onlar da katıldı. San Petra'mn meyhanesinin yanından geçerken içerden bir grup çalgıcı çıktı ve kim olduklarını anlamadığımız halde o zamanın ünlü şarkısını çalmaya başladılar:

«Ölü mezara koy beni, ve o zaman öp...»

Müzik duysun kulağın. Bir klarnet yükseliyor, sanırsın kocanın ardından gelin ağlıyor, iki flüt onu desteklerken sağında ve solundaki kalın boru, canlı gibi hıçkırıyor: İkitamıka, İkitamıka. İktamıkta. Sonra kalınca bir iç çekiyor, öyle ki yüreğin parça parça oluyor.

Yolda bir kafiye rastladık, durup sordular: «Kimi gömüyorsunuz?»

Tümümüz adına Ali onlara cevap verdi: «Neşeyi gömüyoruz, gülmeyi de.»

Mezarlığa gelip karatavuğun ölüsünü Gagoşa' nm mezarının üzerine gömdük, Ali, ilk avuç toprağı, Fezdo da tabancayı atıp haykırdı:

«Bu yıl piştov, gelecek yıl top... Bu yıl havaya, gelecek yıl Keke'ye...»

Piştov patlıyor, çalgı çalıyor mu çalıyor.

Bu şarkıyı asla unutmayacağım,

«Ölü mezarı kaz beni, ve o zaman öp...»

Klarnetin yükselen sesini flütler destekliyor, sağdan ve soldan kalın boru canlı gibi hıçkırıyor: «İkitamıka, İkitamıka» yüreği parça parça koparırcasına...

KORKU

Bir gün ormancı beni odasına çağırdı ve kapıyı sımsıkı kapadıktan sonra: «Sana önemli ve gizli bir görev veriyorum,» dedi. «Sanırım Karakuz'daki orman memuru öldü. On beş günden beri hiç kimse onun bölgede dolaştığını görmemiş, ayrıca belediyeye de uğramamış. Sen en eski adamımızsm. Şimdi görevin adamımızın sağ mı yoksa ölü mü olduğunu anlayacaksın.»

«Başüstüne.»

«Silâhım ve bol mermi al. Akıllı davran. Bölge sınırının halkı Pomak. Bir de Ali

Bekir'in çetesi kol geziyor. Demek ki gözünü dört açacaksın.»

«Başüstüne bay ormancı,» dedim.

O zamanlar «Yoldaş» yada «Arkadaş» denmez, «Bay» diye hitap edilirdi.

Sırt çantama iki günlük kuru yiyecek doldurdum, ata atladım ve yola çıktım. Yanıma tüfek almadım. Tüfek göze çarpardı. Ama tabancamı doldurdum. Parabellum bir tabancam vardı. Altı patlar, yüz elli metreden kayın yaprağını bulurdu.

Karakuz yolu yedi saat sürerdi. Ama ben kestirmeden vurdum. Oyalanmalar, çeşmelerde durmalar ve dinlenmeler içinde beş saatte aldım. Orada dağlar yüksek, ormanlar vahşî—nah şu kadar— kalın ağaçlar, kartallarla dolu kayalıklar vardı. Çevrede seyredecek çok şey var, ama benim aklım hep bizim ormancıda. Acaba sahiden öldürülmüş müydü, yoksa başına başka bir şey mi gelmişti?

Atı yamaca vurup tırmanmaya başladığım da. aklımı hep aynı soru kurcalıyordu. Acaba ne olmuştu? Bir ormancının başına her şey gelebilirdi. Onun görevi ormanın ağaçlarını kesimden korumak, paşanın sürülerini bayırın içine sokmamaktı. Bu nedenle biri ona bıçak ya da mermi sallamış olabilirdi. Yıllar önce Sredoka'da böyle olmuştu. Ormancı yasak bölgede otlayan koyunları yakalayarak boyunlarındaki çanları toplamıştı. Çobanlar o çanları nasıl alacaklarını düşünmüşler. Oranın çobanları bu çingiraklara bayılırlar. Ormancının önüne geçmişler; bir iki sopa sallayıp adamcağızın adını yeryüzünden silmişler. Hem de birkaç paslı çan için.

Bana da Karamuşitsa'da Burunsuz İğri Salih bıçak çekmişti. Bir süre sonra İğri Salih itiraf etmişti:

«Eğer dönüp kaçmaya başlasaydın seni bıçakla delik deşik ederdim. Ben bıçağı otuz adımdan çam kalasına saplayabilirim. Ama sen korkup kaçmadın, işte seni de bu kurtardı.»

Böyle adamlardan ormanı korumak kolay iş değil. Üstelik Ali Bekir'den de cesaret alıyorlar. Ali Bekir dedikleri, Drama köylerinden bir Pomak. Bizim yanda katırları yakalar, sınırı geçip Yunanlılara satardı. Yanında üç adamı bulunurdu. Atını almak için bir vergi tahsildarı ile kendilerine kuzu çevirmeyi kabul etmeyen bir çobanı öldürmüşlerdi. O yandan bu yana tüm yüreklilerin ağzında Ali Bekir'in adı vardı. Onunla yatar, onunla kalkar, onunla tehdit eder, o nunla korkuturlardı. Doğru söylemek gerekirse beni Ali Bekir korkutmuyordu. Böyle bir durumda ormancıyı da tarım memurunu da tepeleyebilir, her istediğini, her şeyi, eşkıyaya yükleyebilirdin.

Altımdaki hayvan güçlüydü. Öğleye doğru, soğuk pınara vardım. Yol buradan aşağıya doğru, çalılıklar, taşlıklar, uçurumlar arasında Karakuz'a kadar kıvrıla

kıvrıla iniyordu.

Karakuz bir köy değil bayırlara dağılmış birkaç mahalleden oluşmuştu. Derenin yanına da mahallelerin uzağında bir cami yapılmıştı. Köylüler cuma günleri buraya ibadete gelirdi. Köyde ne muhtar ne de maliye memuru vardı. Yalnız muhtar vekili bulunuyordu. O da harmana gitmişti. İstemez ister hocayı bulmak için camiye gittim.

Onu, sarığını ve cüppesini çıkarmış, söğütlerin altına oturmuş, semer yamamakla uğraşırken buldum. Ne yaşlı ne gençti. Sakalı makasla kırpılmıştı, yaşı belli olmuyordu. Beni «Hoş geldin» diye karşıladı. «Hoş bulduk» dedim. Buyur etti. Atıma da saman verdi. Ben, usul usul ormancıyı görüp görmediğini sordum.

Hoca:

«Ben on beş yirmi gündür harmandayım. Bu yüzden kimseyi görmedim. Bugün de cenaze olduğunu bildirdikleri için buradayım. Komşu mahalleden Met ko adlı biri ölmüş. Ya seni hangi yel attı buraya?»

Çevreyi dolaşmakta olduğumu söyledim.

«Rastlantı» dedi hoca. «Beni burada bulduğun için şanslısın. Bu gece sana camide yer hazırlayayım. Yarın da istediğin yere gidersin.»

Mescit bana basık gibi geldi. İki bölmeliydi. Biri büyük, öteki de hoca için yapılmış küçük oda. İmama ait olanda iki kütüğün üzerine yerleştirilmiş tahta bir sıra vardı. Üzerine kilimle keçi postları konmuştu. İçerde masa ile sandalye, bir de mangal bulunuyordu. İçersi, süprülmüşü ve tertemizdi. Duvarlarda tahtakurusu izleri görülüyordu. Bir gece rahatlıkla geçirilebilirdi. İmam, neyi altıma sereceğimi, neyi üstüme çekeceğimi, kapıların nasıl açılıp kapandığını gösterdikten, kuşağından tuzluk gibi çift kapaklı saatini çıkarıp baktıktan sonra ezan okumak için minareye koştu. Bağıra çağıra, kendi dinince ne okuduysa okuduktan sonra, karşı mahalleye doğru dönerek haykırdı: «Eeeeey Rasim. Burada bir gâvur var. Ona yiyecek bir şeyler getir.»

Hoca ezan okurken cenazeyi getirdiler. Hepsi erkekti. Ölüyü yaygıya sarmış taşıyorlardı. En arkada yaşlı, sakallı biri yürüyor, ara sıra «Allah, Allah» diye bağıırıyordu.

Hocayla birlikte camiye girdiler. Ben de atımı otlaması için bağladım. Bir ara tapırtılar duydum. Mezarlıkta insanlar sanki koşuyorlardı. Hiç biri geriye bakmıyordu. Sanki ölüm onları kovalıyordu. İmamın artlarından geldiğini gördüm. O zaman bana anlatılanları hatırladım: Müslüman gömüldükten sonra herkes çekilip giderdi.

İmam cenaze işini bitirince «Allahısmarladık» demek için yanıma gelip evinin hangi bayırda olduğunu gösterdi, giderken de:

«Bu gece.» dedi, «bizim adamlardan birini ormancıyı aramaya gönderirim. Sen yat da rahat rahat uyumana bak. Sabah erkenden gelir sana taze pişmiş kaçamak getiririm.»

İmam gittikten bir süre sonra elinde bakır bir

136

kapla bir torba tutan bir Pomak görüldü. Bunun imamın seslendiği Rasim olduğunu anladım. Yemeği bırakıp yürümek istedi.

«Otur biraz,» dedim. «Adın ne senin?»

Acayip sesler çıkardı. Dili kesikti. Ertesi gün dilini kimin ve neden kestiğini sormayı düşündüm. Ama ertesi gün öyle olaylar oldu ki ben bile kendi dilimi yuttum da Pomak'ın dilini kimin ve neden kestiğini sormayı unuttum.

Dilsiz gitti, yalnız kaldım. Sırtlarda evler görünüyordu, en yakını bir tüfek atımı uzaktaydı. Ne gelen vardı, ne geçen, şöyle oturup biraz konuşup bir cigara içesin.

Odaya girip biraz havalanması için pencereyi açmaya çalıştım. Çivilenmişti. Onun yerine kapıyı açıp dışarı çıktım. Ateş yakıp ısındım ve karnımı doyurdum. O sırada hava iyice karardı. Bir ara cami tarafından bir ses gelmeye başladı: «Huhuhuuuu. Huhuhuuuu.» Demek baykuşlar vardı. Issızlığın tümlenmesi için bir kurtların uluması eksikti. Kendi kendime:

«Hadi Georgi, içeri git de erkenden yat. Yarın ne ile karşılaşacağın belirsiz.»

Ateşi söndürüp odaya girdim, neyin nerede olduğunu görmek için kibriti yakıp baktım. Kapıya kaim bir odun dayadım. Süt kabını masanın üzerine koydum. Üstünü örtecek bir şey bulamayınca, imamın kitabım koyup soyunmadan yattım. Yalnız kasketimi ve kemerimi çıkardım. Tabancamı da yastığımın altına soktum.

Rahatlamıştım, yavaş yavaş uykuya daldım. Ne kadar uyumuşum söyleyemem, ama uyku sırasında bir şeyin yırtıldığı duydum. Bir kitap yırtılıyordu. İrkildim, ama kıpırdamadım. Önce «Belki bir faredir» diye düşündüm. İyice kulak verdim. Fare değildi. Kitap sayfa sayfa yırtılıyordu. Tabancamı almak için davrandım. Tahtalar gıcırdadı, süt kabı takırtıyla yuvarlandı. Sonra ortalığa ölüm sessizliği çöktü. Yalnız bir nefes sesi işitiliyordu. Aklımdan acaba benim nefes alışlarım karşı duvara çarpıp yankılanıyor mu? diye düşündüm. Solumamı kestim. O, nefes almayı sürdürüyordu. Ha şimdi görelim seni. Tüylerimin diken diken olduğunu hissettim. Tabancamı bulup tetiğe parmağımı koydum. O zaman biraz kendimi toparladım. İnsansa tepelerim onu dedim. Ama o anda pencerelerin çivilenmiş olduğunu, kapının arkasına da koca bir odun koyduğumu hatırladım. Odaya sinek bile giremezdi. Ya yatağımın altına biri girip benim uyumamı beklediyse?

O zaman haykırdun:

«Kimıldama sakın. Ateş ederim.»

Yataktan ne zaman doğrulmuş, ne zaman ateş etmişim, bilmiyorum. Üç el ateş ettikten sonra yalınayak yatağın üstüne dikilmiş durduğumu anladım. Diz göktüm, el yordamıyla kibriti dizlerime sıkıştırıp yaktım. Öteki elimde tabancam. Kibriti kaldırıp baktım, kapı kapalıydı. Pencereye baktım, o da... İçerde kimse yoktu. Yalnız süt bakırı ve kitap yere yuvarlanmıştı.

Kibrit sonuna kadar yandı. Çevreyi gözden geçirdim, inanamıyordum, içerde kimse yoktu. İçim den kalkıp dışarıya çıkmak geldi ama kendimi o derece halsiz duyuyordum ki... Sanki biri ellerimi ve ayaklarımı kesmişti.

Kalbim pat pat patlayacak sanki. Sırtım buz gibi, ayaklarım da donuyor. Yattım. Ölüm korkusuna düşmek, demek böyle oluyordu. Şu anda karşıma Ali Bekir çıksa boynuna sarılır, yanaklarını şapur şapur ö perdim. Beni öldürecek mi, kesecek mi düşünmezdim. Ama Ali Bekir'in gölgesi bile yoktu. Tam bu sırada sandalye yeniden gıcırdadı, sanki üzerine bir şey oturdu. Ayakları eşit olmadığı için döşeme de sallanıyordu. Bazen bir yana bazen öte yana. Bağırayım dedim, boğazım taşlaşmış, ne ses ne bir şey çıktı. Acaba düş mü görüyordum. Ama düş belli olur, ben ise yüzümün bile terlediğini duyuyordum. O anda aklımdan neler geçirdiğimi soracaksın. Neler geçmedi ki. Ruhlar, şeytanlar vebaşlıcası ölümün beni yatakta sermeye uğraştığıydı. Bir parçacık cesaretim kaldıysa, o da, tabancamdaki üç mermiden geliyordu. Her ne kadar böyle anlarda mermilerin bir yararı olmadığı bir liyorduydum da bu bana biraz güç veriyordu.

Sandalyenin ne kadar sallandığını söyleyemem, ama durdu. Aynı anda da tabaklıktaki tabaklar langur lungur devrildiler. Bundan o kadar korkmuşum ki tabancamdaki üç mermi de kendiliğinden ateş aldı. Patlamadan sonra derin bir sessizlik ve o sessizliğin içinde bir şeyin şapırtısını duydum. Bir ara deliriyorum sandım. Seslerin kafamın içinden gelip gelmediğini anlamak için kulaklarımı tıkadım. Şıpırtı durdu. Demek ki ses sahiciydi. Belirli, anlaşılmaz, ama korkunç bir sestti. Tabancayı bırakıp iki elimle örtüye yapıştım. Gözlerimi kapadım, top gibi kıvrıldım. Feci sonumu ne duyayım ne de görevim istiyordum.

Böyle örtülere sarılmış durumda ne kadar kaldığımı söyleyemem. Bana bir yüzyıl kadar uzun geldi.

Çevrenizde anlayamadığınız hisirttilerin olması ne demek bilir misiniz? Ben bir ayı ile boğulmuşum, kolumu ısırılmıştı. İşte izi. Bir tüfekte karnıma ateş etmişlerdi.—Bir serseriye zabıt tutmuşum, o da yırtmamı istiyordu—. Savaş sırasında patlamamış bir bombayı geriye atmıştım da gene de korkudan titremiştim diyemem. Burada ise Tanrı tamğımdır, korkudan öldüm sanki. Hiç duydunuz mu bilmem bu duyguyu. Sanki soğuyup kaskatı kesiliyorsun. Son;

her şeyin sonu gelip çatmıştı.

İşte tam o sırada horoz öttü. Hocanın horozu muydu, yoksa köyden birinin horozu muydu bilmem. Uzaktan, yerin altından gelir gibi işitiliyordu. O zaman yavaş yavaş kendimi buldum. Hâlâ kıpırdamadan ortalığın aydınlanmasını bekliyordum. İlk horozdan sonra, İkincisi, üçüncüsü öttü. Alt tarafı horoz sesiydi, ama benim yaralı kalbime merhem gibi geliyordu.

Horozlar sanki hava aydınlanıncaya kadar yarıştılar. Yavaşça kafamı saran örtüleri açtım. İlk gördüğüm şey raftaki tabakların gerçekten dökülmüş olduklarıydı. Yataktan biraz doğruldum; yerde bir yığın buğday gördüm. Gözlerime inanamadım. Kapı kilitli ve dayalı, pencereler çiviliydi. Masanın yüksekliği kadar yer buğdayla dolmuştu. Avuçladım. Gerçekten buğdaydı. Çevrem aydınlanmıştı; her şey açıkça görüşüyordu.

Yataktan zar zor doğruldum. Birden gözüme bir ley çarptı. İlerde masanın ardında, devrilmiş süt bakırının yanında köpek gibi bir şey oturmuş yalanıyor, bana bakıyordu. Bir iki dakika baktıktan sonra bir porsuk olduğunu anladım. Çömelmış, süttten bembeyaz olmuş bıyıklarım yalarken bir yandan da bana bakıyordu. Tanrı cezasını versin, demek sandalyeyi sallayanda, tabakları deviren de oydu. Birden tepem attı, Kapıya dayadığım odunu kaptım ve gebertmek için salladım. Başına geleceği anladığı için masanın yanından sıyrılıp yatağın altına kaçtı. Yatağın altım aradım ama duvardaki delikten sallanan kuyruğundan başka bir şey göremedim. Sopa elimde dışarıya fırladım. Kapıda bir elinde yüzülmüş bir kuzu, öteki elinde tahta bir kap olan imamla karşılaştım. Gülümsüyordu.

«Elinde sopa nereye böyle?»

«Porsuk... geberteceğim onu.»

İmam kolumu tuttu, «Dur, yapma. Bu hayvan mescidin sahibi. Hem de kıdemli sahibinden de eski... Her gece deliğinden eve girer. Bu oda benim kadar onun da. Her akşam içmesi için süt koyarım. Gel gör ki dün gece bir kabahat işledim, sana haber vermeyi unuttum. Sana korkmaman için söylemem gerekiydi. Kusura bakma.»

Sopayı imamın kafasına indiresim geldi. Ama kendimi güçlükte tuttum.

«Porsuğu anladık. Ev sahibiymiş. Ama bu buğdaylar nerden geldi?»

Kapıyı açıp içerde tepeleme yığılı buğdayları gösterdim.

«Vah, vah, vah!» İmam hayıflanıyordu, «Bu iş nasıl oldu ki?»

«Bunu sen bana söyle,» dedim. «Çünkü bu porsukla sen mescidin sahibisiniz. Nasıl oldu bu iş?»

İmam buğday yığınının içine elini daldırdı:

«Bu benim çavdar, buğdayla karışık.»

«Çavdarın neredeydi?»

«Tavan arasında.»

Yukarıya baktım. Tavan tahtadandı. Yarma çam kütüklerinin üzerine tahtalar çakılmış, üstleri de kireçle badanalanmıştı. Bir de küçücük bir delik görülüyordu. Ancak parmak girecek kadar küçük bir delik. Rasgele ateş ederken mermilerden birinin tavanı deldiğini, o delikleri de imamın çavdarının aşağıya su gibi aktığını anladım...

Beni deli eden hışıltı işte buydu.

Her şey geçti, o zaman kendimi çok bitkin hissettim. Derenin yanındaki söğütlerin altına oturup üç saat kımıldamadan kaldım. İçim bulanıyor, ağzım kuruyup acılaşıyordu. Dudaklarım çatlamış, sanki bir yara varmış gibi kan akmaya başlamıştı. İmam öleceğim diye korktu. Soğuk su ile yüzümü yıkadı, pelin içirdi, kendi dininden içimi serinleten dualar okudu. Güçlükle toparlandım. Ama aşağı yukarı daha bir buçuk ay kadar kendimi ağır bir hastalıktan yeni kalkmış insanlar gibi hissediyordum. Uykularımda sayıkladım, zaman zaman kendi kendime konuştuğum, delireceğimi sandığım anlar oldu. Tanrıya şükürler olsun her şey geçti. Yalnız bir şey kaldı: Horoz. Artık horozlar benim için Tanrı olmuşlardı. Bir yığın horoz aldım, onlara en iyi şekilde bakıyor, kimseye elletmiyordum. Sanki horozlar ötmese, onlar olmazsa bana sabah gelmeyecek gibi bir duyguya kapılıyordum. Hâlâ da öyleyimdir.

Komşularım çok kere:

«Bu kadar çok horozu napacaksın?» diye sorarlar. Hep aynı cevabı veririm:

«Ötmeleri için. Siz horoz sesinin ne kadar tatlı olduğunu bilmezsiniz. Onların sesi kanaryanın sesi ile bile ölçülemez.»

«Horoz ötüşünde olağanüstü ne gibi bir şey buluyorsun?» diye şaşarlar.

Onlara:

«Hiç ölü bir Pomak sizin yüzünüze üfledi mi?» diyesorarım. «Üflemedi değil mi? Öyleyse Karakuz'a gidin de üflesin. Horoz ötüşü üzerinde ondan sonra konuşalım. Bir şeyin anlaşılması için görülüp duyulması gerekir.»

Ya kardeşim böyle işte. Söz gelişi, ekşi, yüzü gülmez diye bildiğin bir adamla karşılaşıyorsun. Bakıyorsun adam gülüyor, mutlu. Gözlerinin içinde bir parlaklık var. Sırıtmaktan ağzı yarılacak.

«Ne o, piyangodan para mı kazandın?» diyorsun.

«Yok öyle bir şey,» diyor. «Yalnız özgürlüğümü kazandım. Geçenlerde balıkçıların kontrolcüsü ile kavga edip dövüştüm. Beni beş gün için hapse tıktılar. Şimdi salıverildikten sonra özgürlüğün ne demek olduğunu anlıyorum. —Tanrıya şükürler olsun— şimdi istediğim yere gidebiliyorum.»

Demek adam orayı burayı aramış, sonunda en büyük balığın yattığı yeri bulmuş. Elinde balık yok, yok olmasına ama, en büyük balığın ne olduğunu anlamış da onu yakalamadan elinde tutmuş.

Benim horozlar da böyle işte. Tanrı onları korusun ve çoğaltsın. Horozlar öttükçe karanlığı itiyor ve baykuşları susturuyorlar. Onlar «kukuriku» dedi mi korkacak bir şey yok. O zaman bil ki yüzde yüz güneş doğacak, ortalık aydınlanacak. Yaşamak başlayacak. Bak sana bir şey söyleyeyim: Gündüz yaşamaktan güzel bir şey yok.

Ha, aradığımız ormancının başına gelen neymiş biliyor musun? Dul bir kadını kaçırmış, ağabeyleri de onları aradıkları için bir kulübeye kapanmış ve balayı sürmeye başlamış. Hayvanoğlu hayvan...

ORMANDAKİ RUH

Bu sıralarda ormancı olmak da ne ki. Ne kasket var ne tüfek. Beyaz gömleği geçir sırtına, atla kamyonete istediğin yere git. Nereye gidersen git, güneş batmadan geri dönersin. Gider gelirsin, gider gelirsin. Ama orman kesilip bitti mi geri dönmez.

Ormana da ormancı gerek. Ormancı Metü Delikadirov gibisi... Hani şu ta yukarda görülen yeşil tepe var ya, işte ona, onun adı verilmiştir. «Metü'nün tepesi» derler oraya. Çünkü onun gizlendiği yer orasıydı. Bakın dinleyin de size bu Metü'nün kim olduğunu anlatayım. Bu Metü, iki sene için bizim kralımız, komiserimiz, hatta Tanrımız olmuştu.

O sıralar burada ne şose, nede yol vardı. Eğri bir patika köyden bayıra kıvrılır, oradan da yılda dört gün panayır kurulan kente kadar uzanırdı. Buradan gelmeye kalkana Tanrı güç versin. Koyunları saymak için bir vergici çıkmaya kalkışmıştı da hayvaniyle birlikte Kartal taşından aşağıdaki dereye kadar uçmuştu.

Onu bizimkilerin ittiği söylendi, işin aslı da hiç bir zaman anlaşılamadı. Benim gibi birçoğu, çocuğun cesedini aramak için dereye inmişti, parçasını bulamadık. Kartallar taşmıştı. O zaman çok kartal vardı... Sadece kartal mı, her şey vardı. Koyun vardı, keçi vardı; hepsinin ötesinde orman vardı. Orman sımsıkı idi. Kesim yeri, mesim yeri yoktu... İçinde yürürken sağdan soldan kütürtüler duyulurdu: Urup, hrup. ,vnia insan neyin hruplayıp ezildiğini göremezdi. İşte bu dedemiz hatta dedelerimizin dedesi olan orman böyleydi. Ne orman mühendisi, ne ormancı görmemişti.

Bunlarda geldi ama sonradan... İlk kez orman mühendisi, Petrovden günü geldi. Dün gibi hatırlıyorum. Mühendisin şerefine oğlak çevirmek istediler. Petrovden günü, oğlaklar irileşmiş ve sertleşmişlerdi; mühendise göre değildi. Onun için beni Borovo' ya çobanlardan körpe bir oğlak almak için gönderdiler. Onu Metü'nün yerinde pişirdiler. Metü pişirdi. Köyde en iyi çevirici oydu. Orman mühendisi ufak tefek, kuru yüzlü, tavuskuşu kuyruğundan tüyü olan yeşil şapkalı bir adamdı. Bir şeyler yedi, ama yemesi çocuk yiyişi gibiydi. Sonra da ağalarla, kimi ormancı yapalım diye düşünmeye koyuldular. Şunu mu, bunu mu, onu mu? Mühendis gözlerini Metü'ye dikmişti:

«Neden bunu yapmayalım?» dedi. «Hem çevirme yapmayı da biliyor.»

Ağalar da:

«Olur,» dediler. «Onun zaten bir ayağı sakat, ne kazmaya, ne sürmeye yarıyor. Hiç değilse bir gediği tıkasın.»

O zaman mühendis, Metü'ye:

«Artık bu ormanın sahibi sensin,» dedi. «Onu iyi dinle ve iyi koru, tüketmelerine bırakma.» j

Sonra da çantasından yeşil bir kasket çıkarıp başına geçirdi. Kasket biraz küçük geldi, ağalar orasmdan burasından bastırdılar, oldu. Güzel bir kasketti, siyah güneşliği ve sarı sirmaları vardı. Bu sarı sirmalar sanki bir işaret değil de büyüydü. Hemen erkeklerin de kadınların da ilgisini çekti. Ya Metü'yü hiç sorma. Bir yılanın eski derisinden sıyrılışını görmüşsen, tam işte öyle oldu. Sarıyı attı, cepkeni giydi, adam boyunda bir silâh sırtladı. Ayaklarına dolakları sardı. Sana bir şey söyleyeyim mi; o andan sonra, topallaması da geçti; doğru dürüst yürümeye başladı. Birtakım insanlar vardır, başlarına resmî kasket geçirdiler mi gözlerini kan bürür. Metü asla öyle olmadı. Gözleri tertemiz kaldı. Yalnız arasıra, kanlı göz görmeden düzelmeyecekler için değışirdi.

Bazen;

«Abe Senyo» diye seslenirdi. «Bu oduncağızları nereden toplamışsın ?»

Senyo, kandırmaya çalışırdı;

«Korudan be Ahmet ağa. Tarlamızın yanındaki korudan.»

«Ne gezer sizin tarlanızda bu renk odun bre. Bunlar İlcedenbe babamoğlu. Ben odunlarımı bilmez miyim? Ver bakalım şimdi baltanı, ben senin kel kafana...»

Ağaçları sanki kendi renklendirmiş, kendi elçeğiziyle yetiştirmiş gibi tanıyordu. Yaşların kesilmesine izin vermezdi. Ama ev yapmak için ya da direk değıştirmek için ağaca gereğın olursa ona yalvarmana hiç gerek yoktu o seni bulurdu:

«Abe Sulyo» —diyelim ki Sulyo'ya seslendi—. «Bu çürümüş direkleri değiştirmeyecek misin?»

Sulyo da cevabını verirdi:

«Bir kolayım düşünmek gerekir.»

«Doğru, başka yolu yok. Bak (ilanca yere git orada rüzgârın yıktığı bir çanı var. Hem onu kurtar acı çekmesin, hem evini destekle.»

Bakın çobanlara karşı hiç de öyle değildi. Onlar, eskiden beri ağaçların taze kabuklarını hayvanlara yedirmeye, karakaçanlar da yemeye alışmışlardı. Metü, onların hakkından geldi. Çobanlar tetikte durmaya alıştırmıştı. Yoksa koca tüfeğin dipçığı enselerinde olurdu. Bir keresinde bir çobanı, ormanı lutuşturduğu için, yanan kısmın korları üzerinde bir baştan öbür başa yalınayak yürütmüştü.

O zamandan sonra, kimse ormanda ateş yakmaya cesaret edemedi...

Onun için çok dolaşiyor, denilemezdi. Ama kendine göre usulleri vardı. Sabahları köy içinde oraya buraya uğrar, çevreyi bir kolaçan ederdi. Ondan sonra silâhını omzuna vurur, çil tepenin yolunu tutardı. Orada eskiden kalmış klarnete benzer bir top vardı. Top bozması derlerdi ona. İçine bir kabak dolusu barut sıkıştırılıp üstüne eski paçavralar basılır ve kavla tutuşturulurdu. Bir patırtılı topçağızdı ki, sorma gitsin. «Trrayyy» diye ses çıkardı mı çamlar sallanır, gürültüsü tepeden tepeye uzanır, vadiden vadiye yuvarlanır; ta bir derede kayboluncaya dek sürer dururdu. Ondan sonra Metü doğrulup haykırırdı:

«Nereye bre. Heeeeeey, nereye ananızın... bre.»

Sesi duyuldu mu. çobanlar hemen sürülerini toplar, çalıkların arasına saklanır, akşama kadar da başlarını çıkarmazlardı. Ormanda oduncu bu sesi duydu mu, hangi ağaca göz koyduysa bırakır, koruya kaçar.

İşler tıkırında gidiyordu. Metü, insanları ormanda usulüne göre yönetiyor, su akıyor ve orman genişliyordu. Bir snası geldi aşağıdan şose geçirdiler. «Geçirsinler» dedik. Daha iyi, rahat yürünür hiç olmazsa. Oysa birader, aşağıdan yukarıya doğru, kolay geliniyormuş. Tahsildarlar geldi, hacizciler geldi, jandarmalar geldi. Nerde ne var saydılar. Keçileri, koyunları, tavukları, hatta çamları saymaya koyuldular. İster inan ister inanma, saydılar; birtakım boyalar sürdüler, birtakım damgalar koydular; ve defolup gittiler... Birileri defolup gitti, ardından başkaları geldi: tacirler. Çok değillerdi ama bir teki yetti de arttı bile. Baltacıları, bıçakçıları getirdi. Onları ikiye ayırdı. Birileri derede bıçkıhane kurdu, ötekiler ormana daldı. Ve kalın ağaçları kesmeye koyuldular. Sen bilesin, kesim alanları belirlenmişti. Ama tüccar «ileri» demiş ve baltacılar da saldırmıştı. Metü, yukarıda top patlatırken onlar aşağıda en iyi alanları

çıplaklaştırmaya girişti.

Metü, aşağıya indi, ne var ki artık gecikmişti. Çamlar üstüste yığılıyordu. Üç yüz yıllık çamların yere devrilişlerinde toprak canlıymış gibi sarsılıyordu.

Metü tüccarı görünce kükredi:

«Basın burdan!» dedi. «Güneş batana kadar buradan toz olacaksınız.»

Çatıştılar. Tüccar onu amir ve komiserle tehdit etti, Metü aldırış bile etmedi. İşi durdurmak zorunda kaldılar. Tüccar iki gün kadar ortadan kayboldu. Sonra yanında çizmeli, kolları sırmalı bir çavuşla döndü. Bir kızgındı ki sorma gitsin. Sanki kuru tezeğe deyse, tezek alev alacak. Metü'yü belediyeye çağırdılar. Çavuş cebinden bir kâğıt çıkarıp Metü'nün gözlerine doğru salladı:

«Eğitimin olmadığından işine son verildi.»

Metü. adama iyice sokulduktan sonra sordu:

«Sen kimsin?»

«Ben çavuşum he.»

«Benim çavuşlarla alışverişim yok,» dedi Metü. «Bu kasketi başıma orman mühendisi geçirdi. Ancak o geri alabilir.»

Belediyeciler karışmaya kalktı, kim dinler. Ormancılar birken iki oldu. Bir bıçkıcı tüccarla fiskos ederken öteki merakla ne olacak diye bekliyordu Belediyecilerde şaşırıp kaldılar. Tüccarın kodamanlardan tanıdıkları varmış, ona dokunmaya cesaret edemiyorlardı. Metü'nün ise koca bir tüfeği var.

Bir gün iki gün geçti. Üçüncü gün tüccarın baltaları yeniden çalışmaya koyuldu. Başladı mı yıkılmaya o yıllanmış çamlar: Hras, hras... Yuvalar, kuşlar. tüyler, çalılıklar; her şey darmadağın oldu. Anlattıklarına göre çamlar yıkılırken Metü karşı çalılıkların içine saklanmış, hem onları gözler hem de diş bilermiş. Gece olup da karanlık basınca baltacılar uykuya yatmış, o sırada yukardan bir ses yükselmiş:

«Eeeeey, insaulaaaar. Ormanı kesmeyin felâkete uğrayacaksınız.»

Birkaç kez yinelenmiş. Birileri «Adam sen de» demişler. Bir kısmı ise bunun ruh olduğunu iddia etmiş. İkinci gece sesleniş yinelenmiş:

«Ormanı kesmeyin. Felâkete uğrayacaksınız.»

Bazı işçiler korkmuş, «Gidelim buradan,» demiş. «Burası yaşanacak yer değil.» Peruşahlı bir Pomak ise, «Korktunuz ulan,» demiş. «Gerekirse, burada silâhınız da var gücünüz de.»

Adam, tam «silâh» demiş ki, işte sana silâh, patlayıvermiş, kimse de nereden

geldiğini anlamamış ve çavuşun atım devirivermiş. O sırmalıyı bir titreme almış ki akşama kalmadan tüyüp gitmiş. Tüccarın bir ağacın altında hamağı varmış. Bir silâh daha, ipler kopmuş, kodaman yere yuvarlanmış.

Tüccarın şapkası bir de baktık ki belediyeye doğru belirdi. İçerde bir kıyamettir koptu. Bekçiler ormana doğru koşuştular, silâh atanı bulmaya çalıştılar. Bu, bir çuval saman içinde iğne aramaya benziyordu.

Tüccar, belediyede geceledi. O gece yarısı yukarki mağaradan aynı sesleniş duyuldu:

«Ormanı biçmeyin, yoksa sonu kötü olacak!»

Ertesi gece bıçkılıhaneye tutuştu. Alevler nah göğe kadar yükseldi. Yangını söndürmek için bayram davulu çıkarılıp çalındı, kimse gelmedi. Söndürme işinde oduncular yalnız çalıştı, onlar da isteksizdi.

Tüccar katırına binip gitti. Ardından oduncular. Çamlar yığılı kaldı ve iş biraz yatıştı. O sıralarda memleketi ürkütmek için telefon melefona yoktu. Sadece Metü, topunu patlatıyor, su akıyor, orman hışırdıyordu... uzun sürmedi.

Bir gece iki jandarma geldi, muhtarı kaldırıp doğruca Metü'nün evine gönderdiler. Anasıyla otururdu. Evlenmiş, ama karısı ölünce, bir daha da evlenmemişti. Muhtar Metü'ye seslenince o dışarı çıkmış, jandarmalar da yakalamış. Görenler söyledi: Başında kasketiyle belediyeye götürerek bodruma indirmişler. Orada yer misin, yemez misin dayak. İllâ isterlermiş ki Metü, bıçkılıhaneyi yaktığını itiraf etsin. Vurmuşlar, tekmelemişler, kaynar suyla haşlamış, ateşle dağlamışlar; çenesini çözememişler. Sabahleyin de elini bağlayıp kente doğru yola koyulmuşlar. Üçü art arda yürüdüklerinden Metü'ünün bağlarını dişleyip kopardığını görmemişler. Bir me>e dalı kopardığı gibi, kafaları budur deyip patlatmış; ellerinden tüfeklerini, mermilerin i aldıkdan sonra ayaklarından donlarını çıkarıp atmış. Belediyeye iki tüfekle dönmüş. Biri bir omzunda, öteki diğer omzunda. Bodruma inmiş, kasketini almış, sonra ağalara seslenmiş:

«Bundan böyle ya kuzu kuzu durursunuz, ya da tüm köyü ateşe veririm. Ormanın bir tek sahibi var. O da benim.»

Güzel ama anlaşılın başka bir sahibi de varmış ki atlı jandarmalar gönderdi. Takım mı birlik mi; söyleyemem sana. Metü geldiklerini anlayınca, eski topu gerekli olan yere yerleştirmiş, içini demir parçaları ile doldurup sıkıladıktan sonra jandarmalara seslenmiş:

«Jandarmalar, geri dönün, yoksa cephaneyi yersiniz.»

Askerler duraklamış. Kumandanları küfredip ileriye yürümüş. O zaman Metü, topu ateşlemiş. Atlar ve jandarmalar birbiri üstüne yığılmışlar. Ondandan sonra ne jandarma ne haciz memuru gelmeyi gözüne kestiremedi. Tüm yaz boyu Metü,

ormanı korudu. Çobanlar koyunlarını topluyor, sular akıyor, orman hışırdıyordu. Rüzgâr yanan bıçkıhanenin küllerini savurdu, izi bile kalmadı. Metü, artık evde yatmıyor, tüfeği elinden eksik olmuyordu. Bir eliyle yiyip içerse öteki eli tüfeğinin tetiğinde duruyordu. Eve, belediyeye girmiyor; insanlara yaklaşıyordu. Derelerden geçmiyordu... Kurt gibi kaygılı olmuştu.

Bir ara imam Sabri haber getirdi (Başmaklı'ya panayıra gitmişti). Metü gidip maaşını almalıymış.

Amirler toplanıp kimin haklı, kimin haksız olduğunu araştırmışlar. Metü'nün haklı olduğunu anlayınca onu yükseltmeye karar vermişler; bunu da imama söylemişler.

Metü buna inanır mıydı, inanmaz mıydı bilmiyorum. Tüfeğini elinden bırakmıyordu. Camiye bile onunla gidiyordu. Her cuma köy halkı camiye toplanır ibadet eder, hocayı dinler, ondan sonra söğüdün altında muhabbet etmek için halka olurlardı. Âdet böyleydi. Kahveler pişer, leblebi şekerleri satılır, pazar gibi bir şey olurdu. O zaman sinema minema yoktu, keyif kahvede yapılırdı. Bir kahve keyif için içilirdi. İki kahve ağalıktı. Ama üç kahve içmek ya da ısmarlamak için ya imam, ya hacı, ya da Metü olman gerekirdi. Benim gibi çocuklar kahveleri sayar, ya da babalarımız birkaç kuruş vermişse, leblebi şekeri alırdık.

O korkunç olay, bir bağ bozumu sırasında, cuma günü oldu. Hatırlıyorum; ortada üzüm vardı. İmam Sabri, bir yerden bir sepet üzüm getirmişti, ondan aklımda kalmış. Metü, kısır ineğini getirip kesmişti. Bir inek ki safi yağ. Söğüde asmış, kesip kesip satıyor. Ceketini çıkarıp ağaca ardmış, kasketini yanlamış. Bir elinde bıçağını tutuyordu. Tüfeğini dizlerine dayamıştı... Onu o sırada çok yakından görmüştüm. Sarışın, orta boylu, güçlü bir adamdı. Keskin bakışları vardı. Gözlerini ha sana dikmiş, ha seni yere çivilemiş, aynı şey. Erkekler bu bakışlardan basbayağı ürker, kadınlar ise can atarlardı. Hele imam Sabri' ninki, onun için yanıyordu. Bu mesele yaşıma göre değil, ama kendi kendime hep sormuşumdur. İmam Sabri'nin karısının bu tutkusu olmasaydı Metü'nün başına bu iş gelecek iniydi? Her neyse uzatmayayım. Bir ara Metü, eti kesmek için bıçağını kaldırmıştı ki yolda iki kişi görüldü. İki atlıydı. Kasketli ve pirinç düğmeliydiler. Metü, bıçağı bırakıp tüfeğine yapıştı. Beş on adım geriye çekilip bir duvara yapıştı. Yere oturdu, tüfeğini dizlerinin üstüne koydu, ciga ra sarmaya başladı. Hem sarıyor, hem de gelenleri gözlüyordu. Onlar da onu görüp atlarını durdurdular ve indiler. Tüfekleri arkalarında asılıydı. Yaklaştılar. Biri gülümsedi ve sordu:

«Delikadirov kimdir burda?»

Metü doğruldu:

«Delikadirov benim.»

İmam Sabri, onları görünce karşılamaya koştı:

«Hoşgeldiniz, hoşgeldiniz.» Sonra dönüp ağalara seslendi: «Cepelare'den mültezimleri tanımıyor musunuz? Arkadaşlarımız.» Sonra yine onlara döndü: «Sizi buralara hangi yeller attı böyle?»

Gene biri konuştu:

«Hayırlı bir iş için geldik.» dedi. «Bizim için hayırlı değil, başkası için. Delikadirov'a, kıdemli başçavuş atanmasını getiriyoruz.»

Hem böyle söyledi, hem de cebinden yazılı bir kâğıt çıkardı. Metü'ye yaklaştı. Öteki daha geride kaldı.

Metü'ye selâm verdi:

«Kıdemli çavuş bey. Atanmanız kutlu olsun. Bundan böyle ta Rojen'a kadar tüm orman senin buyruğunda, yine kutlu olsun derim.»

Metü, kâğıdı alıp gözünün ucuyla baktı. Bir yandan da mültezimleri kaçırmıyordu. Kâğıda bir iyice baktıktan sonra imama seslendi:

«Hoca be. Gel de, şu mühürlerin ne olduğuna bir bak.»

«Devlet mühürleri,» dedi Hoca, «yalan yok.» Ve okumak için eğildi. Aynı anda öteki mültezim atım bağlamak üzere söğüdün yanma gitti. Atı bağladı, tüfeği indirdi. Bir kadın haykırdı:

. «Kaç Ahmet, seni vuracaklar!»

Haykırıyla beraber atı bağlayan da ateş etti. Mehtü bağırdı, bir sıçramayla duvarı aşip evin bahçesine atladı. İcracılar yere yatıp ateş etmeye başladılar. Kadınlarla çocuklar çil yavrusu gibi dağıldı. Ağalar camiye doluştu. Ortada bir tek canlı kalmadı. İcracılar ateş ettiler, ettiler, durdular yeniden ateş ettiler. Sonra durup haykırdılar:

«Teslim ol eşkıya, teslim ol!»

Bahçe tarafından ne bir gürültü ne bir ses gelmiyordu. Ötekiler dışarda bekledi. Bir saat iki saat geçti. Sonunda köylüleri çağırdılar.

«Siz,» dediler, «önden yürüyeceksiniz. Bizde arkanızdan geleceğiz. Bu haini avluda yakalayacağız.»

Kimse gitmek istemiyordu, ama ne yapacaksın. Senin de kaburgalarına namluyu dayarlarsa, yürümek ne söz, koşarsın bile.

Kapıyı açtılar, çıt yok... Bakındılar. Avluda da çıt yok. Aramaya koyuldular. Samanlığı didik didik ettiler. Boşuna, kimseler yok. Yalnız, Metü'nün atladığı yerde, duvarın dibinde nah, şöyle bir kan birikintisi. Ev öyle bir yerdeydi ki bir

kedi bile çıkmak istese görünürdü. Metü'ye ne oldu, kimse bir şey öğrenemedi. Ne o gün, ne de ondan sonra. Sanki yer yarıldı da Metü'yü yuttu.

Aradan epey zaman geçtikten sonra her şeyin nasıl olduğu anlaşıldı. Ama ne yararı var? Oradaki konuşmalar, emir, ferman her şey jandarmaların uydurmasıymış. Bunu sonra, köylünün zorlaması)le, İmam Sabri itiraf etti. Tuzağı o da bilirmiş.

Sabri'nin karısı buna dayanamayıp delirdi.

İmam Sabri de köyde barmamayıp sınırı geçti. Bir daha ne göründü, ne de hakkında bir şey duyuldu.

Bir süre sonra her şey eski durumuna döndü.

Metü kayboldu, onun ardından da yavaş yavaş orman... Yaktılar onu. Saldırdılar. Kestiler, biçtiler, otlak yaptılar. Ağaç be ağaç yok ettiler. Ta ki şu gördüğün tepeler ortaya çıkıncaya dek. Yalnız en tepede dikenliklerle kayalıkların ardında bir parçacık yer kaldı. Karanlık gecelerde oradan hep sesler duyulur:

«Eeeey, İnsanlaaaaar! Ormana kıymayın. Sonra felâkete uğrarsınız!»

Metü mü haykırır, yoksa ruhu mu haykırır. Bu, aga Haşan Meşov'un bileceği iş değil. Karanlık ve sessizlik bastırdı mı seslenir:

«Eeeeey insanlar, ormanı kesmeyin »

TREN DÜDÜĞÜ

Bir kovuk yaşantımı söndürecekti. Sözünü ettiğim, doğduğum köydeki yok olasıca bir mağaradır. O günlerde, yani çocukluğumda, bu kovuğun çevresinde sık sık öküzleri otlatır, ben de merakla çevresinde dolanır dururdum. Yaşlılar, içerde eski haydutların sakladığı silâhların olduğunu söylerlerdi. Ben tüfek meraklısı bir çocuktum, mağaraya girip bir tane almaya karar verdim. Kovuğun içi çok dar çıktı. Geri dönmeye kalktığım sırada giysim bir yerlere takıldı, karanlıkta kısılıp kaldım. Ne ileri ne geri kıpır danamıyordum. Haykırıyordum. Ama böylesine تنها: in geçmez, cin uğramaz yerde beni kim duyardı ki?

Deliğe sıkışmış durumda ta sabahtan akşama dek kaldım. Ancak mağaranın kapısına astığım ekmek torbamdan benim orada olduğumu anlayan öteki çobanlar adamları çağırmış. Onlar da içeri uzanıp a yaklarıma ip bağladıktan sonra, beni, korkudan ve soğuktan dilim tutulmuş bir durumda çekip çıkardılar. O günden bu yana, karanlık ve sıkışıklıktan doğan korku duygusu, tüm yaşantım boyunca beni izledi durdu. Buna ister «fobi» diye ad tak, ister manyaklık de — nasıl istersen öyle—, ama işte benim zayıf yanımda bu: Sıkışıklık ve karanlık.

Aksilik bu ya, tüm yaşantım da hep karanlık ve darlık içinde geçti: Koğuştan koğuşa, hücreden hücreye... Daha on altı yaşındayken «Kini kimin sırtından yaşar» adlı broşürü ezbere biliyor ve Arapovski manastırında çalışan işçilerin karsısında okuyordum. Bunu manastırın başpapazına söylemişler. Ne olduğunu anlamadan kendimi iki buçuk metre yerin altındaki bir bodrumda buldum. İyi ki küçük bir penceresi vardı ve yalnız gökyüzü görünüyordu. Beni de kurtaran bu oldu.

Su borusu işçilerinin grevi sırasında da, beni Naydenov'la birlikte yakalayıp baruthaneye kapadılar. Baruthane de kayalıklara oyulmuş bir mağraydı; yalnızca kalın bir kapısı vardı. Karanlık ve dardı ama, Naydenov'la birlikte olduğum için büyük korku duymadım. Bu hapiste dayak yoktu. Canımızı sessizce çıkarıyorlardı. Şirketin bekçisi kimsenin olmadığı sırada gelip kapının altından, içeriye tutuşturulmuş çıra atmaya âdet edinmişti... Baruthanede ise yirmi sandık barut vardı. Naydenov'la birlikte, havaya uçmamak için bu çıraları çıplak ayaklarımızla söndürüyorduk.

Bu aptal herif yaşantımızla oyuncak gibi oynuyordu ama, bunun korkusu darlık ve karanlık korkusu kadar feci değildi. Ayaklarımız yanıklardan ötürü su kabarcıklarıyla doldu, gene de propagandacıları ele vermedik.

Dokuzuncu alaydayken, üsteğmen beni kaputumun altında «İşçi gazetesi» sakladığım için yakaladı, bu gazetenin kışlaya hangi yoldan geldiğini söyletmeye çalıştı. Kılıcının küt tarafı ve kamçıyla dayak yedim. Ama susmayı sürdürüyordum. O zaman kızıp gazeteyi atkı gibi boynuma sardıktan sonra tutuşturdu da, yine söylemedim. İşte bak, İşçi gazetesinin boynumdaki işareti şu...

Bu durum karşısında Gagov (üsteğmenin adı Gagov'du) kudurdu, beni erzak deposuna götürmelerini buyurdu. Orada Filibe fuarından kalma, i çine bir adam girecek kadar büyük, kapaklı bir fıçı vardı. İşte bu beni bitirdi. Gazeteyi subay adayı Kristo Kristev'den aldığımı itiraf ettim. Onun rütbesini çavuşluğa indirdiler, bana da bölüğün önünde yirmi beş sopa attılar.

Bu olanlar on sekizin ağustos ayındaydı. Gerçi Balkan Savaşı daha başlamamıştı ama eli kulağında olduğu söyleniyordu. Ben de sabırsızlıkla savaşın çıkmasını bekliyordum, ilk atışlar başlar başlamaz takım kumandanını vurmaya kesinlikle karar vermiştim. Ama savaşın başlamasından kısa bir süre önce bu hayvan herifi başka yere naklettiler, ben de gizli planımı uygulayamadım. Eğer, bu Gagov'un yaşantımda ne denli bir rol oynayacağını bilseydim, onu yer altında da olsa bulur; vururdum. On bir yıl sonra bir kez daha karşılaşacağımızı; onun da, benim anamı ağlatacağını nerden bilebilirdim.

On ikinci yılda bizim ilçede sosyalistler parmakla gösterilecek kadar azdı. Ama savaştan sonra bitler bizi yemeğe başlayınca parti güç kazandı. Yirmi üçteki ayaklanma sırasında, il örgütü yetmiş altı silâh çıkardı —iki makineli tüfek,

yedi saplı bomba, tüfekler ve baltalar— . Dört gün kenti elimizde tuttuk, sonra topçular gelince çekildik. Dağda, dağıldık ve eridik. En yüreklilerinden yirmi kişilik bir grup kaldık, savaşı bir ceza çetesi olarak sürdürmeyi düşünüyorduk.

O zaman tuz yokluğunun ne demek olduğunu anladım. On gün kadar yeşil mısırla idare ettik, gelgelelim tuzsuzluk bizi bitirdi. Kızgın taşlara işiyor, sonra da yalıyorduk. Hiç olmazsa bu yolla bir az tuz almaya çalışıyorduk, ama idrardaki tuzda sanki yok olmuştu, yani işemek de bizi kurtarmadı. O zaman benim başka bir çeteciyle bizim köye inip tuz getirmem kararlaştırıldı. Gerçi ben kente yerleşmiştim ama, köyde, bana tuz verecek kadar yakınlarım vardı. Aksilik bu ya pusuya düşürüldük, bomba atıp arkadaşımı öldürdüler, beni de sersemletip tutukladılar. Kendimi Filibe'de, «Taş kapı»da buluverdim.

İçerde yüzlerce tıklımış adam vardı; benim gibi ilçe delegeleri ile daha ilginç kuşlar için özel hücreler açtılar. Hemen aynı gece sorguya çektiler. Kapısında bir askerin nöbet beklediği bir odaya götürüldüm. İçerde bir subay birtakım kâğıtları karıştırıyor; yüzünü kaldırmıyordu. Yalnız kulakları meydandaydı. Eğik kepçe gibi kulakları vardı. Sanki kesilmiş de sonra yeniden yapıştırılmış sanırdın, içleri de siyah kıllarla kaplıydı. Tanıdım: Gagov'du. Bir süre sonra başını kaldırıp dikkatle bana baktı. Ondan sonra sandalyesinden kalkıp, daha yakından görmek için yanıma geldi.

«Abe sen misin?» dedi. «Hani şu fıçıda anıran, bizim dokuzuncu alaydan olan herif?»

İnkâr etmem yersizdi. Doğruladım.

Oturmamı söyledi, sigara ikram etti.

«Senden bir tek şey istiyorum,» dedi. «Sizin haydutların bulunduğu yeri kesinlikle anlatacaksın. Eski dostlar olarak kolayca anlaşacağımızı umuyorum.»

Yalan söylemeye, gevelemeye çalıştım, ama hainler kaç kişi olduğumuzu, nereden nereye gittiğimizi söylemişlerdi.

Gagov, beni tehdit etti:

«Doğruyu söyle, yoksa seni Taun ve çar adına söylüyorum ki bir fıçıya tıkar, boğarım.»

Boğsaldı iyiydi ya, o, zayıf yanıma anlamıştı, beni fıçıya tıktı. Hatırlamıyorum, üç mü, yoksa dört gün mü ne kaldım. Saçlarım döküldü, korku beni öyle bitirmişti ki, sonunda nöbetçiye teğmene istediğini yapacağımı bildirmesini söyledim.

Harekâtın tüm ayrıntılarını, teğmenin kendisi hazırladı. Yamaçta yanımda hiç kimse yokmuş gibi ellerim serbestçe yürüyecektim, ayaklarımda ise, ses çıkarmamaları için üstlerine pamuk sarılı kelepçeler olacaktı. Öyle ki,

yürüyecek, ama kaçmak için koşamayacaktım. Bu sırada, bizim kampa doğru iki sıra asker yürüyerek arkadaşlarımı kıskaç içine alacaklardı. Teğmen, arkadaşlarımın belki de kampı bırakıp gittiklerini düşündüğünden, beni onları tuzağa düşürmek için av gibi kullanmak istiyordu. Çünkü arkadaşlarımın beni beklediklerini umut ediyordu. Yakalanmamdan sonra durumun öğrenilmemesi için köyün kumandanı dağa giden tüm yolları kesmişti. Bunun dışında, ölen arkadaşımın elbiselerini giymiş olan bir çavuş yanımda yürüyecekti. Plana göre ben topallayarak yürüyecek, güya o da, bana destek olacaktı. Böylelikle hem ayaklarımın kelepçeli oluşu anlaşılmayacak; hem de işaret vermeye kalkıştığım an, teğmenin buyruğu gereğince beni vuracaktı.

Teğmen yalnız bir şeyi bilemiyordu. Köye gitmek üzere ayrılırken ertesi akşama kadar dönmezsek bir şeyler olduğunu anlayıp, ona göre savunma düzeni alacaklardı. Bu durumda arkadaşlarımın orayı bırakıp çekildiklerini düşündüğümünden, kamp kurduğumuz ağılın bulunduğu yere hiç çekinmeden ve vicdan azabı duymadan yürüdüm.

Ben başka türlü düşünmüştüm, iş başka türlü oldu.

Çavuşla birlikte yürüyor ve ağıla doğru yaklaşıyorduk. Ağaçlar sık olduğundan bir şey göremiyordum ama, burnuma sert bir yanık kokusu geldi. Kokladım, ütülenmiş deri kokuyordu. Önceleri bir dana yemiş, derisini de çarık yapmak üzere saklamıştık. Sonraları hiç bir şeyimiz kalmayıp da açlık başlayınca bu deriyi pişirip yemeye başlamıştık. Demek bizimkiler oradaydı, pişirdikleri deriyi yiyorlardı. Birden, olacakları düşününce ürperdim ve haykırmaya başladım:

«Kaçın, asker sarıyor sizi. Kaçın!»

Çavuşun bana ateş edeceğini biliyordum, ama içim öyle titremiştiki hiç bir şeyi ayırt etmeden haykırmıştım. Teğmenin her ne olursa olsun beni sağ olarak korumaları gerektiği yolunda gizli bir buyruk verdiğiinden haberim de yoktu. İşte bu nedenle çavuş bana ateş edeceği yerde üzerime atılarak ağızımı kapadı. Debelendiğim için yere yıkıldık, yuvarlanmaya başladık. Ben bağkırmaya devam ediyordum. Bu, daha çok avazım çıktığı kadar bir haykırmaydı. Bunun üzerine çavuş tabancasını çıkarıp susturmak için kafama vurmayı denedi. Elimle itince tabanca patladı. O zaman çavuş boğazıma sarılıp sıkılmaya başladı, sonunda gözlerimin önüne bir kara sis indi, kendimi kaybettim.

«Taşkapı»da ayıldım. Son derece kızan Gagov, beni diri diri gömmek, kurşuna dizmek, derimi yüzmek istedi... Çünkü çete sıyrılıp kaçmış, hatta Sırbistan'a bile geçmişti. Sonunda beni kurşuna dizmek için duvara dayadılar; başkaları da vardı. Tüfekler takırdadı, ama bölükteki iyi askerler, canlı hedefe ateş etmek istememişlerdi. Böylece kendimi birkaç vücudun altında buldum. Yalnız bacağımda bir çizik vardı. Ölmüş gibi yaptım. Bizi Meriç nehrine döktükleri zaman da, yavaş yavaş yüzerek bir bahçeye çıktım, kurtulmuştum.

Fırtına geçince yaşantımı yasalara uydurdum. Sağlığım öylesine bozulmuştu ki otuz üç yılında gizli örgüt için beni aradıklarında kabul etmedim.

Arkadaşlar:

«Nasıl olur da reddedersin, sen savaşı bir kişisin?» diye isyan ettiler.

«Doğru,» dedim. «Ben inanmış bir kişiyim, ruhumla da barsaklarımla da inanmış bir kişi... Ama ben özürlü bir kişiyim: Fobim var, gözlerim trahomlu, elli iki kiloya inmişim ve vücudumun her yeri yirmi üçte sakatlanmış durumda. Yarın beni gene karakolda mengeneyle sıkıştıracaklar, bir de bakmışsınız hepimizi ele vermişim.»

Anlayış gösterecekleri yerde beni «Teslimci» ilân ettiler.

Kırk üçte partizanlara un veriyordum. Dokuz eylülünden sonra herkesle birlikte ben de ayak vurdum, bu «Teslimci» adı benimle kaldı gitti.

Geçen hafta torunum okuldan ağlayarak geldi:

«Dede, senin teslimci olduğunu söylüyorlar, doğru mu?»

«Neden be çocuğum, kim söylüyor?»

O zaman çocuk anlattı. Piyonerlerin şehirdeki antifaşislerle yaptıkları bir toplantıda biri kahramanlıklarını anlatırken, otuz üç yılında bükülüp teslimciliğe gedenlerin arasında benim de adımlı saymış.

Torunumun yanında babası da ürperdi.

«Öyle bir zamandayız ki senin teslimciliğinden, ben de, çocuklarım da zarar göreceğiz.»

«Neden? Ben size ne çektirmişim?»

Bunun üzerine saymaya, eskilerden bahsetmeye başlamaz ırı? Eğer ben aktif savaşı olsaymışım, o şimdi depo şefi değil de müdür olacakmış, büyük oğlu askere gideceği yerde üniversitede okuyacakmış.

«Diplomasına yedi tane orta doldurduysa bunun suçu kimde?»

Ben böyle söylüyorum ama kim dinler. O tutturmuş bir kez, tüm beni suçlamakta:

«Eğer seni aktif bilselerdi, ben müdür, oğlum da üniversitede olurdu.»

Dünden beri bir başka suçum daha var: Karısını üçüncü derecedeki bir ortaokuldan beşinci derece dekine nakletmişler. Aktif olsaymışım ona dokunamazlarmış. Ben de, yanımdan geçerken neden oflayıp pufladığını merak ediyordum. İşte nedeni buymuş.

Birkaç gün önce damatla da çatıştık. Pikap şoförlüğü yapıyor, iyi de para kazanıyor. Ama duymuş ki «Uluslararası ulaşım»da çalışan arkadaşları dışardan Mercedes'ler getirmişler. Bana, onu Uluslararası ulaşım aktarma ettirecek kodamanlardan tanıdıklarım olup olmadığını sordu.

«Öldüler.» dedim. «Benim eylül arkadaşlarım yok.»

«Yazık, sen de kendini antifaşist sayıyorsun. Böyle basit bir işi halledemedikten sonra...»

164

Hafakanlarım tuttu, sözünü ekşi salatalık gibi kestim.

«Seni Mercedes sırasına koyamadığım için anti faşistliğime yazık değil. Ben, sen Mercedes getiresin, ya da kodaman arkam olsun diye değil, parazitler olmasın diye savaştım.»

O zaman, damat baklayı ağzından çıkardı:

«Savaştım diyorsun, aslında kaçmışsın, bu yüzden de şimdi abuk sabuk konuşuyorsun. «Ben Mercedesler için savaşmamışım filan... Aslında sana kimse aldıriş etmiyor da ondan.»

«Hadi,» dedim. «Defol burdan. Çevreme hep kimin sırtına dayanayım diye aranan raşitikler toplanmışsınız.»

Onların yüzünden karıyla da kapıştım.

«Bu acı sözlerinle çevrendeki herkesi kırıp kendinden uzaklaştırıyorsun» dedi. Sonra da öğüt vermeye kalktı: «Sus, aldıriş etme daha iyi. Hem onların derdi başlarından aşmış.»

Karıya:

«Neymiş başlarından aşan dert?» diye sordum. «Biri Mercedes sevdasında, öteki müdürlük. Eski Trabant arabayla şehirde bir tek o kaldığı için utanıyor muş. Çok isterdim, çok değil, iki aylığına bizim ırgatlık zamanlarımıza dönsünler de Manalkooğluna kazma sallasınlar, o da gelip elindeki şemsiye ile kazdıkları yerleri saysın... Bizim yaptığımız gibi, bir kışı çıplak odada odunsuz geçirsinler. Ceplerinde sağlık raporuna pul almak için beş kuruşları olmasın. Bunları yaşasınlar da, başlarından aşacak dertleri o zaman görsünler.»

Hepsinin ağzının payını verdim ama tansiyonumu da yirmi ikiye çıkardım. Başladı kulaklarımda bir tren düdüğü ölmeye. Geçen yıldan beri durmadan çalıyor.

Kocakarıya:

«Tamamdır, artık yola çıkıyorum,» dedim.

«Tamam olan ne? Nereye gidiş?»

«Öteki dünyaya. Sen benim cenaze gömleğimi hazırla.»

Meraklandı:

«Doktor çağırayım da senin şu tansiyonunu indirsin.»

«İndirmesine gerek yok. Bırak çıksın da. gideyim.»

Gözlerini kocaman kocaman açtı:

«Nedenmiş o?»

«Çünkü parti beni affetti, kırmızı kartımı bana bıraktı ama, faal olmadığım için bizimkiler beni affetmeyecek. Bundan böyle suçum azalmayıp tam aksine artacak. Sülâlemiz çoğalıyor, onlar arttıkça benim suçlar da büyüyecek. Biri müdür olmak isteyecek, öteki diplomat, üçüncüsü dış ticaret diye tutturacak.

Ya o zaman gözlerine nasıl bakacağım? Nereye saklanacağım?»

Karı:

«Kendini perişan etme,» diyor. «Böyle şeyleri düşünmeyiver.»

«Ya neyi düşünecekmişim?»

«Geçmişteki güzel şeyleri düşün, neden yalnız şimdikileri düşünecekmişsin?»

Doktor ona da bu öğüdü vermiş ki bana aynı reçeteyi sunuyordu zavallı. Beni düşünüyordu demek, hatırını kırmadım.

«Pekâlâ!» dedim. «Güzel şeyler konuşalım. Nereden başlayalım?»

«Çocukluktan...»

Çocukluğumun nesini hatırlayayım. Beni ısırın bitleri mi; Nikolov'un meyhanesindeki iki yıllık hizmetkârlığı mı, yoksa iki sene süren Krumova'daki ırgatlığımı mı? Bir yıl Kozlukta, iki yıl da Kozonovo' da Georgi Slavoda için çalışmıştık. Üç ırgattık; bizi sadece soğan ekmekle beslediği için grev yapmıştık. «Torbadaki soğan domuz yağı ile değişsin, pazarları çalışılmasın,» diye pankart taşımıştık. Bir hafta sürdü bu. Tam harman zamanıydı, isteklerimizi ister istemez kabul etti. O yıllardan güzel olan yalnızca bu. Sonra, ırgat Dimitir'i, bağ kazarken kazmayı başıma patlatması için kandırdı. Ancak o yürekliliğini kaybetmemek için acele edince, kazmayı başıma indirecekken omzuma vurdu da kurtuldum... Sağ kaldık da ne oldu? Kozonovo papazı beni elinde kama kovaladı. Sebep de neymiş? Benim gibi Allahsızlar yüzünden dolu yaşıyormuş, kuraklık oluyormuş.

Karı:

«Bunları da bırak.» dedi. «Daha ilerikleri konuşalım.»

«Hangi konuları?»

«Senin için ilginç olanları.»

«Eh o halde makinelerden söz edelim. Makineler işleri yapmaya başlayınca insanlar ne olacak? İnsan, emekle gelişerek insan olmuştur. Yaptığı makine onun sadece bedenî emeğinin değil, aklî emeğinin de yerini alıyor. Tümünü değilse de çoğunluğunun... Emeksiz insan ne yapacak? Neyle geçinecek?»

İnsanlar daha iyi daha rahat insanlar mı olacak?

Kocakarıyla, şimdi bu soruna takıldık. Ben uzun konuşamıyorum. O yüzden bir süre durup dinleniyor, sonra yine başlıyoruz. O kurnaz, âdetimi bildiği için de her zaman karsımda oluyor. Bazen Lenin ve Lunçarski'den pasajlar söylediğim zaman, formda olması için kütüphaneye gidip kitaplar karıktırıyor, «İlim ve teknik» adlı kitabı okuyor. Tüm yabası benim sözlerime karşı pasajlar bulup tartışmayı ayakta tutmak. Yaptıkları hep beni aile sorunlarını düşünmekten uzak tutmak için. Böylece kişisel dertlerimden uzak kalarak birkay ay, ya da yıl daha nefes almamı sağlamaya çalışıyor.

Sevgili kocakarıcık. Eğer hâlâ bir kimse bir şey için yaşamaya değerse, bu, onun güzelliğine olan inançtır. O da kendisini bana bağlamış. İnsanın insancıl olması bakımından son derece güzel bir örnek. Ama ne yazık ki eski kuşaktan. Şimdi böyleleri var mı?...

Onun çabaları ve komşumuzun yaptığı güzel yoğurtlar sayesinde galiba tansiyonum düştü. Lokomotif düdüğü yine duyuluyor, ama artık öyle eskisi gibi güçlü, kapının önünde ötermiş gibi değil, sanki bayırın ötelerinde bir yerde. Belki de bir istasyona gelmiş... Anlaşılan, kocakarıyla olan tartışmamızın bitmesini bekliyor...

DÜĞÜN

«Meşe» dediler mi, sanki yüreğime çuvaldızlar batar, ama bu lakap için kimsenin günahı yok, suçun tümü benim.

Tüm sorun kızdan doğdu. Adı Hatçe'ydi. Alaca Süleyman'ın kızı... Evinin çitleri bizim kulübelerin karşısındaydı. Tarlaları ile ağılları ise bayırda. Li kav'da, o sıralarda herkes bir bayırı almış, yaşantısını öyle sürdürüyordu. Yalnız, cuma günleri ile bayramlarda ihtiyarlar köye, camiye iner, öteki zamanlarını yukarda geçirirdi. Orada dünyaya gelir, orada evlenir, orada doğururlardı; kısacası her şey orada olurdu.

Doğumun nasıl olduğunu bilmiyorum, ama evlenme zordu. Evlenmeye

niyetlendin mi, bir evin çevresinde değil çitlerin kenarında dolaşmak zorundaydım Çitler ise kaleden beter! Herkesin elinde bir tüfek, kurt gibi azgın on beş yirmi köpek, kuş uçurtmuyor... Eee, oğlan kızın yanına nasıl gitsin... Kız görmek istedin mi bir hafta çevreyi kollamak gerek, sonra, kızı mı yoksa babasını mı göreceğin de belli değil.

Üstelik Hatçe'nin babası deliydi de. Alacalı bir ata binerdi. Bu nedenle ona «Alacalı» derlerdi. Atın üzengileri piriçtendi. Gemi sedef düğmeli, yelesi ise toka doluydu. Alaca Süleyman'ın giysisinde öyle çok kaytan vardı ki, birbirine eklesen tüm çiti dolaşırdı. Yüzü hep asık, kaşları hep çatık gezerdi.

Az konudur, sözlerin üstüne basa basa la! ederdi. Sanırdın kelime) i liraya satıyor. Kı/ı Hatçe ise bir türkü tutturdu mu tüm canlılar mest olurdu.

Bu ses benim de yüreğime imledi, ben zavallı bekâr: «İ>te,» dedim, «benim eşim bu olacak.» Gel gelelim, bunu ona nasıl söylemeli?

Bayram yerine gelse kolay, ama babası oraya da bırakmıyor. O zaman yitin çevresinde dolaşmaya başladım. Yukarıya doğru gittikçe yükselen bir tepe sanki şekerden yapılmış gibi beni çekiyordu. Çünkü Hatçe zaman zaman keçileriyle oraya çıkardı. Ben de karşı tümseğe çıkarak taş yuvarlar, ağaç devirir, ya da şarkı söylerdim. Belki âşık olduğumu anlar diye umut ediyordum.

Çok taş yuvarladım, çok ağaç devirdim, çok şarkı söyledim; sonunda bir gün bana başörtüsünü salladığım gördüm. Aynı gece bizim yaşlı pehlivanın hanımına gittim. Kocakarı, köpek ve insanlar için merhem yapıp satardı. Herkes onu tanır, gelince geri çevirmezlerdi.

«Haydi bakalım.» dedim. «Alaca'nın Hatçe'ye git de benim bekâr yarama merhem olup olmayacağım sor. Eğer merhemi bulup getirirsen boyanacak kilimlerin boyası benden.»

Kadın — anlayışlı kadın — çarığımın neresinin sıkıldığını anladı da, devresi gün kalkıp doğru Hatçe'nin yanına gitti.

«Hasan'cığın selâmı var» demiş. «Seni, kendisine karı etmek sevdasında.»

Hatçe de;

«Benim de ona karşı meylim var, çok da güzel kaval çalıyor, dinliyorum,» demiş. «Ancak bil ki babam öğrenirse beni oğlak gibi keser. Onun için kimseye tek söz söylemek yok.»

Yaşlı kadın bu haberi getirince yüreğim öyle oynadı ki, gökyüzü çan olsun ben de tokmak olup çalayım; onun güzel ismini dağa taş, ormana, bayıra duyuruncaya dek vurup durayım istedim. Gök çan olmayınca, çanları keçilere takıp sürdüm bayıra, ta Hatçe, peştemalını çıkarıp sallayınca dek koşturdum durdum. Bu ilk buluşmamızdı. Bunu ikileyip, üçleyinceye dek otlar kurudu,

ağaçlar sarardı, dağlar alacalandı, sonbahar oldu. Ekinler biçilmiş, harman dövülmüş; nişanlarla düğünlerin mevsimi gelmişti. Annemle babam benim güneşimin nerden doğduğunu anlamışlardı ama ses çıkarmıyorlardı.

Yalnız bir kez babam:

«Çanlarını o kadar çok oynatma babamoğlu!» dedi. «Senin tepeye bir başkası da nişan almış.»

Aptallaştım da, babamın bu sözleri karşısında bir şey sormadım. Yine yaşlı Pehlivanın karısını Hatçe'nin yanına saldım. Ancak bu kez o merhem değil zehirle döndü.

«Hasancık, peştemalımı bir sopaya bağlayıp salladığımı görünce dereye insin de beni beklesin. Yanında bıçağıyla tüfeği de olsun.»

Dedikleri yalnız buymuş.

Akşama, gerisi de anlaşıldı. Fıçıcılar mahallesindeki davulcular inip Likavitsa'ya gittiler. Onları Deli Memetçağırılmış. Davulcularda, «Yarın akşam Alaca'nın bayırında çalacağız» diye öğünmüşler. İş anlaşıldı. Deli Memet, oğlu İbrahim'e Hatçe'yi almak istermiş.

Bu haber boğazımı tıkadı. Bir başkası olsa kolay, ya samanlığım yakar ya bir şey yapar korkutursun, ama bu deli Memet! Hem de başıbozukları batağa NÜrCip yağmalar yoneteu Deli Memet. Hem varlıklı hem de eli kanlı; canlı her şey ondan korkup titrer. Hatçe'yi yalnız Tanrı alabilir elinden.

Bu katran karanlığın iyinde hat if de olsa benim için bir ışık parlıyordu; İlatye'ün beni dereye bekleyeceği sözü. Doğruyu söylemek gerekirse ne geleceğine nede peştemalını sallayacağına inanıyordum.

Devresi akşam tüfeği alıp Alaca bayırının karşısındaki Kartal tepesine çıktım. Bir ara kulağıma sesler geldi: Dunun, dumm, dummm, dummm. İki davul vuruyor; bir sürü düğüncü de Alacalara doğru yürüyordu. Kalabalık yukarı tırmanırken davul vuruyor, benimse şakaklarım sanki patlayacak gibi zonk luyordu. Alaca'nın, atına binip onları karşılamaya çıktığım gördüm. Tabanca attı, aşağıdakiler de on tane patlatıp ona karşılık verdiler, öyle ki tüm bayır dumanlandı. Duman savrulunca baktım, Hatçe tümseğe çıkmış, bir sopaya bağladığı peştemalım sallamakta. Demek Tanrı beni de görmüştü. Hatçe'nin konuklar gelmeden dereye ineceğini sanmıştım. Ama o hesabını yapmış: Erken çıkarsa Deli Memet'in adamları ona yetişebilirlerdi. Havanın yüzü kararıp herkes iyice sarhoş olunca kaçacaktı.

Öyle de olmuş. Düğüncüler yerleşmiş, yemişler, içmişler ta geceyarısı oluncaya dek. O zaman Hatçe, anasına:

«Sen yorgunluktan bittin anacığım,» demiş. «Çuvalı ver de Biço'ya otu ben

götüreyim.»

Çuvalı alıp evden çıkmış. Çıkış, o çıkış. Ardından araması için ağabeyi Rasim'i göndermişler, ama yalnız boş çuvalı bulmuş. Ana bayılmış, deli Alaca, büsbütün delirmiş, düğüncüler ise kudurmuşlar. Silâhlıklarını takmış, tüfeklerini sırtlamış, atlarına atlayıp ormana aramaya çıkmışlar.

Bunlar olup dururken, ben de derede bekliyordum. Üç yüz metreden ayak seslerini duydum. Gelir gelmez:

«Beni gözünün kestiği yere götür,» dedi.

Elini tuttum, yola koyulduk. Yukarıya mağrala ra gidip her şey durulduktan birkaç hafta sonra ortaya çıkacak yerde, ben sersem, Kruşovo patikasına saptım. Doğru bizim mahalleye.

Mahallenin yakınlarında gün ağardı. O zaman da Hatçe'yi ilk kez gördüm: Düzgün bembeyaz dişleri vardı, dudakları ise sanki ahududu ile beslenmişti; tertemizdi. Bu tazeciğe o zaman dokunmaya cesaret edemedim. «Daha vakit var» diye düşünüyordum. Oysa zamanımız sayılıymış, ne bileyim.

Erken erken evdeydik. Mahalle toplandı. Yakınlarım gibi yabancılar da sevindi. Böyle soylu birinin kızını Kruşova'ya. gelin getirmem hepsini memnun etmişti.

Babam:

«Çabuk biri gidip hocayı getirsin, şunların nikâhlarını hemen kıyalım,» dedi. «Çünkü o babayığitler nerdeyse damlar.»

Babayığitler ise, Hatçe'nin kaybolduğu yerin çevresinde gezeleyip dolaşmış, bir şey bulamayınca dönmüşler. Alaca, kızının nasıl olup da kaybolduğunun şaşkınlığı içinde, bir ara akıllarına gelmiş, seslenerek aramaya koyulmuşlar. Alaca'nın sesini duyduk:

«Eeeeey, Kruşovlular, duyuyor musunuz bre? Kulübelerinizde bizim kızımız var mı bre?»

«Vaar, var!» diye cevap verdi babam. «Ama artık sizin değil bizim kızımız... Bizim!»

«Bizim!» deyince, karşıda bir sessizlik oldu, sonra bir uğultu koptu, sanki üçyüz kurt birden uluyordu. Andından, Deli Memet'in atlıları bizim mahalleye yollandılar.

Peki şimdi ne olacak? Gerçi düğün var, ama hoca meydanda yok. Bizim düğüncüler, ana tarafından, baba yanından kuzenlerle yeğenler, başlangıçta kızdılar, küfrettiler, ama Deli Memet'in adamları yaklaşınca sessizleşip yok oldular.

Deli Memet'in adamları bıçaklarını dişleriyle sıkmış, tüfekleri ellerinde geliyordu. Çevremde yalnız birkaç kişi kalmıştı, onlar da bana:

«Haşan bak,» dediler, «bunlar bizi süpürgeyle süpürür gibi siler giderler. Onun için vakit varken toz olalım.»

Babam da seslendi:

«Ben seni koruyamam oğul. İki fişeğim var. Bu katillerin ise torbalar dolusu.»

Az sonra kaldırımları tuttular, atların topurtuları geliyor, tüfekler atılıyordu. Deli Memet'in sesi duyuldu:

«Verin çirayı tutuşturalım... Analarını...»

Çevremde tek canlı kalmamıştı. Arka kapıyı açtım. Hayda bayıra.

Yukarı çıktığımda Hatçe gelmemiş, aşağıda kalmıştı. Avlu Deli Memet'in adamlarıyla doluydu. Benimse dönmeye gücüm yoktu.

Babası haykırıyordu:

«Şıfıntı, burada ne arıyorsun?»

«Ne aradıysam buldum babacığım.»

Babası avludan soruyor, kızı çardaktan cevap veriyordu:

Alaca:

«Çıkdışarı!» diye haykırdı. «Yoksa kafanı oğlak gibi keserim.»

Hatçe'nin karşılığı kesindi:

«Baba, ben buradan sağ çıkmam.»

Deli Memet sordu:

«Kiminle kaçtın mari kız?»

«Benimle Memet ağa.» Bir erkek sesi çardaktan karşılık vererek dışarıya fırladı. Kim olsa dersiniz? Babamın erkek kardeşi Selim.

Bu adam ne nişanlanmış ne de evlenmişti, sağ eli sakattı, ne eker ne de biçerdi. Evde oturur, soframızda beslenirdi. Çocuklara ok yapar, onlarla oynar, yaban domuzlarına karşı tarlayı beklerdi. Çiçek bozuğu bir yüzü, kazma dişleri vardı. Bu yüzden kimse ondan böyle bir davranış beklemezdi.

«Ben kaçırdım Memet ağa.» Selim yineledi. Sol elinde tuttuğu tabancasını kaldırıp Deli Memet'e seslendi:

«Deli Memet. Benim bir tabancam var. İçinde de tek bir mermi... Eğer burda Hatçe için benden başka kahraman varsa çıksın ortaya. Birbirimize nişan

alalım, kim sağ kalırsa, Hatçe onun olacak.»

Deli Memet'in adamları haykırıştılar. Deli Memet de sordu:

«İlk kez kim ateş edecek?»

Bizimki cevabı yüreklice yapıştırdı:

«Sizinki ateş etsin.»

«İbrahim,» dedi Deli Memet oğluna, «Bunun kanını iç de gidelim.»

Düzlükte çekilip İbrahim'i ortada bıraktılar. O da tüfeğini gözden geçirdi, kaldırıp nişan aldı. Selim, erkekçe parmaklığa yaslanmış gülümsüyordu. Gözlerinin içine bakıp konuştu:

«Nişan al be İbrahim Delimemetov, iyi nişan al, eğer beni sağ bırakırsan anandan emdiğin sütü burnundan getireceğim.»

Yavaş konuşuyor; çevre tüm sessizleştiğinden her hecesi tek tek duyuluyordu. Yavaş konuşuyor, ama sözleri insanı ürpertiyordu...

İbrahim'in tüfeği patladı, avlu dumanlandı... Dumanlar dağılınca, Selim'i gördüm: Erkekçe, dimdik. sapasağlam...

O zaman Deli Memet'in kopili, atı çevirip kaçmaya koyuldu. Korkmuştu. Babası kızıp ardından haykırmaya başladı:

«Dur ulan, karısını s...'in dur be!»

İbrahim dörtnala gidiyordu. Yeleği sanki uçurtma. Deli Memet ardından ateş etti de gene durmadı. Deli Memet, şöyle bir ardından baktıktan sonra dönüp yiğitçe konuştu:

«Benim tarhanacım böyle bir kıza lâyıık değil Selim ağa. Kız sana helâl olsun.»

Atları çevirip gittiler. Köylüler çalılıklardan fırladı, ben de eve döndüm. Hatçe, Selim'in yanında gözgöze bakışıyorlar.

Kız beni görünce:

«Hasancık» dedi. «Ben kalacağım. Ama Selimde.»

Selim'e saldırdım. Boğaz boğaza geldik; babam bizi ayırdı.

«Kız,» dedi, «hakkıyla Selim'in. O olmasaydı burada ne kız ne mahalle kalırdı...»

Oradakiler seslerini yükseltip babamı destekledi. Selim'le Hatçe'yi evlendirdiler.

Daha sana ne söyleyeyim. Anlatmasam daha iyi, ama sen, bu «Meşe» adının

nerden geldiğini soruyordun. Utancımdan meşeliklere kaçtım, birkaç ay ormanda gizlendim de «Meşe» lakabı ordan geldi.

Bir mağaraya tıklandım. Yapayalnızdım. Hangi taşa baksam kızın bakışları gözlerime takılıyor ve soruyordu:

«Hasancık be, neden kaçtın?»

Öbür yana dönüyorum. Hatçe: «Tavşan» diyor.

Gözlerimi sıkıyor, dışarıyı görmemeye çalışıyorum. Ama yüreğimde göz kapağı yok, her şey kafamın içinden geçiyor: Peştemal, karşılaşma, düğüncüler, şarkılar, her şey. Ve Selim'in elini tutan Hatçe... Bir yanımdan öbürüne dönüyorum. Arka üstü, yüzükoyun dönüyorum, ama içimdeki gözler kapanmıyor, içimin içindeki kulaklar tıkanmıyor.

Bir ara kendi kendime sordum: «Neden kendimi kahrediyor da, onları tepelemiyorum. Selim'i de Hatçe" yi de gebert, bitsin bu cehennem azabı.»

Hatçe'yi nasıl öldüreceğim, düşlerime girmeye başladı. Sağ elim tabancaya uzanırken, sol elim okşamak için gidiyor. Yüreğimin yarısı katı yarısı yumuşak. Kalbim duygusuzlaşsın diye, çığ tilki eti yedim, kartal tırnakları kaynattım, vahşi kedi kanı içtim, sonunda düşler kesildi. Bende kendi kendime: «Onları tepeleme zamanı geldi Haşan,» dedim.

Eve döndüğümde kimse bana bir şey sormadı, ben de onlara söylemedim.

Bıçağımı bilemeğe başladım. Hem biliyor, hem de nereye saplayacağımı düşünüyordum: Önce Selim' in sırlına mı, yoksa Hatçe'nin beyaz boğazına mı ?

Bu arada «Bre Haşan.» diyorum kendime, «Vakit varken onu biraz daha gözle, biraz daha sesini dinle.» Ve onu pencereden gözetlemeye başladım. Su almak için avluya çıkıyor. Kalçaları da nasıl gelişmiş. Ben onu ya pencereden ya çardaktan gözlerken kocası da kapıdan gözlüyor. Çeşmeyle kapı arasında kaybolmasın istiyor. Selim'e bakarken mavi gözlerini görüyorum. «Baksın bakalım.» diyorum. «Biraz daha görsün.»

Hatçe odaya dönünce şarkıya başlar, evde kimse yok, herkes tarlada. O söyler, Selim de ona uyar. Hem söyler, hem de güler, gece gündüz güler. Yalnız gece gülüşleri daha bir başka: Kıkırdıyordu. Selim bunu sakalıyla yaptırıyordu sanırım. Gülmeleri yükseldi mi, hemen örtbas ediyorlar, sonra, ses yine yükseliyor, yine alçalıyor, ta sabaha dek böyle sürüp gidiyor.

Ben odamda, onlar kendi odalarında sabahı buluyoruz. Duymamak için başımı sarıyor, kukuletamı boynuma kadar çekiyor, ne var ki seslerinden bir türlü kurtulamıyorum. Uyku ve yemek aklımın ucundan geçmiyor. Eridim, bittim. Öyle ki ayaklarımı zor sürüyorum.

Sonunda babam:

«Hasan'cığım,» dedi, «ölmeye niyetliysen, git mezarım kaz. Yok yaşamayı düşünüyorsan, şu sapanın ucunu yakala da tarlayı sürüp ekelim.»

Kendi kendime, «Yarın ne olursa olsun şu işi bitireceğim,» dedim.

Sabahleyin bizimkiler yamaca gittiler. Hatçe de suya çıktı. Selim kapının önüne oturmuş onu seyrediyor. Kamayı alıp arkasından yaklaştım. Başı çıplak, kulağının arkasına bir çiçek sokmuş. Çiğdem mi, katırtırnağı mı, gözlerimin önü dumanlı olduğundan anlayamadım. Kulağının arkasında iri bir et beni var, mısır tanesi kadar, aynı babamınki gibi... Selim'i değil babamı vuracağını sandım... Ve kamanın elimden nasıl düştüğünü anlayamadım. Selim döndü, kamayı alıp cebine indirdikten sonra sakin sakin konuştu: «Hasancık, dişi kartallar, canlı etle yakalanır, leşle değil. Haydi defol buradan.»

Gittim, bir daha da geri dönmedim. Türkiye'ye göçtüm, geri döndüm, iki üç kez evlendim, ama Selim' in sözlerinden kurtulamadım:

«Dişi kartallar canlı etle yakalanır, leşle değil!»

MERAK

Geçen gün, bahçede oturmuş sırtımı güneşliyordum. Baktım. Tekeze'de* çobanlık yapan Rasim'in oğlu Ömer geçiyor.

***Tekeze: Tarım kooperatifleri kelimelerinden doğmuş bir deyim.**

«Merhaba» dedi, başını salladı.

«Merhaba, merhaba... Ama neden başını salladın ?»

«Sallıyorum çünkü biz yukarda, ahırlarda, nereden yardımcı bulacağız diye düşünüp dururken sen burda oturmuş güneşlenip uyukluyorsun. Benimle yukarıya gel de yardım et, bir hayli zordayım. Hem gündelik alır, hem de sunî tohumlamayı görürsün.»

«Ne tohumlaması? Buğday mı, arpa mı?»

«Ne buğdayı be. Koyunları tohumluyoruz.»

Koyunları tohumluyorlarmış... Bu de yeni moda.

«Abe Ömer,» diye sordum. «Koçlarınız yok mu ki, koyunları tohumluyorsunuz?»

«E... Var da, yok da,» diye cevap verdi. «Gel de gör. Hem sana her gece

kurkmaç** kaynatırım.»

**** Kurkmaç: Balkan köylerinde çobanların sütle yaptıkları bir tür yemek.**

Ayağımı berkittiğimden beri dağa çıkmamış, bayağı özlemiştim. Hava da güzel mi güzel. Güneş insanı bir ısıtıyor ki. Neden Ömer'le ağıllara gitmeyeyim? Neden şöyle çevreyi bir seyretmeyeyim? Kocakarıya seslendim:

«Yağmurluğumu ver. Torbaya da ekmek koy.»

Ömer'in poturları bile sanki sevinçten güldü. Bir arkadaş bulmuştu. Yağmurluğumu, torbamı kaptı. Nerdeyse beni de sırtlayacaktı. Kocakarı önce surat astı, mantar toplayacağımı söyleyince gitmemi onayladı.

Sol sağ derken ağılların bulunduğu İğri tepeye ulaştık. İğri tepe iğriliğine iğri büğrü ama, kuytu olduğu için hem sıcak hem de çevre çok güzel gözüküyordu. Brehhh, breh. Karşıda ferace giymiş gibi çamlarla örtülü Perelitşa duruyor. Daha sağda Balkan tepeleri. Sanki altındaki toprak yığını yetmemiş de; anasını, babasını arar gibi gökyüzüne uzanmış Karlık tepe. Hemen yanlarında köpek dişi gibi sivrilmiş, kimi sarı, yeşil; kimi gölgelenmiş, kimi sipsivri, kimi yuvarlak dağlar. İnsan bakmaya doyamıyor.

Ömer seslendi:

«Kanyu amaca öyle aval aval bakma. Ortalık daha aydınlıkken biraz çalışalım, nerdeyse kararacak.»

Kulübeye girdik. İçersi bir oda gibi döşenmiş. Penceresi de var. Bir köşede soba duruyor, öte yanda şöyle kocaman, tüylü bir koç. Kanlı gözleriyle bana bakıyor, nerdeyse üzerime saldırıp, kıvrımlı boynuzlarını indirecek.

«Ömer,» dedim, «dikkat et.»

«Korkma,» diye karşılık verdi. «Şimdi kızgın o. Önceki günden beri ne koyun gördü ne de kuzu. Şimdi ona bir koyun verirse yatıştır. Sinirlenmez.» Sonra ekledi: «Dışardan beyaz bir koyun gelir. Karalardan hoşlanmaz... Rus Merinosu o. Anlaşılan orada sarışınlarla alışmış.»

Dışardan bir koyun sürükledim. Koç beni görünce birden başını kaldırdı. Sonra bir adım attı, sanki at gibi kişneyip yerinde yakıldı.

Ömer:

«Koyunu bırak.» dedi. «Ve kapının yanına git.»

Koyunu salıp kapının yanında durdum. Ama koç koyuna değil de bana bakıyordu.

«Utaniyor.» dedi Ömer. «Ama alışacak. Aslında tohumlamayı teknisyenin yaptırması gerekli. O burada olacağı yerde Laskova'ya bayan köv öğretmenin

yanma tyd. Tüm işi bana bıraktı. Şimdi biraz dur da bakalım. DŐneyim... Acaba ben koyunu mu tutayım yoksa koŐtan sunî tohumluk mu alayım.»

Ömer, konuşup dururken benim gözüm koŐta. KoÇ da koÇ hani. Topal ayakla gidip görmeye deŐer. Aslında kardeş, bu koÇ moŐ deŐil iki yüz kiloluk bir varil. DüŐünebiliyor musun? Tüm yn işinde. Tüyleri ta yere kadar uzanıyor. Öyle ki Şöyle bir davranınca sanki sıcak bir rzgr esiyor. Bizim koŐlar insana melek gibi bakar. Bunun gözleri, yarısına kadar beyaz bir perdeyle örtülmüŐ, öteki yarısı sana bakınca insanı sanki bıÇak gibi kesiyor. Boynuzlarından hiÇ söz etmeyeyim, sarık gibi kıvrılmış. Kendi kendime «Bu fırtına koyuncaŐıza bir dokunsa ezer be!» diyorum. Tanrı korusun, bir boynuzlamaya kalksa, koyunda kuyruk bile kalmaz.

Ben bunları düŐünürken, koÇ koyunun yanma gitti. Durdu... Burnunu uzattı. Sonra hafifŐe bir tak... Burun buruna... pt onu. Koyunda hiÇ bir davranış yok. OlduŐu yerde duruyor. KoÇ arkasına dolandı, kokladı. Memesi yerinde mi, onu denedi. Yine başına doŐru dönüp diliyle aŐzını yalamaya başladı, kulaklarına doŐru Çıktı sonra. Tam kulaklarına gelince koyun bir meledi ve yer deŐiŐtirdi.

Ömer'e seslendim:

«Koyunu tut, kaÇıyor.»

Ömer karşıladı:

«Sen korkma, kandırarak onu. Karı bu. Cilve yapmadan olur mu hiÇ?»

Sonra sordu:

«Sigaran var mı? Daha vakit ők. Bu Kafkas merinosları ők terbiyeli. Yalnız senden bir ricam var. EŐer kızgınlaŐıp da koyunun üzerine őkullanırsa sen koyunun kulaklarını tut da uslu dursun. Ben de arkasına aleti yerleŐtireceŐim. Böylece işin teknik yönünü tamamlamıŐ olurum. Daha zaman var, daha hora geÇmedi, ama hora bitince tetik ol.»

O hora deyinceye, koÇ yeri kazmak ister gibi ayaŐını vurmaya başladı... Boynuzunu, ayaŐını bir kez daha yere vurdu. Öteki ayaŐını topurdattı. Sonra başını dikip koştu. Yönlerini savura savura, Ő dört kez koyunun őkervesinde dolaştı. Durdu, ayaŐım gene yere vurdu... Cilve yapıyordu...

Aslında cilve miydi, yoksa koyuna gücünü gösterip onu ŐaŐırtmak mı istiyordu bilemem. Ama bir rzgr gibi, tüylerini savurarak koŐması, ayaklarını döŐemeye vurup kızması, homurdanması, aŐzından beyaz köpükler őkıkıp uŐuŐması; Şaşırıp seyredilecek Şeydi. Sonra nefes nefes gene koyunun aŐzını yaladı. Bu kez o da ona cevap verdi... O zaman koÇ, koyunu Şöyle bir kulaŐından kuyruŐuna dek sanki bir okŐadıktan sonra sarmaya başladı.

«Kulaklarını tut!» diye haykırdı Ömer.

«Sen tut,» dedim. «Kabı ben koyacağım.»

O koyunun kulaklarına yapıştı. Bense kabı tutup koyacağını yerde ona bir tekme savurdum. Merinos, koyunu Tanrının yasalarına göre sardı.

...Tüm bu okşamalardan sonra her şeyin boşa gitmesi bana çok çirkin görüldüğünden içim götürmemiştii.

Ömer başladı bağırmaya:

«Abe sen deli misin, ya da şakamı yapıyorsun? Böyle bir atlamayla bir değil elli koyunu tohumlayacaktı.»

«O,» dedim, «bir kez daha yapar bu işi.»

«Evet ama kızışması gerekli. Oysa bak, hava kararıyor.»

«Kızışır, kızışır. Sen kızışmazsın ama o kızışır.»

Kızdı mı Ömer sana.

«Ne demek istiyorsun? Açıkla bakalım.»

«Otur,» dedim, «gözlerini öyle ağırtma bana. Bir sigara yakayım da açıklayayım. Yalnız ara sıra koça bak.»

«Neden bakacakmışım. Yağmurdan sonra yağmurluk.»

«Tam bakılacak zaman şimdi. Söyle bakalım, ne yapıyor koç şimdi?»

«Koyunu yalıyor.»

«Gördün mü? Sen olsan çoktan horlamıştın bile. O ise iyi bir eş, teşekkür ediyor.»

Ömer güldü.

«Şuna bak, neler de düşünüyor.»

«Ya sen her gün koyun düğünlerini seyrederken bir şey anlamıyor musun?»

«Anlarım tabii,» dedi. «Anlamaz olur muyum?»

«Anlamışmış... Sen düşündünse yalnız odun gibi düşünmüşsündür... Kalk da işimizi görelim, akşam olacak. Önüne bakma da koçu seyret, bir şeyler öğren.»

Koyunu çıkarıp, başkasını getirdik. Bu koyunun bir gün içinde ikinci düğünü diye düşünüyordum. Bu kez işini daha çabuk görecek...

Oysa kardeş, aynı oyun, aynı okşamalar, ayrı sıçramalar...

İkinci, üçüncü, dördüncü düğünü de atlatıp elli değil beş yüz koyunluk tohum

topladık.

Ondan sora Ömer'e seslendim:

«Koça yiyecek ver de gidip yatalım.»

«Kurkmaç kaynatmayacak mıyız?»

«Kaynatmayacağız. Uyuyacağız.»

Koyunları yerleştirip yattık. Kulübe bana havasız geldiğinden, dışarda gök altında yatakları serdik... Bu gece, gökyüzü cam gibi. Bir kısım yıldızlar var, çiy de yunmuş yıkanmış gibi pırıl pırıl; ötekiler ise ürkek ürkek titreşiyor. Başkaları ise ciddî, davranışsız parıltılarıyle sanki insanın gözlerini oyup soruyor:

«Nasıl, Konyu amca nasıl?»

«İyidir...»

«İyidir iyi olmasına, ama daha iyi olabilirdi. Düşün bir kez.»

«Düşündüğüm yeter. Uyuyacağım.»

«Uyuyacaksın ama uyuyamıyorsun — en yüksek en parlak yıldız ta gözümün içine bakıyor—: vicdanın kurtlu senin. Kırk yıllık evlisin, karma hiç içtenlik gösterdin mi? Gösterdin mi, ha? Bir kez olsun onu okşamak için elini uzattın mı? Bir kez kulağına bir sevgi sözcüğü fısıldadın mı? Koçla koyun gibi...»

«Ömer...» dedim. «Kibrit versene. Ateş yakacağım. Uykum yok.»

«Garip,» dedi Ömer, «benim de uykum yok.>*

«Senin nen var Tanrı aşkına.»

«Abe allım sert geliyor, daha çok saman koymam gerekirdi sanırım.»

«Koy,» dedim. «Koy istersen... Bir öbek koy dilersen. Sana batan, dıştan değıl içten. Anladın mı, anlamadın mı?»

Ömer bir şey demedi; tuttu kendini, ama yerinden kalktı.

Ateş yaktık, kıvılcımlar uçtu, yıldızlar kayboldu. Yalnız yüzyüze biz kaldık.

Ömer;

«Şurda içimde bir ağırlık var» dedi.

«Koçun vurduğu yer olmasın?»

«Sen vurdun bana,» dedi. «O sözlerinle öyle bir vurdun ki hâlâ kendime gelemiyorum.»

Ömer, o durgun Ömer böylesine çok söz ederse vuruş gerçekten güçlü olmuş demek.

«Sen,» dedim, «demin yıldızların bana söylemiş olduğunu duymuş olmayasın?»

«Yıldızları duymadım ama, deminden beri bir ağustos böceği yırtmıyor; 'Sıt sırt,' diye... Deminden beri onu dinliyorum ve düşünüyorum; Nereden anladı ağustos böceği, hani nereden?»

«Ya yıldızlar?» diye karşılık verdim. «Ya yıldızlar nereden anladılar da bana o sözleri söylediler?»

Sonra ona yıldızların bana söylediklerini söz be söz anlattım. Aval aval bakakaldı.

«Sus be, sus. Söylenecek gibi değil.»

«De bakalım, söylenecek olamayan nedir? Söyle de için açılsın. Hiç olmazsa burada duyacak kimse yok. Bak, yıldızlar kayboldu, ağustos böceği de sustu.»

«Ben,» diye anlatmaya başladı,... «ben öyle pis bir adamım ki Konyu Amca, tüm koyunların yağlarını sabun yapsan bendeki pislikleri temizleyemezsin. Ben içip de sarhoş olduğum zaman hatun benimle yatmak istemeyince onu karyolaya bile bağlamışımıdır.»

«Ben de yaptım o işi!» dedim. «O kadar iç çekme. Yalnız ben benimkinin ipsiz de hakkından gelmişimdir.»

«Kapat bu konuyu,» dedi. «Kapat da, vahşî bir hayvan bizi duyup çevreye yaymasın yaptığımız işi.»

Ateşte ısındık. Uzun süre sustuk. Sonra Ömer gene eski söze döndü:

«Konuş, konuşsana, susma.»

«Benimki bitti, ne konuşalım. Bana yalnız vicdan acısı kaldı. Ama sen daha otuz üçündesin. Koçun yaptığını yap. Bak ne olduğunu göreceksin.»

«İyi,» diyor Ömer. «Hora da tepmem gerekli mi ? Kardeş gibi olsak da. ben Müslümanım. Çevre güler oynadığıma.»

«Abe komşu sen budala mısın? Yoksa kendini öyle mi gösteriyorsun. Önce horoyu tüm millet görsün diye alanda oynamayacak, evinde tepeceksin. Dans edeceksin. Şöyle gramofonu kurup hatunu yakalayacaksın... Sonra devam. Sen karını öpüp...»

«Ben,» diye sözümü kesti, «sana doğruyu söyleyivereyim mi, bu işler için vaktim yok be.»

«Zamanı yokmuş. Şimdi değneği kapıp seni bir ıslatırım ki, nasıl zamanın olurmuş görürsün... Öyle sakın bir karın var ki senin. Şimdi söyle bana, o bu durumda ne yapıyor?»

«Ne edecek, başını gözünü sarıp yaprak gibi titriyor, ses çıkaramıyor.»

«Sus!» diyorum, «Sus! Bu konuda konuşma.»

Susuyoruz. Ömer bir değnekle ateşi karıştırıyor, başını kaldırmadan. Arasına da iç çekiyor. Bir ıh çektiği zaman külleri havalandırıyor. Körük gibi... Acıdım Ömer'e de yine başladım.

«Senin yaşında ve yerinde olsaydım da sen olacıklara bakaydın. Köye döner, meyhaneye uğrar, kuşağıma iki şişe sokup akşam yemeğine eve giderdim. Sonra 'Ver hanım bakalım yiyecekleri' der. Birer kadeh tokuşturalım senin güzelliğin ve sağlığın için. Sonra sofrayı kaldırmak üzere ona yardım ederdim. O zaman karım atılırdı, 'Buyur, sen biraz yat sevgili kocacığım, ben senin kalbini ısıtayım.' Kadın kalbi çabuk alınır. Onun ne ateşe ne aleve gereği yoktur. Her şey çok kolay olur. Yalnız kulağına birkaç tatlı söz söylemek yeter. Koçun, koyuna yaptığı gibi. Ben koç dilinden anlamam, ama koyuna neler söylediğini bilirim. 'Kalbim, benim' diyordu. 'Sen çok güzelsin. Hoşuma gidiyorsun, seni seviyorum.' Sonra saçım okşarsın; koçun koyunun tüylerini nasıl yaladığını gördün mü? Sen elinle okşarsın, koçun eli yok, ama senin var. Anladın mı?»

Ömer:

«Kapat bu konuyu.» dedi önce. Sonra bir kıpırdandı ve ekledi: «Dur!... Çok iyi anladım.»

«Madem öyle, kalk evine yürü. İşte koç şuracıkta. Ben koyunları yarın sen dönünceye dek beklerim.»

...Ertesi gün Ömer, erken erken geldi. Kulağına bir çiçek takmış. Sordum:

«Top gibi...» dedi Ömer. Sırıtiyordu. Sonra ekledi: «Merinos çarıklarım bile bağlayamaz, ama ben teşekkür borçluyum. Çocuk gibi bakacağım ona ve boynuzlarına iki mum yakacağım. Biri benden öteki Nazife'den.»

Yukarda Ömer'le birlikte üç gün kaldım. Sonra mantar toplayıp köye döndüm. Armağanlarımı kocakarının kucağına döküp doğru muhtara koştum.

«Muhtar sen de karıyı karyolaya bağlıyor musun?»

«Neden bağlayayım? Ben ona bakınca o alaşağı olur. Bir bakayım yeter. Ya senin bunları sormak nereden aklıma esti? Hem de bu yaşta?»

«Soruyorum, çünkü köyde erkekler ya karıları yatağa bağlıyor, ya da bakışlarıyla alaşağı ediyorlar. Neden erkeklere birer tabanca dağıtmıyorsun?»

Çekerler tabancayı, ondan sonrası kolay.»

Muhtar sandalyesinden kalkıp yanıma yaklaştı:

«Şöyle bir hohla bakayım.» dedi.

Hohladım.

«İçmemişsin, ama sabah sabah neden saçmalıyorsun böyle?»

«Neden olduğunu söyleyeyim...»

Ve koç olayını anlattım ona. Yüzünün rengi üç kez değişti. Anlaşılan onun tüyü de görüldüğü gibi çıkmadı. Dinledi beni, sonunda şu soruyu sordu:

«Peki ne yapmamızı istiyorsun?»

«Dileğim şu: Okul salonunda erkeklerin görevi konusunda bir kurs düzenleyelim... Koçu da getireyim ki davranış öğreysinler. Konuşma sorununu ben üzerime alırım...»

«Dur, dur bakalım,» dedi muhtar, «kültür işlerinin yapıldığı yerde koç. onun üstüne üstlük bir de koyun ve düğün...»

Muhtara çıkıştım:

«Bu uygarlık değil mi be yoldaş. İnsanların sevişmesini becermeleri kadar uygar bir şey var mı? Şu çevreye bir baksana, ne kadar boşanma oluyor?»

Muhtar kafasını ve ensesini kaşımaya başladı. Sonunda beni onayladı, ama bir şeyi sormadan da edemedi:

«Bir şeyi» dedi, «anlamadım. Sen neden bu koç öyküsüne böylesine bağlandın, bu denli çok etkilendin. Söyleyi versene?»

«Üzülüyorum be muhtar. İnsanlarımız sevişmede hayvanlardan beter. İşte bunun için bu işin üzerine düştüm ya. Bu iş insancılıktan çok daha ötede İnsanî bir iş.»

Muhtar düşünceye daldı. Düşündü, düşündü, sonra kararım verdi.

«Pekâlâ, bir kurs düzenleyeceğiz. Ama okuma salonunda değil de yukarda, ağılda. Erkekleri oraya götürmenin elbet bir yolunu buluruz. Buna bir de ad buluruz. Örneğin «Koyun cinsini yenileme» gibi bir şey deriz. Ya da yalnızca «Yenilemek.» Ha, ne dersin? Kimsenin dikkatini çekmemek gerekli. Kimse duymamalı bu işi. Yoksa ne seni görmüşüm, dinlemişim ne de senin söylediklerini işitmişim... Anlaşıldı mı?»

«Anlaşıldı,» dedim.

«Hadi bakalım davran.»

«...Şimdi gidiyorum. Ben koçu hazırlarım.»

Çok merak ediyorum: Acaba bir gün tüm erkekler yanımdan Ömer gibi kulaklarına birer çiçek takmış geçecekler mi?

O zaman günahlarım bağışlanacak, kalbim de biraz hafifleyecek...

SON